

ปัญหาพิเศษ

เรื่อง

การเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนเกษตร : กรณีศึกษาบ้านหนองเสม็ด ตำบลชุมพล

อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

Agricultural Community Change : A Case Study of Ban Nongsamed, Tumbol Chumpon

Amphor Srinakarin, Changwat Phatthalung

โดย

นายธีระนิตย์ แหกกาฬ

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน **102887**
วัน,เดือน,ปี...**2.0. ส.ค. 2552**

เสนอ

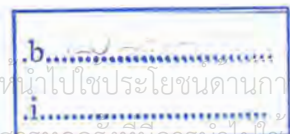
ภาควิชาเทคนิคเกษตร

คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กทม.

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (พัฒนการเกษตร)

พ.ศ. 2551

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ใบรับรองปัญหาพิเศษ

ภาควิชาเทคนิคเกษตร

คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กทม.

เรื่อง

การเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนเกษตร : กรณีศึกษาน้ำหนองเสม็ด ตำบลชุมพล
อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

Agricultural Community Change : A Case Study of Ban Nongsamed, Tumbol Chumpon
Amphor Srinakarin, Changwat Phatthalung

โดย

นายธีระนิตย์ แซกกาฬ

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร

ว.ทบ. (พัฒนากิจการเกษตร)

เมื่อวันที่ 7 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2551

ประธานกรรมการปัญหาพิเศษ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา หมันเก็บ)

กรรมการปัญหาพิเศษ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศุภสมบุรณ์ อึ้งรัตนากว)

หัวหน้าภาควิชา

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ คูหาสวรรค์ เวช)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : การเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนเกษตร : กรณีศึกษาบ้านหนองเสม็ด ตำบลชุมพล อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

โดย : นาย ธีระนิตย์ แชกกภาพ

ชื่อปริญญา : วิทยาศาสตรบัณฑิต (พัฒนาการเกษตร)

สาขาวิชาเอก : พัฒนาการเกษตร

อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ :

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา ห่มนเกิบ)

..... 2551

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนเกษตร กรณีศึกษาบ้านหนองเสม็ด ตำบลชุมพล อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้นำชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้เกี่ยวข้องที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนในมิติด้านการทำมาหากิน จากเดิมเกษตรกรมีการปลูกข้าวเพื่อยังชีพ ปัจจุบันหันมาปลูกยางพาราทุกครัวเรือน หรือคิดเป็นพื้นที่ปลูกยางพาราประมาณร้อยละ 95 ของพื้นที่ถือครอง และมีการใช้สารเคมีกันอย่างเข้มข้น ส่งผลกระทบทั้งในด้านบวกและลบ กล่าวคือผลกระทบในด้านบวกทำให้เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น ความเป็นอยู่ดีขึ้น มีความสะดวกสบายมากขึ้น ส่วนผลกระทบในด้านลบ ถึงแม้ว่าจะมีรายได้สูงขึ้นแต่รายจ่ายก็สูงขึ้นตามไปด้วย ทั้งในเรื่องปัจจัยการผลิต และการดำรงชีพ รวมทั้งทำให้ระบบนิเวศของชุมชนเสื่อมโทรมลง ส่วนมิติด้านความสัมพันธ์ พบว่า ปัจจุบันบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนไป ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเริ่มเห็นห่างเนื่องจากพ่อแม่ต้องตื่นไปกรีดยางแต่เช้า ส่วนลูกๆ ก็ต้องไปโรงเรียนเอง จะพบกันเฉพาะตอนเย็น ทำให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวลดลง ส่วนความสัมพันธ์ภายในชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันเช่น การขอแรง (ลงแขก) ก็เลือนหายไป ระบบนายหน้าหาแรงงานก็เข้ามาแทนที่ แรงงานภายในชุมชนหายไปเพราะต้องไปสังกัดขึ้นตรงกับนายหน้า ในมิติด้านความเชื่อพบว่าพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พระแม่โกลศพ ก็หายไป รวมทั้งสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจก็เลือนหายไปด้วย ทำให้คนในชุมชนขาดคุณธรรมและจริยธรรมมากขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำนิยม

ปัญหาพิเศษฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ โดยได้รับความกรุณา และความช่วยเหลือจาก อาจารย์หลายๆ ท่าน โดยเฉพาะ ผศ.ดร.ปัญญา หมั่นเก็บ ประธานกรรมการปัญหาพิเศษ ที่สละเวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่อง และ ผศ.ศุภสมบุญ อึ้งรัตนกร ที่กรุณาสละเวลามาเป็นกรรมการปัญหาพิเศษให้ พร้อมทั้งให้คำปรึกษาในการดำเนินการศึกษาวิจัยมาโดยตลอด และที่กรุณาสอนวิชาปัญหาพิเศษ ทำให้ผู้วิจัยรู้จักวิธีการทำงานวิจัยอย่างถูกต้อง จนได้ทำปัญหาพิเศษฉบับนี้สมบูรณ์ ขอขอบคุณอาจารย์ประจำภาควิชาเทคนิคเกษตรทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ต่างๆ พร้อมกับคำแนะนำด้วยดีตลอดมา และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ภาควิชาเทคนิคเกษตรทุกท่านที่ให้การช่วยเหลือทางด้านสถานที่และอุปกรณ์ต่างๆ

ขอขอบคุณผู้ที่ให้ข้อมูลของบ้านหนองเสม็ด ตำบลชุมพล อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง นาย ช้วย ธรรมเพชร (ปราชญ์ชาวบ้าน) นาย ชู ชูนปราบ (ปราชญ์ชาวบ้าน) . นาง แจ้ม ศรีสมโภชน์. (เกษตรกร) . นางสาว ธรรมเพชร (เกษตรกร) นาย บุญสิทธิ์ พรหมปาน (ผู้ใหญ่บ้าน) . นาง เพียร ยกสุด (เกษตรกร) ซึ่งให้การสนับสนุนข้อมูลเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อนๆที่คอยให้กำลังใจและกระตุ้นอยู่เสมอ และขอขอบพระคุณพ่อแม่ พี่น้อง ที่ให้กำลังใจ ให้ทุนทรัพย์ ทุกท่านที่กล่าวมาทั้งหมด เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จ

ธีระนิตย์ แยกกาฬ

พฤษภาคม 2551

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(ก)
คำนิยม	(ข)
สารบัญภาพ	(ค)
สารบัญตาราง	(ง)
บทที่ 1 บทนำ	
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา	3
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	3
บทที่ 2 ตระจเอกสาร	
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม	4
ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization)	6
ทฤษฎีระบบสังคมชุมชน	8
แนวความคิดว่าด้วยระบบสังคมเกษตร	9
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม	11
ทฤษฎีการรับสิ่งใหม่	12
แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน	12
ระบบสังคมเกษตรในประเทศไทยกำลังพัฒนา	16
การผลิตและการพัฒนาการผลิตข้าว	22
สภาพทั่วไปของ ตำบลชุมพล กิ่งอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง	25
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	28
บทที่ 3 อุปกรณ์และวิธีการศึกษา	
รูปแบบการวิจัย	35
การเลือกพื้นที่วิจัย	35
การรวบรวมข้อมูล	35
การจัดหมวดหมู่ การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล	36

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ระยะเวลาที่ทำการวิจัย	37
งบประมาณที่ใช้ในการวิจัย	37
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล	
ประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน	38
การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต	44
วิจารณ์ผลการศึกษา	54
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	55
ข้อเสนอแนะ	60
อ้างอิง	

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. แนวคิดทฤษฎี 3 ขั้นตอนแห่งวิวัฒนาการทางสังคม และภูมิปัญญาตามทฤษฎีของกองด์	5
2. ระยะเวลาที่ทำการทำวิจัย	37
3. เปรียบเทียบความแตกต่างด้านคติความเชื่อ และพิธีกรรมต่างๆ	52

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. แสดงแผนที่ บ้านหนองเสม็ด หมู่ที่ 3 ตำบลชุมพล อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง	3
2. แปลงนาร้างริมแปลงปลูกพาราที่เพิ่งปลูกใหม่	41
3. สวนยางพาราที่กรี๊ดได้แล้ว กำลังรอกกรี๊ด และเริ่มปลูก แต่อดีตพื้นที่ตรงนี้เคยเป็นทุ่งนาทั้งสองฝั่งถนน	41
4. นาย ชว่ย ธรรมเพชร อดีตผู้ใหญ่บ้าน	42
5. สภาพพื้นที่ที่เปลี่ยนมาเป็นสวนยางพาราตลอดสองข้างทาง	42

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ยาว, บ้านไสหาน, หมู่ที่ 7 บ้านควนดินสอ, บ้านโหล๊ะจังกระ, หมู่ที่ 8 บ้านสวนโหนด, หมู่ที่ 9 บ้านหนองหัว, บ้านไสม่วง, หมู่ที่ 10 บ้านลำกะ, ไทรโนราห์, หมู่ที่ 11 บ้านต้นธง และหมู่ที่ 12 บ้านนารา

ปัจจุบันวิถีชีวิตชาวนาบริเวณตำบลชุมพลได้เปลี่ยนไปจากอดีตอย่างสิ้นเชิง ได้แก่ การใช้ที่ดิน แหล่งน้ำ ทุน แรงงาน ความเชื่อและค่านิยม ปัจจัยดังกล่าวทำให้วิถีชีวิตชาวนาแบบดั้งเดิมดำรงอยู่ก่อน พ.ศ.2504 การทำนาเพื่อการยังชีพ และเป็นอาชีพหลัก การทำนาเป็นวิถีชีวิตของผู้คนบริเวณนี้ วิถีชีวิตผูกพันและพึ่งพาธรรมชาติ น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ วิธีการผลิตหรือทำนาแบบดั้งเดิมตั้งแต่การเตรียมดินจนถึงการเก็บเกี่ยว จะใช้แรงงานในครัวเรือนและแรงงานภายนอกครัวเรือนที่ได้มาจากการ “ขอแรง” กับสมาชิกในชุมชน สภาพดินสมบูรณ์ไม่ต้องใช้ปุ๋ยเคมี ปัญหาศัตรูพืชมีน้อย ไม่มีการลงทุนที่ต้องใช้เงิน ทุกกระบวนการทำนามีการใช้เทคโนโลยีในท้องถิ่น ชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย ไม่เน้นการสะสมมีรายจ่ายน้อย ชื่อเฉพาะของใช้จำเป็น ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ การปรับตัวของชาวนาเป็นไปตามธรรมชาติ ตำบลชุมพลที่เคยอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ พึ่งพาอาศัยธรรมชาติ พึ่งพาอาศัยกันในกลุ่มชนและพึ่งพาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ วันหนึ่งถูกผลักดันให้เข้าสู่สังคมใหม่ที่ใช้เศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยที่ตัวเองไม่มีความพร้อม ไม่มีการเรียนรู้อะไรเลย ผลิตเป็นอย่างเดียว มีคนมาบอกว่าทำนั่นทำนี่แล้วจะรวย ก็ทำตาม บางครั้งมีการจัดการฝึกอบรมหรือให้ผู้นำไปรับการฝึกอบรม ก็ไป เขาบอกให้เปลี่ยนอะไรก็เปลี่ยน เขาบอกให้ใช้ปุ๋ยใช้ยาสูตรนั้นสูตรนี้เพื่อเพิ่มผลผลิต ก็ทำตามที่เขาบอกเขาสั่งแล้วสี่สิบปีตั้งแต่ผู้ใหญ่สี่ตีกองประชุม ตั้งแต่เริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติแผนที่ 1 เมื่อปี 2504 ชาวนาชาวไร่ได้อะไรจากสิ่งที่เรียกกันสวยหรูว่าการพัฒนา นอกจากหนี้สิน บ้านแตก บ้านร้างป่าหมดสิ่งแวดล้อมพังอย่างที่เราเห็นกันในวันนี้

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและการสอบถามจากเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องพบว่าบ้านหนองเสม็ดมีจำนวนพื้นที่ทำนาลดน้อยลงจนเห็นได้ชัด ชาวบ้านในหมู่บ้านส่วนใหญ่ที่เคยประกอบอาชีพทำนา ปัจจุบันได้เลิกทำนาแล้วหันมาปลูกยางพาราแทนทำให้ผู้ศึกษามองว่าในอนาคตหากเกษตรกรเลิกประกอบอาชีพทำนาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับข้าวและความสามัคคีในชุมชนของบรรพบุรุษ จะจางหายไปจากท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึงผลกระทบหลังการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนเกษตร กรณีศึกษาบ้านหนองเสม็ด ตำบลชุมพล กิ่งอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง เพื่อทราบถึงปัญหาของเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนชาวนาและระดับความสัมพันธ์ของเกษตรกรจากอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาชุมชนในอนาคต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา (Objective of the study)

เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนเกษตร กรณีศึกษา บ้านหนองเสม็ด ตำบลชุมพล อำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Significance of the study)

ข้อมูลที่ได้จะเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้นำไปแก้ไข ปรับปรุงใช้และแก้ปัญหา ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเกษตรกรให้ดียิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา

ในการศึกษาค้างนี้เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนเกษตร ของบ้านหนองเสม็ด หมู่ที่ 3 ตำบลชุมพล อำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง เกี่ยวกับ ระบบทำมาหากิน ระบบความสัมพันธ์ และระบบความเชื่อ

นิยามศัพท์

ระบบการทำมาหากิน หมายถึง การจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับการประกอบอาชีพ และการใช้ประโยชน์ที่ได้จากธรรมชาติ ก่อให้เกิดเทคโนโลยีและมีความสามารถในการจัดการและคุณค่าที่ทำให้เจริญ

ระบบความสัมพันธ์ หมายถึง การจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับงานที่ปฏิบัติกันมา แสดงออกในรูปของคำสอน ขนบธรรมเนียมประเพณี การแสดงออกของท้องถิ่น การละเล่นพื้นบ้าน และคุณค่าที่ได้จากการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน

ระบบความเชื่อ หมายถึง การกระทำ และการจัดระเบียบองค์การที่มนุษย์แสดงถึงการยอมรับการสักการบูชาสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ (Supernatural) สิ่งที่มีมนุษย์ไม่รู้ ไม่เข้าใจและไม่สามารถอธิบายสาเหตุได้ด้วยสามัญสำนึก กลายมาเป็นการอธิบายโดยอาศัยความเชื่อ เหตุผล และวิธีคิดอีกแบบหนึ่งที่วางอยู่บนรากฐานของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 2

การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Review of Related Literature)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางการวิจัย
ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
2. ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization)
3. ทฤษฎีระบบสังคมชุมชน
4. แนวความคิดว่าด้วยระบบสังคมเกษตร
5. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม
6. ทฤษฎีการรับสิ่งใหม่
7. แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน
8. ระบบสังคมเกษตรในประเทศกำลังพัฒนา
9. การผลิตและการพัฒนาการผลิตข้าว
10. สภาพทั่วไปของ จังหวัดพัทลุง
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

กองด์ (1988: 9-15) อ้างถึงใน สง่า บุญแดง (2545) ได้เสนอแนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ในเรื่องวิวัฒนาการ ทางสังคมวัฒนธรรม โดยแบ่งสังคมออกเป็นสองส่วนด้วยกันคือ สังคมสถิต (social statics) และสังคมพลวัต (social dynamics) สังคมสถิตเป็นแนวความคิดว่าด้วยโครงสร้างของสังคมที่เป็นระบบแบบองค์รวม (holism) ประกอบด้วยสถาบันหรือส่วนต่างๆ ทางสังคมแต่ละส่วนของสถาบันต่างก็ทำหน้าที่ของตนเองผสมผสานกับส่วนอื่นๆ (parts) ในลักษณะที่ต่างฝ่ายเชื่อมต่อกัน สนับสนุนพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นระเบียบหรือความสอดคล้องของเงื่อนไขต่างๆ ที่ทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้เป็นปกติ เมื่อส่วนหนึ่งส่วนใดของสังคมเปลี่ยนแปลงก็จะมีผลกระทบต่อส่วนอื่น ซึ่งต้องปรับเปลี่ยนตามไปด้วย เมื่อปรับตัวได้สังคมก็สามารถดำเนินต่อเนืองมาเรื่อยๆ จวบจนปัจจุบัน สังคมพลวัตเป็นแนวความคิดว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมเน้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม-วัฒนธรรมในแง่ของวิวัฒนาการ ซึ่งกองด์แบ่งขั้นตอนวิวัฒนาการออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

- 1) ขั้นเทววิทยาหรือขั้นนิยาย (the theological or fictitious stage)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 2) ชั้นอภิปรัชญาหรือชั้นแห่งเหตุผลตามหลักปรัชญา
- 3) ชั้นวิทยาศาสตร์หรือปฏิญาณนิยม (the scientific of positive stag)

ขั้นตอนทั้งสามเหล่านี้สอดคล้องกับลำดับของวิวัฒนาการทางปัญญาและการจัดระเบียบของสังคม (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แนวคิดทฤษฎี 3 ขั้นตอนแห่งวิวัฒนาการทางสังคมและภูมิปัญญาตามทฤษฎีของ กองต์

ทิศทางแห่ง วิวัฒนาการ: แน ว ตั้ ง (vertical)	ขั้นตอน วิวัฒนาการ	ลักษณะความเชื่อ ภูมิปัญญา สังคมและ วัฒนธรรม		
		ความเชื่อ/องค์ ความรู้	สังคม	ผู้นำ
↑	วิทยาศาสตร์ (positive)	เน้น วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ทันสมัย	อุตสาหกรรม	นักวิทยาศาสตร์
↑	ปรัชญา (Metaphysicalstage)	เน้นเหตุผล ตาม หลักปรัชญา/ ปฏิเสธอำนาจ ลึกลับเหนือ ธรรมชาติที่ ขาดเหตุผล	สังคมที่อยู่ใน ระหว่างการ เปลี่ยนผ่าน จากสังคม เกษตรกรรม เป็นสังคม อุตสาหกรรม	ปรัชญาเมธี
↑	เทววิทยา (theologicalstag)	เน้น ศาสนา และอำนาจ ลึกลับเหนือ ธรรมชาติ	เกษตรกรรม	พระหรือศาสนา เมธี

ที่มา : สง่า บุญแต่ง (2545)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทฤษฎี 3 ขั้นตอนของกอร์ดที่เสนอไว้ข้างต้นแสดงให้เห็นวิวัฒนาการทางความคิดและ พัฒนาการทางวัตถุ (วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี) สังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์ กอร์ด เชื่อว่า การศึกษาเกี่ยวกับความคิดและภูมิปัญญามีส่วนทำให้เกิดความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงสังคมและ วัฒนธรรมของแต่ละสังคม แนวคิดทฤษฎีของกอร์ด โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงในแนว วิวัฒนาการจากสังคมอุตสาหกรรมจะเป็นกรอบเชิงทฤษฎีช่วยให้ผู้วิจัยสร้างกรอบแนวความคิด เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวนา เมื่อมองภาพรวม (Holism) ซึ่งในขณะนี้แนวโน้มจะ เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมแม้ยังเป็นภาพพวามัวไม่ชัดเจนแต่ก็เป็นไป ตามกระบวนการที่ค้นตามที่กอร์ดเสนอไว้

2. ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization)

แนวคิดทฤษฎีความทันสมัยเป็นแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาอย่างยิ่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจจากระบบเกษตรกรรมไปเป็นอุตสาหกรรมซึ่งมี ประเด็นที่ควรพิจารณาดังต่อไปนี้

แบล็กด์ (1996) อ้างถึงใน สง่าบุญแต่ง (2545) ซึ่งได้อธิบายความหมายของความ ทันสมัยว่าประวัติศาสตร์ของความทันสมัย ได้เริ่มแต่ความล่มสลายของอาณาจักรคอนสแตนติโน โปล(Constantinople) หรือการค้นพบทวีปอเมริกาในปี ค.ศ. 1492 แต่โดยทั่วไปแล้วยุคความ ทันสมัยได้นับเริ่มต้นประมาณปี ค.ศ. 1500 ในยุคที่ผ่านมา ความทันสมัย (modernity) จะพุ่ง ประเด็นไปที่ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม แบล็กด์ได้ อธิบายเพิ่มอีกว่า นอกจากคำว่า การทำให้ทันสมัย (modernization) ที่ใช้บรรยายของ กระบวนการพัฒนาแล้วยังมีคำศัพท์อื่นอีกที่ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงพัฒนา เช่นคำว่า "Europeanization" และ "Westernization" เป็นคำศัพท์ที่ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ ดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้อธิบายถึงลักษณะสังคมต่างๆ ที่พัฒนาแล้ว แม้คำว่า "Europeanization" และ "Westernization" มีความสำคัญมาก แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการทำให้ทันสมัยเท่านั้น คำว่า "การทำให้เป็นตะวันตก" (Westernization) โดย ลอกเลียนเอาอย่างอังกฤษและฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 17 และ 18 ก็ดี คำว่า การทำให้เป็นแบบ สังคมยุโรป "Europeanization" ก็ดี คำว่าทำให้เป็นอุตสาหกรรม (industrialization) ก็ล้วน เป็นคำที่มีความหมายไม่กว้างพอที่จะอธิบายในความหมายของการทำให้ทันสมัยให้ครอบคลุมได้ เพราะว่าการทำให้เป็นตะวันตกได้เน้นทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว และทำให้ได้รับผลอย่าง รวดเร็วคือ การปฏิวัติทางด้านเทคโนโลยี คำว่าทำให้ทันสมัยเป็นคำที่นิยมใช้มากกว่าซึ่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สันนิษฐานได้ว่าเป็นผลที่ได้ระเบิดขึ้นอย่างต่อเนื่องของการทำให้ทันสมัยที่ได้แพร่หลายในปลายศตวรรษที่ 20

แบล็กส์ได้ให้ความหมายของการทำให้ทันสมัยว่า เป็นกระบวนการวิวัฒนาการตามกาลเวลาขององค์การต่าง ๆ ที่ได้มีการปรับตัวไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นองค์ความรู้ของมนุษย์ได้เพิ่มขึ้นอย่างไม่เคยมีมาก่อน การยอมรับในการควบคุมด้านสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกับการปฏิบัติทางวิทยาศาสตร์ของพวกเขา แนวความคิดเกี่ยวกับการทำให้ทันสมัยเหมือนกับการทำให้เป็นยุโรปการให้เป็นตะวันตก คือ การสะสมความรู้และวิธีการของการบรรยายด้วยเหตุผลเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ การทำให้ทันสมัยมีความผูกพันอย่างลึกซึ้งกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีความขัดแย้งต่าง ๆ ระหว่างค่านิยมทางประเพณีกับค่านิยมความทันสมัย และเกี่ยวข้องกับชะตากรรมของมนุษย์โดยเฉพาะในยุคที่มีพลวัตสูงเนื่องเพราะความเป็นทันสมัยใหม่ (the dynamics of modernization)

เลวี (1966) อ้างถึงในสง่า บุญแดง (2545) ซึ่งกล่าว การทำให้ทันสมัยทางสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในช่วงระยะที่ยาวนานดังที่ได้ปรากฏให้เห็นรูปแบบพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างการเริ่มต้นเปลี่ยนของคนเราในการพัฒนาสังคมมีอยู่ 4 ประการคือ

- 1) รูปแบบของความสัมพันธ์พื้นฐานได้เปลี่ยนจากความผูกพันที่มีอิทธิพลทางประเพณีไปสู่พื้นฐานอันอื่น โดยมีเหตุผลทางด้านสิทธิผลประโยชน์ของการแลกเปลี่ยน
- 2) ความสัมพันธ์พื้นฐานเกี่ยวกับความจงรักภักดี โดยเฉพาะบุคคลที่มีบทบาท เช่น ญาติวงศ์ตระกูล ซึ่งได้เริ่มเปลี่ยนแทนความสัมพันธ์พื้นฐาน โดยได้ประยุกต์ใช้ข้อกำหนดและหลักการต่างๆโดยทั่วไปมากกว่า เช่น อำนาจและสิทธิและหน้าที่ของประชากรนี้คือ ลักษณะที่เรียกว่าเปลี่ยนจากลักษณะความจงรักภักดีไปสู่ลักษณะทั่วไป
- 3) ในทางตรงกันข้ามความสัมพันธ์ในระบบประเพณีมีแนวโน้มไปสู่การกระจายหน้าที่ในเชิงปฏิบัติระหว่างตัวบุคคลที่มีบทบาท การทำให้ทันสมัยได้แสดงให้เห็นการเพิ่มขึ้นในความสัมพันธ์ของประชาชนที่ได้กำหนดสิทธิและพันธะไว้ในความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง หรือผู้ประกอบการกับลูกค้า
- 4) การทำให้ทันสมัยได้ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นและหลีกเลี่ยงในความสัมพันธ์อันสนิทสนมที่ขยายไปสู่ระดับกว้างของความสัมพันธ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลอร์เนอร์ (1968) อ้างถึงใน สง่า บุญแต่ง (2545) ได้กล่าวว่าในการทำให้ทันสมัยทางเศรษฐกิจนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นจุดศูนย์กลางของกระบวนการทำให้ทันสมัย ซึ่งเขาได้สรุปว่าการทำให้ทันสมัยทางเศรษฐกิจส่วนมากเป็นวิธีการที่เปลี่ยนจากการดำรงชีพที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจไปสู่การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจที่มีความเจริญเติบโต ในความจริงแล้วได้เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขต่างๆ เหล่านี้คือ

- 1) การยกระดับของเทคโนโลยีแห่งการผลิตทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น
- 2) การพัฒนาเกี่ยวกับการครอบคลุมทางเศรษฐกิจเงินตรา
- 3) การพัฒนาตลาดให้อยู่ในระดับกว้างใหญ่

สมเอลเซอร์ (1966) อ้างถึงใน สง่า บุญแต่ง (2545) ชี้ให้เห็นว่าการทำให้ทันสมัยของสังคม จะเกิดขึ้นการผ่านกระบวนการความแตกต่างของสังคม การสร้างสิ่งรบกวนทางสังคม แล้วทำให้มีการบูรณาการขึ้นใหม่ เขาเน้นถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญๆ 4 ประการคือ

- 1) การเปลี่ยนแปลงแบบจากเทคโนโลยีแบบง่ายไปสู่เทคโนโลยีที่มีความซับซ้อน
- 2) การเปลี่ยนแปลงจากระบบการทำฟาร์มเพื่อยังชีพไปสู่การเกษตรกรรมเพื่อการค้า
- 3) การเปลี่ยนจากประชากรชนบทไปเป็นประชากรเมือง
- 4) การเปลี่ยนจากการใช้พลังสัตว์และพลังงานมนุษย์ไปใช้พลังงานที่ไม่มีชีวิต

ทฤษฎีความทันสมัยนี้ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถอธิบายมิติของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในตำบลชุมพล กิ่งอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุงได้ดียิ่งขึ้น

3. ทฤษฎีระบบสังคมชุมชน

ระบบสังคม หมายถึง หน่วยที่มีได้การจัดระเบียบสังคมและมีความสัมพันธ์ทางสังคม ระหว่างบุคคล หรือกลุ่มองค์กร ได้แก่ครอบครัว สถาบันต่างๆ หรือชุมชน ระบบสังคมอาจจะมองเป็นเรื่องแบบแผนพฤติกรรมของการกระทำของบุคคลและวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหลายคนกับปรากฏการณ์ของวัฒนธรรม

ชุมชนประกอบด้วยระบบสังคม ซึ่งมีส่วนประกอบของสถานภาพ บทบาท กลุ่มและสถาบันต่างๆ ซึ่งกลุ่มเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กัน โดยมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชุมชนด้วย (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2537)

ในขณะที่นักสังคมวิทยาท่านอื่นได้ให้ความหมายของ ระบบสังคมว่า คือ ระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การที่มนุษย์มาอยู่รวมกัน ทำให้เกิดแบบแผนการปฏิบัติของสมาชิกทุกคนในกลุ่มนั้นๆ จะต้องยึดถือปฏิบัติจนกลายเป็นแบบแผนประเพณีปฏิบัติเกิดเป็นระเบียบของสังคมขึ้น (โสภา ชูพิกุลชัย, 2522)

โสภา ชูพิกุลชัย (2522) ได้ให้ความหมายของสังคม คือ การที่คนกลุ่มหนึ่งไม่จำกัดอายุ ไม่จำกัดเพศ มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มมีการสืบทอดเรื่อยๆ มีสถาบันและมีวัฒนธรรม ซึ่งมีเอกลักษณ์ของตนเอง สังคมมนุษย์ประกอบด้วยระบบสังคมหลายๆระบบ เป็นต้นว่า ระบบครอบครัว ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา และระบบความเชื่อ

จากความหมายซึ่งมีผู้ให้คำนิยามไว้ต่างๆ พอสรุปได้ว่าชุมชนจะมีส่วนประกอบทางภูมิศาสตร์ ความเป็นระบบสังคม รูปแบบ ขนบธรรมเนียม ประเพณี การดำเนินชีวิตอย่างเดียวกัน และมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

4. แนวความคิดว่าด้วยระบบสังคมเกษตร

สมยศ พุ่มหว่า (2541) ได้กล่าวถึงแนวความคิดว่าด้วยระบบสังคมเกษตรเป็นแนวความคิดที่กล่าวถึงการพัฒนาการเกษตรภายหลังที่ได้มีการวินิจฉัยระบบการเกษตรในยุโรป โดยศาสตราจารย์มาซัวเยร์ (mazoyer) จากสถาบันการเกษตรแห่งชาติ ประเทศฝรั่งเศส แนวความคิดนี้อาศัยทฤษฎีความขัดแย้งมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

เริ่มต้นจากการให้คำจำกัดความของการพัฒนาการเกษตรว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอันเกิดจากกระบวนการการผลิตทางการเกษตร ดังนั้นการวินิจฉัยปัญหาทางการเกษตรจึงจำเป็นจะต้องทำความเข้าใจกระบวนการ การเปลี่ยนแปลงกระบวนการต่างๆในการปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรของสังคม กระบวนการปรับเปลี่ยนนี้อาจจะมีสาเหตุเกิดขึ้นจากภายในหน่วยการผลิตทางการเกษตรในรูปแบบต่างๆในระดับฟาร์ม ระดับชุมชน หรือในระดับที่เหนือไปกว่านี้อันได้แก่ ภูมิภาค ประเทศ หรือระหว่างประเทศ

ในการอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในกระบวนการผลิตทางการเกษตรนั้นเป็นการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพ (Qualitative change) หรือคุณลักษณะต่างๆ ในระบบสังคมเกษตรซึ่งได้แก่ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมเพื่อการเพาะปลูก เครื่องมือและอุปกรณ์การผลิต วัสดุทางชีวภาพ เงื่อนไขการทำงานเกษตรและความพอใจในความต้องการของสังคมโดยส่วนรวมว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรในภาพรวมทั้งสังคม

กระบวนการผลิตทางการเกษตร กระบวนการผลิตทางการเกษตรตามแนวคิดนี้ก็คือ การวิเคราะห์การเกษตรนั่นเอง ระบบการเกษตรสามารถพิจารณาได้ใน 2 ระดับ คือ ระดับจุลภาค และระดับมหภาค

ในระดับจุลภาค เป็นการวิเคราะห์ในระดับแปลงเพาะปลูกและระดับฟาร์มหรือครัวเรือนที่ทำการเกษตรซึ่งจำแนกได้เป็นการวิเคราะห์ทางด้านต่างๆดังนี้

1) การวิเคราะห์ระดับขั้นตอนทางเทคนิค (Ltinerary of technics) หมายถึงวิเคราะห์เหตุผลของลำดับขั้นตอนการทำเกษตรที่เกษตรกรปฏิบัติอยู่ กิจกรรมทางการเกษตรหนึ่งๆอาจมีลำดับขั้นตอนทางเทคนิคหลายอย่างก็ได้ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เทคนิคการทำ การเกษตรและเหตุผลการตัดสินใจของเกษตรกร

2) การวิเคราะห์ระบบการปลูกพืช (Cropping systems) และระบบการเลี้ยงสัตว์ ระบบการปลูกพืช หมายถึง แบบแผนของการเพาะปลูกในแปลงที่ใช้วิธีการเดียวกัน โดยมีลำดับขั้นตอนทางเทคนิคและลำดับของพืชที่ปลูกเหมือนกัน ในฟาร์มหนึ่งๆ อาจประกอบไปด้วยระบบ การปลูกพืชหลายระบบ ดังนั้นการวิเคราะห์ระบบการปลูกพืชจึงเป็นการพิจารณาทั้งในแง่ของ เวลา เช่น การปลูกพืชหมุนเวียน และการกระจายตัวตามพื้นที่

ส่วนการวิเคราะห์ระบบการเลี้ยงสัตว์ หมายถึง การวิเคราะห์วิธีการเลี้ยงสัตว์ฝูงหนึ่งๆ ที่มี ลำดับขั้นตอนเดียวกัน การเลี้ยงสัตว์ชนิดเดียวกันจึงอาจมีหลายระบบการเลี้ยงก็ได้ เพราะอาจจะ ใช้ลำดับขั้นตอนที่แตกต่างกัน

3) ระบบการทำฟาร์ม (Farming systems) หมายถึง การวิเคราะห์ผสมผสานปัจจัยการผลิตเพื่อทำการผลิตให้ได้ตามวัตถุประสงค์รวมในระดับฟาร์มหรือหน่วยการผลิตในครัวเรือนที่ทำการเกษตรประเภทต่างๆ ระบบการทำฟาร์มหนึ่งๆอาจประกอบด้วยระบบการปลูกพืชหรือระบบการเลี้ยงสัตว์หนึ่งระบบหรือหลายระบบรวมกันก็ได้

อย่างไรก็ตามแนวความคิดนี้ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าการวิเคราะห์ลำดับขั้นตอนทางเทคนิค ระบบการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ และระบบการทำฟาร์มไม่ได้ช่วยให้เราเข้าใจผลกระทบของการเกษตร ในภาพรวมของท้องถิ่นหรือภูมิภาคมากนัก เนื่องจากกระบวนการผลิตทางการเกษตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการประวัติศาสตร์และการปรับตัวทางภูมิศาสตร์ทั้งในระดับเล็กและกว้าง การจะทำความเข้าใจกระบวนการของการปรับเปลี่ยนและเงื่อนไขต่างๆ ในระบบการเกษตรจึงต้องศึกษา เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของกระบวนการการผลิตทางการเกษตร นั่นก็คือจะต้อง วิเคราะห์ระบบสังคมเกษตรซึ่งเป็นการวิเคราะห์ในระดับมหภาคประกอบไปด้วย

ระบบสังคมเกษตร ตามความหมายของแนวคิดนี้ หมายถึง การที่มนุษย์ปรับปรุงสภาพแวดล้อมเพื่อใช้ประโยชน์การใช้ระบบเทคนิคที่ปรับเข้ากับเงื่อนไขทางภูมิอากาศและชีวภาพของพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งและความสามารถในการผลิตเพื่อสนองต่อความต้องการในสังคมในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง สิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากระบบก่อนหน้า และสามารถคงอยู่ได้ในระยะเวลาที่ยาวนานจนกว่าจะถึงจุดจำกัดของระบบนั้นๆ คือ ไม่สามารถผลิตซ้ำเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมได้

ระบบสังคมเกษตรทุกระบบหรือวิธีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทุกวิธี การมีความสามารถที่จำกัด ถ้าหากยังไม่มีจุดจำกัด ระบบนี้จะขยายไปทั่วพื้นที่ที่สามารถใช้ระบบนี้ได้ แต่ถ้าถึงจุดจำกัดระบบสังคมจะถูกเปลี่ยนแปลง คือ การเปลี่ยนแปลงคุณภาพหรือธรรมชาติของกระบวนการผลิต นั่นคือเปลี่ยนไปใช้ระบบเครื่องมือเครื่องม้ออย่างอื่น ใช้แหล่งพลังงานอื่นระบบนิเวศการเพาะปลูกแบบอื่น วิธีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมแบบอื่น เป็นต้น

การขยายหรือเปลี่ยนไปเป็นระบบสังคมเกษตรแบบใหม่ได้นั้น จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการทำงานและการแลกเปลี่ยน เปลี่ยนแปลงสถาบันและความคิดที่เป็นผู้ชักนำกระบวนการนั้น ไม่เช่นนั้นความสัมพันธ์ของการทำงานและการแลกเปลี่ยน สถาบัน ความคิดจะเป็นตัวถ่วงของความก้าวหน้า เรียกการเปลี่ยนแปลงจากระบบสังคมเกษตรหนึ่งไปยังอีกสังคมเกษตรหนึ่งว่าเป็นการ ปฏิวัติการเกษตร แต่ถ้าไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เรียกว่า วิฤติการณ์ทางการเกษตรการอธิบายระบบสังคมเกษตรในพื้นที่หนึ่งๆ

5. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม จะกล่าวได้อย่างกว้าง ๆ เป็น 2 ปัจจัยคือ

1) ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นภายนอกชุมชนซึ่งได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น การสาธารณสุขโลก เมื่อรัฐบาลได้ดำเนินการการพัฒนาเพื่อการเร่งสร้างถนน ไฟฟ้า โรงเรียน ทำให้ชุมชนชนบทได้รับการพัฒนาที่ดีขึ้น การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากสังคมเมืองไปสู่สังคมชนบทเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นและต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมชนบทและสังคมเมืองมีอยู่มากมายซึ่งต้องพึ่งพาอาศัยกันในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และการสื่อสารมวลชนที่มีอิทธิพลอย่างมากและรวดเร็วต่อชุมชน

ชนบทที่จะทำให้ชาวชนบทได้รับข่าวสารต่างๆ อยู่ตลอดเวลาทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

2) ปัจจัยภายใน เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นหรือมีอยู่ในชุมชน ซึ่งส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ ปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยทางนิเวศวิทยา เช่นสิ่งแวดล้อม ที่ตั้งของหมู่บ้าน ที่ดินและอื่นๆ ถ้าหากชุมชนตั้งอยู่ในสภาพนิเวศวิทยาที่ดีก็อาจจะพัฒนาชุมชนของตนให้ดีขึ้น ซึ่งทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยด้านบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคล หรือสมาชิกแต่ละคน ก็มีส่วนที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะว่าถ้าหากบุคคลได้รับการศึกษาสูงมีประสบการณ์ต่างๆ ก็อาจทำให้เกิดการยอมรับสิ่งใหม่ได้ง่ายกว่าบุคคลอื่นๆ ตลอดจนความเป็นผู้นำของชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ อาจมีส่วนในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้เช่นกัน (สนิท สมัครการ, 2525)

6. ทฤษฎีการรับสิ่งใหม่ (Innovation Theory)

การรับสิ่งใหม่หรือการยอมรับของใหม่ (Innovation) หมายถึง วัตถุในด้านที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและที่ไม่ใช้วัตถุอื่นได้แก่ ความรู้สึกนึกคิด ทักษะคิด และอุดมการณ์ในชุมชนหนึ่งๆ การมีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นได้นั้นจะต้องมีแหล่งที่มาอยู่ 3 ประการ คือ

- 1) การค้นพบ
- 2) การคิดค้นประดิษฐ์
- 3) การแพร่กระจาย

ในขณะที่ Rogers (1968) กล่าวถึง กระบวนการยอมรับสิ่งใหม่ๆ ว่ามีอยู่ 5 ขั้นตอนคือ

1. การรับข่าวสาร เป็นขั้นที่สมาชิกได้ทราบว่สิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้น แหล่งข่าวที่ได้จะมาจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง เพื่อน พ่อค้าและสื่อสารมวลชนต่างๆ

2. ขั้นของความสนใจในรายละเอียด
3. ขั้นของการประเมินผล
4. ขั้นของการทดลอง
5. ขั้นยอมรับ

จากทฤษฎีการรับสิ่งใหม่นี้จะกล่าวถึงการที่ชุมชนได้รับรู้ข่าวสารใหม่จากแหล่งที่มาใดๆ ก็ตาม ถ้าเป็นข้อมูลข่าวสารที่สนใจก็จะศึกษารายละเอียด เพื่อประเมินถึงผลดีผลเสียและพิจารณาถึงการปฏิบัติและถ้าลองปฏิบัติก็จะดูผลว่าดีหรือไม่ นั่น คือ มีการประเมินอีกครั้ง ถ้าได้ผลดีและสามารถนำมาปฏิบัติได้ก็จะเกิดการยอมรับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

7. แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน

1. การใช้ที่ดินทำกินในทางเกษตรกรรม

เป็นการใช้ที่ดินที่สำคัญมากและแพร่หลายทั่วโลกเพราะเป็นแหล่งผลิตอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค (ดุสิต มานะจติ, 2530) อย่างไรก็ตาม ธเนตร ศรีสุข (2538) ได้กล่าวถึงการที่ดินทางการเกษตรว่ามี 7 ลักษณะด้วยกันดังนี้

- 1) ที่อยู่อาศัย หมายถึง ที่ดินที่ใช้ในการปลูกบ้านพัก ยุ้งฉาง โรงเก็บของ ลานบ้าน คอก สัตว์เลี้ยง รวมทั้งบริเวณริมบ้านที่ไม่ได้ปลูกพืชชนิดใด
- 2) ที่นา หมายถึง ที่ดินที่ใช้ในการปลูกข้าว ที่ว่างหว่าน รวมทั้งจอมปลวกหว่าน และคูนา
- 3) ที่พืชไร่ หมายถึง ที่ดินที่ใช้ปลูกพืชไร่
- 4) ที่ปลูกไม้ผลและปลูกไม้ยืนต้น หมายถึง ที่ดินที่ใช้ปลูกไม้ผลและปลูกไม้ยืนต้นต่างๆ
- 5) ที่ไม่ดอกและไม่ประดับ หมายถึง ที่ดินที่ปลูกไม้ดอกไม้ประดับต่างๆ
- 6) ที่ป่า หมายถึง ที่ดินหรือที่ทำกรถือครองอยู่แต่ไม่สามารถเพาะปลูกได้เพราะยังเป็นป่าละเมาะ พุ่มไม้ และเป็นที่ยังไม่ได้บุกเบิก
- 7) ที่อื่นๆ หมายถึง พุ่มหญ้าเลี้ยงสัตว์ ถนน ทางน้ำในไร่นา ตลอดจนที่ดินที่ไม่สามารถนำมาทำการเกษตรได้เพราะไม่เหมาะสม

ในปัจจุบันการใช้ที่ดินทำกินในทางเกษตรกรรมนั้นยังคงมีปัญหาหลายประการด้วยกันซึ่งปริชา วทัญญู (2535) ได้กล่าวถึงปัญหาการใช้ที่ดินในการเกษตรของไทยว่ามีประเด็นปัญหาที่สำคัญ ดังนี้

- 1) ปัญหาการใช้ที่ดินไม่เหมาะสม คือ การใช้ที่ดินทางการเกษตรผิดประเภท เช่น การทำนาหรือทำไร่ในที่ดินที่ไม่เหมาะสม รวมถึงการนำที่ดินทางการเกษตรไปใช้ในกิจกรรมนอกภาคเกษตร
- 2) ปัญหาเกี่ยวกับสภาพการผลิต คือ เกษตรกรไม่ได้ใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้ได้รับผลตอบแทนต่ำกว่าที่ควรได้และเสียโอกาส รวมถึงเกษตรกรไม่ได้มีการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติสู่ระบบที่ดีขึ้น
- 3) ปัญหาการใช้ที่ดินโดยขาดการบำรุงรักษา เกิดขึ้นเนื่องจากการใช้ที่ดินปลูกพืชชนิดเดียวติดต่อกันเป็นเวลานานทำให้ดินเสื่อมโทรมและทำให้ดินไม่เหมาะแก่การเกษตร
- 4) ปัญหาจากสภาพธรรมชาติของดิน คือ ดินเปรี้ยว ดินเค็ม ทำให้ที่ดินเหล่านี้ถูกปล่อยให้รกร้างไม่มีการใช้ประโยชน์ทางการเกษตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4) ปัญหาจากสภาพธรรมชาติของดิน คือ ดินเปรี้ยว ดินเค็ม ทำให้ที่ดินเหล่านี้ถูกปล่อยให้รกร้างไม่มีการใช้ประโยชน์ทางการเกษตร

5) ปัญหาจากสภาพธรรมชาติของดินและสิ่งแวดล้อมประกอบกัน ทำให้ที่ดินไม่เหมาะสมกับการเกษตร เช่น บริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ บริเวณดินพรมน้ำแข็งตลอดปีมีปริมาณอินทรีย์วัตถุมากเกินไป

6) ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม เมื่อประชากรมีจำนวนมากขึ้นการใช้ที่ดินทำการเกษตรในแต่ละปีมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นค่อนข้างสูง ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงสภาพของชุมชน ทำให้สภาพการเกษตรเปลี่ยนแปลงไปและทำให้ความต้องการใช้ที่ดินเพื่อเป็นหลักการค้าประกันเงินกู้มากขึ้น

นอกจากนั้น ไสภณ สมชาญ (2534) ยังได้กล่าวว่า ปัญหาที่ดินทางการเกษตรนั้นมีสามประการด้วยกัน ประการแรกปัญหากรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ประการที่สองปัญหาการใช้ที่ดินผิดประเภทและไม่เหมาะสม ประการสุดท้าย ปัญหาที่ดินราคาแพง ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินที่เหมาะสมทางการเกษตรไปใช้ในกิจกรรมอื่นทำให้สูญเสียที่ดินทางการเกษตรโดยตรง

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ที่ดิน

ถึงแม้ว่าการทำการเกษตรแบบปลูกพืชหลายชนิดหรือเกษตรผสมผสานจะช่วยลดความเสี่ยงจากความแปรปรวนของสภาพดินฟ้าอากาศ และความผันผวนของราคาสินค้า จนสามารถทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคงขึ้นก็ตาม แต่ยังมีปัจจัยอีกหลายประการที่มีผลต่อการตัดสินใจในการใช้ที่ดินทำกินของเกษตรกรดังจะเห็นได้จาก A.P.A.Vink (1975) ได้ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้ที่ดินทางการเกษตรของเกษตรกรมีอยู่หลายปัจจัย ดังต่อไปนี้

2.1 ปัจจัยทางด้านสังคม (Social characteristics) ประกอบด้วย

1) ระบบการถือครองที่ดิน (System of land tenure) ซึ่งอาจแบ่งเป็น แบบรวมกัน (Common) แบบผู้เช่า (Tenancy) แบบเจ้าของทำเอง (Owner-operation) แบบสหกรณ์ (Corporation Cooperative) และแบบไร่นารวม (Collective and state) เป็นต้น

2) ลักษณะสังคมอื่นๆ หรือระบบการบริหาร (Other social or administration) เช่น กฎหมายการถือครองที่ดิน กฎข้อบังคับต่างๆ ของท้องถิ่นหรือประเทศ

3) ขนาดของไร่นา (Size of farm) ขนาดไร่นาที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่นอาจจะทำให้มีการใช้ที่ดินในการปลูกพืชต่างชนิดกันและวิธีผลิตแตกต่างกัน

4) ระดับการพัฒนาของวัฒนธรรม (Level of cultural development) จะมีผลทำให้เกษตรกรใช้ที่ดินแตกต่างกันตามระดับความรู้

2.2 ปัจจัยทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructural characteristics) เช่น ถ้ามีความสะดวกสบายในการขนส่งจะทำให้การใช้ที่ดินมีลักษณะเพื่อผลิตพืชผลทางการเกษตรขนาดใหญ่

2.3 ผลผลิตของการใช้ที่ดิน (Product of land use)

2.4 ปัจจัยการผลิตเริ่มแรก (Initial inputs) เช่น ปัจจัยเริ่มแรกที่เป็นการลงทุนระยะยาว ได้แก่ การลงทุนในระบบโครงสร้างต่างๆ เช่น ถนน คลอง อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

2.5 ปัจจัยการผลิตประจำปี (Annual production inputs) หรือ การลงทุนระยะสั้น เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ยาปราบวัชพืช แสดงให้เห็นถึงการจัดการที่ดินและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินในการเกษตรหลายอย่างเพราะธรรมชาติของดินมีความแตกต่างกัน

2.6 ความเข้มแข็งของแรงงาน (Labor intensive) การใช้ที่ดินในการเกษตรแต่ละชนิดมีความต้องการแรงงานที่มีความเข้มแข็งแตกต่างกัน ดังนั้นแรงงานจึงกำหนดรูปแบบการใช้ที่ดิน

2.7 กำลังในฟาร์ม (Farm power) ทั้งจากเครื่องจักร สัตว์ละคน เป็นการกำหนดชนิดของการใช้ที่ดิน เนื่องจากความแตกต่างของกำลังงานแต่ละอย่างอาจทำให้เกิดข้อจำกัดในการผลิต

2.8 ระดับการจัดการ (Levels of management) หรือวิถีปฏิบัติในการจัดการ ซึ่งมีหลายระดับแสดงได้โดยระดับปัจจัยการผลิตที่ใช้ ดังนั้นลักษณะการใช้ที่ดินแต่ละชนิดขึ้นอยู่กับระดับการจัดการ

ในทำนองเดียวกัน ไกรสร คือประโคน (2531) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่กำหนดอุปทานทางเศรษฐกิจของที่ดิน (Factors Affecting the Economic Supply of land Resources) หรือการใช้ที่ดินเพื่อทำผลประโยชน์ในกิจการต่างๆ มี 4 ปัจจัยดังต่อไปนี้

1) ปัจจัยทางธรรมชาติ หรือลักษณะธรรมชาติของที่ดิน เช่น อุณหภูมิ แสงน้ำ การระบายน้ำ แร่ธาตุในดิน ลักษณะที่ตั้ง และการขนส่ง มีผลทำให้การใช้ที่ดินแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของการใช้ที่ดิน

2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เมื่อที่ดินสามารถทำประโยชน์และให้ผลตอบแทนความต้องการที่ดินจึงมากขึ้น ที่ดินจะมีความหมายทางเศรษฐกิจคืออุปทานของที่ดินเกิดขึ้น

3) ปัจจัยทางสถาบัน ได้แก่ ประการแรก แนวการมีหรือไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ผู้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินมีแนวโน้มในการนำที่ดินมาใช้เพื่อประโยชน์มากขึ้น สามารถทำการตัดสินใจในการใช้ที่ดินได้ ประการที่สอง นโยบายและการดำเนินการของรัฐเกี่ยวกับที่ดิน เช่น การกำหนดเขตปลูกเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พืชเศรษฐกิจหรือการส่งเสริมการปลูกพืชโดยการให้สินเชื่o ประกันราคาพืชผลเป็นต้น ประการสุดท้าย กฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน เช่น การปฏิรูปที่ดินทำให้อุปทานทางเกษตรสูงขึ้น

4) ปัจจัยทางเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ ทำให้อมีการพัฒนาการเกษตรในลักษณะอุตสาหกรรมทำให้มีการใช้ที่ดินทางการเกษตรเพิ่มขึ้น

นอกจากนั้น ธเนตร ศรีสุข (2538) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการใช้ที่ดินนั้นสามารถสรุปเป็นปัจจัย 3 ด้าน ดังนี้

1) ปัจจัยทางกายภาพของที่ดิน หมายถึง ลักษณะทางกายภาพของที่ดิน ได้แก่ สภาพภูมิอากาศ ความลาดชันของพื้นที่ สมบัติของดิน น้ำ และลมฟ้าอากาศ

2) ปัจจัยทางสังคม หมายถึง ปัจจัยทางด้านประชากร เทคโนโลยีทางการศึกษา และวิทยาการการใช้ที่ดิน ความซับซ้อนเกี่ยวกับองค์ประกอบทางสังคม และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการใช้ที่ดิน รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ปัจจัยทางทัศนคติ และการรับรู้ของประชากรเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน

3) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ต้นทุนการผลิต รายได้จากการผลิต ตลาด แรงงาน แหล่งวัตถุดิบ อัตราดอกเบี้ย ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ต้นทุนการขนส่ง และชนิดของผลผลิตที่ได้

8. ระบบสังคมเกษตรในประเทศกำลังพัฒนา

ยุคก่อนอุตสาหกรรม

1. ระบบการเกษตรโดยอาศัยการชลประทานในเขตประเทศมรสุม

บริเวณภูมิภาคแห้งแล้ง (Arid Region) ผ่านยุคของการทำการเกษตรแบบเร่ร่อนและไร่เลื่อนลอยแบบแผ้วถางและเผาไ้เนื่องจากการกระจุกตัวและการควบคุมการใช้น้ำ เช่นแหล่งน้ำในทะเลทราย ระบบอ่างเก็บน้ำ ระบบการปลูกพืชหลังน้ำลดของอียิปต์โบราณ ระบบการปลูกพืชโดยการชลประทาน เป็นต้น เป็นเงื่อนไขของการพัฒนาการเกษตร เช่นเดียวกับเขตร้อนชื้นอันได้แก่ประเทศมรสุมที่มีการทำนา การจัดการกับน้ำในเขตพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียง หรือ เขตร้อนที่สูงที่มีการปลูกข้าวโพดแบบขั้นบันไดโดยอาศัยชลประทาน ในบริเวณเฉพาะเหล่านี้ การจัดการเทคโนโลยีทางธรณีวิทยา โดยเฉพาะการชลประทานและการจัดการน้ำเป็นสิ่งจำเป็น ในการเสริมสร้างพลังงานการผลิตและการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ในสังคมเหล่านี้ลักษณะของรัฐแบบรวมศูนย์ (Tributary state) ที่ควบคุมชุมชนหมู่บ้านและการจัดองค์การโดยการระดมแรงงานของชนชั้นชาวนามาทำงานร่วมกันของรัฐเป็นบทบาทที่สำคัญ ในการผลิตของสังคมเกษตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บริเวณภูมิภาคเขตร้อนการสูญเสียพื้นที่ป่าเนื่องจากการทำไร่เลื่อนลอยมีผลทำให้จำนวนอินทรีย์สารและแร่ธาตุพื้นผิวดินลดลงจำนวนมหาศาล แสงอาทิตย์ส่องถึงพื้นดินและน้ำฝนตกลงมาเป็นจำนวนมาก เป็นสภาวะที่เสียเปรียบกว่าประเทศในเขตอบอุ่น นั่นก็คือความอุดมสมบูรณ์ลดลงเร็วกว่ามาก ระยะเวลาปลูกพืชหมุนเวียนบนพื้นที่ว่าง การเพาะปลูกจึงยากที่จะทำให้ระบบนิเวศถูกนำมาเปลี่ยนเป็นระบบเกษตรที่มีความสมดุล

ในประเทศมรสุมปัญหาเรื่องการชะล้างของดินมีสูงขึ้น ลักษณะของพื้นที่คือเป็นที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขารวมที่มีปริมาณน้ำเป็นจำนวนมากจึงทำให้เกิดวิธีการผลิตแบบใหม่ คือระบบการให้น้ำชลประทานเพื่อให้ท่วมขังดินข้าว พื้นที่ของระบบการทำนาอาศัยน้ำชลประทานซึ่งต้องการน้ำประมาณ 1,000-3,000 ม./ไร่ต่อปี ได้ขยายไปยังบริเวณที่สามารถจัดการน้ำได้สะดวก แต่การจะทำอย่างนั้นได้ต้องมีวัสดุปัจจัยที่เพียงพอรวมทั้งการจัดองค์การทางสังคมที่เป็นเงื่อนไขให้สังคมเริ่มต้นขยายและบำรุงรักษาทางด้านจัดการน้ำขนาดใหญ่ได้ จึงเห็นได้ว่าในประวัติศาสตร์ของประเทศเหล่านี้ลักษณะของสังคมจะเป็นแบบรัฐรวมศูนย์ที่ดึงเอาส่วยจากชุมชนหมู่บ้านทั้งในลักษณะที่เป็นแรงงานและวัสดุ

2. ระบบการเกษตรหลังน้ำลดและระบบการเกษตรอาศัยชลประทานในภูมิภาคแห้งแล้ง

ในภูมิภาคเขตแห้งแล้งวิวัฒนาการของการเกษตรแบบไร่เลื่อนลอยทำให้เกิดเป็นเขตทะเลทรายและกึ่งทะเลทราย ในบริเวณเหล่านี้ซึ่งได้แก่ เอเชียกลาง ออฟริกาซารา และกึ่งซารา การปลูกพืชถดถอยลดลงเนื่องจากการเลี้ยงสัตว์แบบเร่ร่อน ดังนั้นการเกษตรบริเวณนี้จึงจำกัดขอบเขตเฉพาะบริเวณที่ใช้น้ำสะดวกคือบริเวณที่มีหนองน้ำและใกล้แม่น้ำที่เกิดจากภูมิภาคอื่นนอกเขต ตัวอย่างเช่น บริเวณแอ่งของแม่น้ำไนล์ (Nile) เป็นที่ซึ่งมีอารยธรรมทางการเกษตรมานานแล้วอาฟริกา โดยทำการเกษตรบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึง การเกษตรหลังน้ำลดในฤดูใบไม้ร่วงและฤดูหนาวโดยอาศัยพืชพรรณเดิมที่พัฒนามาจากพืชที่ทำไร่เลื่อนลอยในอดีต มีการสร้างเพื่อเก็บน้ำและตะกอนเพื่อการเพาะปลูกหลังน้ำลดทั่วไปบริเวณลุ่มแม่น้ำ

เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรมีจำกัดเพราะต้องทำเฉพาะชายฝั่งแม่น้ำเท่านั้น ทำให้ระบบการเกษตรที่ปฏิบัติอยู่บริเวณนี้ต้องเป็นแบบที่ใช้แรงงานจำนวนมาก (Labour intensive) โดยมีการปลูกพืชหลายชนิดคือ ธัญพืช พืชอาหารสัตว์ และพืชที่ต้องดูแลด้วยการกำจัดศัตรูพืชขึ้นเดียวกับระบบก่อนการปฏิวัติการเกษตรครั้งที่ 1 ของทวีปยุโรปตะวันตก ระบบการเกษตรของแม่น้ำไนล์ก็เป็นวัฒนธรรมการเกษตรที่สื่อให้เกิดการเกษตรแบบเดียวกันกับที่กรีก ลาติน และอาหรับ ระบบการปลูกอาศัยน้ำชลประทานในอียิปต์ บริเวณที่ลุ่มและตลิ่งพัฒนาขึ้นมาตอนต้นของยุคกลาง โดยการปลูกพืชอาศัยชลประทานบริเวณนี้สามารถทำได้ตลอด แตกต่างจากการปลูกเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ **102887** และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พืชหลังน้ำลดที่กล่าวข้างต้น ในขณะที่อดีตเป็นการเพาะปลูกเฉพาะในช่วงฤดูหนาวเท่านั้น พืชเขตร้อนที่ปลูกบริเวณนี้ ได้แก่ อ้อย ฝ้าย ข้าวอาศัยชลประทานหญ้าฟริน (Saffron) ระบบการเกษตรแบบใหม่นี้อาศัยการไถดินที่ลึกโดยการฉุดลากของสัตว์ ใช้ปุ๋ยคอกจากสัตว์หรือเกิดจากการตกตะกอนทับถมที่มาจากแหล่งที่ตั้งถิ่นฐาน ภายใต้ระบบใหม่นี้จะสามารถทำได้สูงสุดเพียงร้อยละ 20 ของพื้นที่ เพราะระบบชลประทานเป็นแบบอาศัยจากการดูดเอาน้ำขึ้นมาจากแหล่งน้ำสามารถกระจายไปทั่วบริเวณที่มีสายคลองส่งน้ำที่ได้จากการก่อสร้างไว้และพื้นที่ลุ่มที่สามารถเข้าไปทำประโยชน์ได้ดีที่สุดเท่านั้น

ในช่วงศตวรรษที่ 19-20 การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรแบบใหม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 2 ประการคือ

- 1) การปลูกอาศัยการชลประทานเข้าแทนที่การเพาะปลูกพืชหลังน้ำลด
- 2) เกิดการขยายพื้นที่เพาะปลูกขึ้นเป็นสองเท่า

กล่าวโดยสรุปไม่ว่าจะเป็นระบบการทำนาในประเทศมรสุมเขตร้อน ระบบการปลูกพืชหลังน้ำลด ระบบการปลูกพืชอาศัยชลประทาน และระบบการเกษตรอื่นที่อาศัยการจัดการน้ำเป็นพื้นฐานล้วนแต่จะต้องมีการจัดการขนาดใหญ่ เกี่ยวกับเทคนิคด้านธรณีศาสตร์ (Geotechnics) และพลังงานน้ำเป็นพื้นฐาน ซึ่งไม่สามารถจะดำเนินไปได้ถ้าปราศจากการจัดองค์กรชุมชนขนาดใหญ่ ในขณะที่ประเทศแถบตะวันตกขึ้นขั้นตอนของการพัฒนาการในการทำการเกษตรเข้ามาสู่ยุคนี้เป็นลักษณะของฟาร์มแบบปัจเจกชน

ปัญหาในการปฏิบัติการเกษตรของประเทศไทยในเขตร้อนคือ การสูญเสียที่ป่าทำให้อินทรีย์สารและอนินทรีย์สารลดลงจำนวนมาก ดินถูกรังสีอาทิตย์ส่อง รวมทั้งมีฝนตกหนักทำให้เกิดกระบวนการ Lateritisation ดังนั้นการปลูกพืชโดยเว้นระยะเวลาร้างของดินช่วงสั้นก่อให้เกิดปัญหาความสมดุลของธรรมชาติ เป็นต้น แต่ปัจจัยทางกายภาพและชีวภาพที่กล่าวถึงนี้ไม่ได้เป็นปัจจัยเดียวเท่านั้นที่ทำปฏิบัติการเกษตรในประเทศเขตร้อนเป็นไปได้ยาก ยังมีปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญที่ทำให้ขั้นตอนการพัฒนาการเกษตรในเขตร้อนมีความแตกต่างกับในเขตอบอุ่นด้วย

ยุคกึ่งอุตสาหกรรม (Semi-Industrial)

เมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมขึ้นในแถบยุโรปตะวันตก และมีการเดินโดยทางเรือไปค้นพบทวีปต่างๆ ของโลก ในยุคนี้ประเทศในแถบยุโรปตะวันตก โดยมีอังกฤษเป็นผู้นำตามด้วย โปรตุเกส สเปน ฝรั่งเศส เคนเยียม และเยอรมัน ได้เข้าครอบครองส่วนต่างๆ ของโลกในเอเชีย ออฟริกา และเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อเมริกาใต้ และได้นำเอาวิธีการผลิตแบบทุนนิยมไปก่อก่อไว้ตามอาณานิคมของตนทำให้ระบบทุนนิยมขยายตัวไปอย่างรวดเร็ว ในยุคนี้อุตสาหกรรมในยุโรปตะวันตกมีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวัตถุสูง เพราะมีการพัฒนาทางการค้า อุตสาหกรรมและดึงดูดเอาทรัพยากรและความมั่งคั่งซึ่งเป็นวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมออกไปจากดินแดนที่เรียกว่าด้อยพัฒนาส่วนต่างๆ ของโลก (दारง ฐานะดี .2532) จากการที่ประเทศผู้ผลิตสินค้าอุตสาหกรรมสามารถควบคุมอิทธิพลเหนือประเทศที่เป็นแหล่งวัตถุดิบ ประเทศอุตสาหกรรมจึงสามารถขายสินค้าที่ผลิตได้ให้กับประเทศที่อยู่ภายใต้การปกครอง จึงทำให้อุตสาหกรรมขนาดเล็กที่ได้พัฒนาไปบ้างแล้วประเทศเหล่านี้ถูกทำลายไปที่ละเล็กทีละน้อย เนื่องจากไม่สามารถแข่งขันในแง่ผลิตภาพในการผลิตกับประเทศอุตสาหกรรมได้ จำเป็นจะต้องส่งวัตถุดิบออกไปขายเท่านั้น ตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมสิ่งทอในประเทศอินเดียและอุตสาหกรรมคริวเรือนอื่นๆ ได้พัฒนาไปอย่างดีกว่าก่อนที่ประเทศอังกฤษจะเข้าไปตั้งอาณานิคมเสียอีก จำเป็นต้องส่งวัตถุดิบสิ่งทอคือฝ้ายไปยังอังกฤษในขณะที่เสื้อผ้าและสิ่งทอต่างๆ จากอังกฤษนำมาขายให้อินเดีย เหตุการณ์ที่คล้ายๆ กันนี้ก็เกิดในส่วนอื่นของโลกเช่นกันเป็นต้น ยางพาราจากมาเลเซียและศรีลังกาจะถูกส่งไปอังกฤษ ในขณะที่ยางรถยนต์จะถูกส่งกลับมาขายในประเทศเหล่านี้ ธุรกิจส่วนใหญ่จะถูกควบคุมโดยผู้ปกครองชาวต่างชาติ ผู้ผลิตวัตถุดิบจำเป็นต้องยอมรับราคาในขณะที่ตลาดนานาชาติถูกควบคุมโดยผู้ซื้อรายใหญ่จำนวนหนึ่ง จากประเทศที่พัฒนาแล้ว ผู้ผลิตจำเป็นต้องยอมรับราคาที่ผู้ซื้อจ่ายให้เพราะการซื้อขายเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ซื้อ ในทางตรงกันข้ามราคาของสินค้าที่ขายโดยผู้ปกครองชาวต่างชาติจะถูกกำหนดโดยพวกเขาเอง สิ่งที่เกิดขึ้นคือการลดลงของราคาสินค้าเกษตรที่ผลิตโดยประเทศที่กำลังพัฒนา ทำให้จำเป็นต้องผลิตสินค้าออกของตนให้มากขึ้นเพื่อให้พอดีกับจำนวนเท่าเดิมของสินค้าเข้าที่ส่งจากประเทศพัฒนาแล้ว เนื่องจากว่าประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตสินค้าอุตสาหกรรม ประเทศที่กำลังพัฒนาจำเป็นต้องพึ่งพิงประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างมากในการซื้อสินค้าอุตสาหกรรมที่จำเป็น

Lacoste (1985) อ้างถึงใน สมยศ หุ่นหัว (2541) ได้กล่าวถึง ผลกระทบใหญ่ ๆ ในโครงสร้างสังคมเกษตรของประเทศกำลังพัฒนาจากการเข้าไปตั้งอาณานิคมของประเทศอุตสาหกรรมในประเทศกำลังพัฒนา คือ การทำลายโครงสร้างเกษตรที่ได้สืบทอดกันตามประเพณี

ก่อนการเข้าไปตั้งอาณานิคมรัฐต่าง ๆ มีพระเจ้าแผ่นดินที่มีกรรมสิทธิ์เหนือที่ดินทั้งหมดชนชั้นปกครองมีสิทธิ์เฉพาะการเก็บภาษีอากรแทนพระเจ้าแผ่นดินแต่ไม่มีสิทธิ์ที่ดินเป็นเอกชน การเข้ามาของชาวยุโรปทำให้เกิดแนวความคิดใหม่ของความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐ ระหว่างเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บุคคลกับที่ดิน คือ เป็นการลดอำนาจพระเจ้าแผ่นดินเพื่อให้เกิดกรรมสิทธิ์เอกชนในที่ดินขึ้น เกิดระบบการเช่าที่ดิน ระบบนี้มีผลกระทบในชุมชนและหมู่บ้านซึ่งเดิมมีการใช้ประโยชน์พื้นที่หรือทรัพยากรธรรมชาติโดยการตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชนกลายมาเป็นการถือครองแบบเอกชนเพิ่มมากขึ้นที่ละเล็กละน้อย ระบบชุมชนดั้งเดิมที่มีลักษณะเป็นการใช้ร่วมกันหรือเป็นของชุมชนที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้สลายกลายเป็นสังคมที่ถูกกำหนดลักษณะโดยคนส่วนน้อยมีการออกกฎหมายใหม่ เอกชนมีสิทธิ์ในการครอบครองและใช้ประโยชน์ที่ดินผืนใหญ่และการผลิตเพื่อการส่งออกเป็นหลัก ในขณะที่ผลกำไรจากการเกษตรถูกนำไปลงทุนในภาคอุตสาหกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและบริการเพิ่มขึ้น

ยุคการปฏิวัติเขียว

ในยุคปัจจุบันประมาณปี พ. ศ. 2500 เป็นต้นมาประเทศที่ไม่ใช่ประเทศอุตสาหกรรม (ประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมและกึ่งอาณานิคม) ได้รับการชักนำไปสู่ความทันสมัยภายใต้การบงการของบรรดาบริษัทเงินทุนข้ามชาติโดยการรับเอากรรมวิธีการผลิตแบบใหม่ ใช้ปัจจัยการผลิตที่เกิดจากอุตสาหกรรม ผลผลิตทางการเกษตรที่ได้จะส่งออกไปยังจุดศูนย์กลางที่พัฒนาแล้ว ระบบการผลิตดังกล่าวได้ชื่อว่าเป็นการปฏิวัติเขียว (Green revolution) แต่การปฏิวัติเขียวในประเทศกำลังพัฒนาเกิดขึ้นในขณะที่ระบบสังคมเกษตรยังไม่ได้ผ่านการปฏิวัติการเกษตรครั้งที่ 1

Grellet (1986) อ้างถึงใน สมยศ หุ่นหว้า (2541) กล่าวว่า เงื่อนไข 4 ประการที่ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของผลผลิตจากการปฏิวัติเขียว ดังนี้

1. การแพร่กระจายเทคนิคแผนใหม่ทางการเกษตร โดยเฉพาะพันธุ์ธัญพืชที่ตอบสนองต่อปุ๋ยเคมีสูงและมีความสม่ำเสมอในการสังเคราะห์แสงเพื่อแก้ปัญหาความผันแปรของฤดูกาล พันธุ์พืชเหล่านั้นให้ผลผลิตสูง 2-3 เท่าของพันธุ์พื้นเมืองเดิมจากการใช้ปุ๋ยในอัตราส่วนที่พอเหมาะ

สาเหตุที่ได้มีการปฏิวัติเขียวเกิดขึ้นในช่วงนั้นเนื่องจากการเกิดปัญหาด้านการเคลื่อนไหวทางการเมืองในประเทศกำลังพัฒนา ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงพยายามแพร่กระจายเทคนิคทำให้ผลผลิตสูงเหล่านี้จะทำได้เมื่อมีการใช้ปุ๋ยเคมีจำนวนมากเพียงพอ มีน้ำชลประทานสะดวก การไถหน้าดินลึกขึ้น ใช้สารเคมีกำจัดโรคและแมลงเพียงพอ ดังนั้นรัฐจึงต้องให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรผ่านการให้สินเชื่อ ก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ รวมการสนับสนุนทางด้านราคาปัจจัยการผลิต ผลจากการปฏิวัติเขียวทำให้ผลผลิตธัญพืชในประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นหลายเท่าและหลายประเทศมีอาหารเพียงพอ แต่เทคนิคเหล่านี้สามารถทำหน้าที่ได้ดีเฉพาะกับผู้มีทุนสูงและสามารถเข้าถึงชลประทานได้และปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ได้ ตัวอย่างเช่น ในประเทศอเมริกาได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เกษตรกรบางส่วนในประเทศจะผลิตถั่วเหลืองเพื่อการส่งออกในขณะที่การผลิตข้าวโพดอันเป็น ัญชีพืชสำหรับคนจนส่วนใหญ่ยังใช้เทคโนโลยีดั้งเดิม จำนวนเกษตรกรประเทศกำลังพัฒนาจำนวนมากยังไม่เคยผ่านเทคนิคที่ยุโรปได้ทำให้ยุคสมัยกลางมาก่อนเลยแต่ได้ปฏิบัติตามเทคนิคที่ เกี่ยวข้องกับการปฏิวัติการเกษตรครั้งที่ 2 ทันที

ัญชีพืชไม่ได้เป็นัญชีพืชชนิดเดียวที่ได้รับผลประโยชน์จากความก้าวหน้าทางการวิจัย แต่ พืชอื่น ๆ ที่มุ่งเพื่อการส่งออก เช่น อ้อย ปาล์ม น้ำมัน ยางพารา และถั่วลิสงเป็นต้นก็ได้รับ ผลประโยชน์เช่นกัน ผลกระทบที่สำคัญของการปฏิวัติเขียวก็คือราคาผลผลิตตกต่ำแทนที่จะเป็น การเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร

2. การใช้ปัจจัยการผลิตสมัยใหม่ เพราะจะใช้พันธุ์ใหม่ทำได้ต้องมีน้ำ ปุ๋ยเคมีและ เครื่องจักรกลที่มีพลัง หากไม่มีปัจจัยเหล่านี้เข้ามาแทนที่เป็นการเพิ่มผลผลิตกลับเป็นการลดผลผลิต เปรียบเทียบกับพันธุ์พื้นเมือง

2.1 การชลประทานเป็นการแก้ไขปัญหาคความไม่แน่นอนของภูมิอากาศแต่ก็มี ข้อเสียเปรียบในแง่ของการบำรุงรักษา และวิธีการในการจัดสรรน้ำซึ่งต้องการองค์ผู้ที่ใช้น้ำอย่าง เหมาะสมระบบการชลประทานขนาดใหญ่ทำให้การชลประทานแบบดั้งเดิมลดความสำคัญลงมาก การใช้น้ำใช้อย่างฟุ่มเฟือยและขาดการจัดการที่เป็นธรรมระหว่างผู้ที่อยู่ต้นน้ำ และปลายน้ำ ชลประทาน

2.2 ปุ๋ยเคมี การปฏิวัติเขียวจำเป็นจะต้องใช้ปุ๋ยเคมีจำนวนมาก ประมาณ 20-50 กก./ไร่ เกิดการนำเข้าปุ๋ยเคมีในหลายประเทศยกเว้นประเทศที่มีอุตสาหกรรมปิโตรเคมี

2.3 เครื่องจักรกลทางการเกษตร การหันมาใช้เครื่องจักรกลการเกษตรทำให้ หลาย ประเทศมีแรงงานส่วนเกินที่ต้องออกนอกภาคเกษตรมาก ถ้าใช้เครื่องจักรกลในการไถดิน สามารถไถได้เร็วขึ้น ส่วนในการใช้เครื่องจักรกลในการเก็บเกี่ยว ทำให้สามารถเก็บเกี่ยวได้เร็วขึ้น เช่นกัน การนำเข้าเครื่องจักรกลขนาดใหญ่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการผลิต คือ เจ้าของที่ดินอาศัยแรงงานจ้างน้อยลง

2.4 การผลิตปัจจัยทางการเกษตร การผลิตปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดโรคและ แมลงจะต้องอาศัยอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ส่วนเครื่องจักรกลเกษตรจะต้องอาศัยโรงงาน เครื่องจักรกล การผลิตปัจจัยการผลิตเหล่านี้มักถูกควบคุมโดยธุรกิจข้ามชาติ แต่เนื่องจาก กระบวนการผลิต ปัจจัยเหล่านี้จะต้องใช้ระยะเวลายาวนานธุรกิจเหล่านี้ไม่สามารถตอบสนองต่อ ความต้องการที่มีลักษณะเฉพาะท้องถิ่นได้ จึงทำให้เกิดความล้มเหลวในการปฏิวัติเขียวสำหรับ บางท้องถิ่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. ความเพียงพอของโครงสร้างที่ดินต่อเทคนิคใหม่ การนำเข้าเทคนิคสมัยใหม่ก่อให้เกิดการกำจัดพื้นที่ขั้วต่ำของฟาร์ม และความแตกสลายในระบบการเช่าและแบ่งผลผลิตแบบดั้งเดิม

3.1 ขนาดพื้นที่ของฟาร์มขั้วต่ำ การใช้เครื่องมือเครื่องจักรกลขนาดกลางและใหญ่จะเกิดความคุ้มทุนและเกิดผลกำไรในการดำเนินงานได้จะต้องทำในพื้นที่ขนาดใหญ่เพียงพอ เรียกว่าเป็นการประหยัดจากขนาดการผลิต การให้สินเชื่อแก่ชาวชนบทนั้นเกษตรกรร่ำรวยมักจะได้ผลประโยชน์เพราะสามารถมีหลักประกันให้กับหน่วยงานว่าสินเชื่อจะจ่ายคืนให้ได้ ปรากฏการณ์อย่างนี้ จึงทำให้เกิดการเคลื่อนไหวในลักษณะการรวมศูนย์ที่ดิน ดังเช่นที่เกิดขึ้นในอินเดีย ฟิลิปปินส์ เม็กซิโก เป็นต้น

3.2 การแตกสลายวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม คือ การผลิตก่อนการเข้ามาของการปฏิวัติเขียวแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ (1) ระบบเจ้าของที่ดินขนาดใหญ่ที่ไม่ได้ทำเกษตรเองแต่มีผู้เช่าทำ (2) เกษตรกรรายย่อยแบบครอบครัว (3) ระบบชุมชน วิธีการผลิตทั้งสามไม่สามารถปรับเข้ากับวิธีการผลิตใหม่นี้ ภายใต้ระบบการเช่าที่ทำกินและเกษตรกรแบบแบ่งครึ่งผลผลิต เจ้าของที่ดินได้รับผลเพียงส่วนเกินของผลผลิตเหล่านั้น นั่นคือทุนที่เจ้าของที่ดินจะได้รับ ส่วนเกษตรกรรายย่อยไม่มีปัจจัยทุนเพียงพอและไม่มีโอกาสในการยืมเพื่อใช้ปัจจัยการผลิต นอกจากนี้ชุมชนบางชุมชนยากจนเกินไปในการใช้ปัจจัยการผลิตแบบใหม่นี้ รวมทั้งปัจเจกชนที่ไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดินเองจึงไม่สนใจในการใช้ปัจจัยการผลิต ดังนั้นวิธีการผลิตแบบนี้จึงได้ผลประโยชน์มากที่สุดต่อเกษตรกรรายใหญ่ที่ผลิตเอง ทั้งหมดที่กล่าวมานี้จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดแนวคิดทางด้านการปฏิรูปที่ดินขึ้นมา

4. การลงทุนของรัฐในชนบท เพื่อสนับสนุนการใช้ปัจจัยการผลิตใหม่ ๆ รัฐบาลจำเป็นต้องจัดหาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ให้แก่ชาวชนบทคือ การคมนาคม ตลาด สินเชื่อ จากประสบการณ์ในหลายประเทศพบว่า การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เหล่านี้มีข้อจำกัดและมักไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรรวมทั้งผลประโยชน์ไม่ได้ตกอยู่กับเกษตรกรรายย่อยอย่างแท้จริงด้วย

จากพัฒนาการของระบบสังคมเกษตรจะเห็นได้ว่าการปรับเปลี่ยนของการเกษตรของประเทศกำลังพัฒนาไม่สามารถลอกเลียนนำเอาเทคโนโลยีของประเทศอุตสาหกรรมมาใช้ได้ทั้งหมดเพราะขัดกับเงื่อนไขที่เป็นจริงของท้องถิ่น ประเทศกำลังพัฒนานั้นมีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาให้ก้าวไปสู่ความทันสมัยทางการเกษตร คือ

1) การเข้าร่วมในตลาดโลกในช่วงที่ยังไม่พร้อม ไม่สามารถแข่งขันกับการเกษตรสมัยใหม่ของประเทศอาณานิคมที่เข้าไปผลิตในประเทศเหล่านั้นได้ ในขณะที่ระบบการปลูกพืชเพื่อยังชีพ

และการเลี้ยงสัตว์แบบดั้งเดิมไม่ได้รับการพัฒนาด้านการวิจัย จึงก่อให้เกิดภาวะความยากจนของคนในสัดส่วนที่มากและมีผลกระทบที่ตามมาโดยการขาดวีถีสภาพแวดล้อมธรรมชาติมากเกินไป

2) เกิดการพึ่งพาประเทศอุตสาหกรรมเนื่องจากจะต้องนำเข้าปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศ จึงเกิดการขาดดุลทางด้านเงินตราที่เป็นผลกระทบตามมา

3) ระบบเทคนิคและปัจจัยการผลิตไม่ปรับเข้ากับเงื่อนไขทางกายภาพของท้องถิ่น รวมทั้งไม่ปรับเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ของชาวชนบทไม่ว่าจะเป็นระบบของการใช้น้ำ พันธุ์พืช ปุ๋ยเคมี และเครื่องจักร

9. การผลิตและพัฒนการผลิตข้าว

วิมล คำศรี (2544) ได้รายงานเกี่ยวกับการผลิตและพัฒนการผลิตข้าว สรุปได้ดังนี้

1. การผลิตข้าว

การผลิตข้าวไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติแต่ต้องมีปัจจัยที่ทำให้เกิดการผลิตในการผลิตข้าวมีปัจจัยขั้นที่จำเป็นพื้นฐาน ได้แก่

แรงงาน หมายถึง แรงงานที่ใช้ในการทำนาทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเพาะปลูกจนกระทั่งเก็บเกี่ยวรวมทั้งแรงงานคนและสัตว์

พื้นที่ทำนา หมายถึง สถานที่ที่ปลูกข้าวซึ่งถือเป็นปัจจัยพื้นฐานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพของดินรวมทั้งกรรมสิทธิ์และชนิดของที่นานั้นๆ

น้ำ จะมีความจำเป็นมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับนาแต่ละชนิด เช่น นาดอน นาหลุ่ม ส่วนแหล่งที่มาของน้ำนั้นไม่ว่าจะเป็น น้ำจากชลประทาน ห้วย หนอง คลอง บึง ล้วนมาจากน้ำฝนทั้งสิ้น และการที่ฝนตกทำให้น้ำท่วมหลากทุกปีนั้นเป็นกลไกการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติของพื้นดิน และการชะล้างมลพิษต่างๆ ของพื้นดินให้จางลงไปด้วย

ลมฟ้าอากาศ หมายถึง แสง อุณหภูมิ ความชื้น ลม ในประเทศไทยจะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมลมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้เกิดฝนตกสามารถทำนาปลูกข้าวได้ ต่อมาได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้เป็นสาเหตุที่ทำให้ข้าวสุกเร็วขึ้น

ทุน หมายถึง เงินและเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับเตรียมดิน บำรุงรักษา เก็บเกี่ยว นวดข้าว ขนส่ง และการแปรรูปข้าว ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการทำนา

การจัดการ เป็นการเลือกพันธุ์ข้าว การวางแผนเตรียมดิน การวางแผนปลูกข้าว การว่าจ้าง หรือการแลกเปลี่ยนแรงงาน การใช้เครื่องมือเครื่องใช้ การจัดจำหน่าย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิมล ดำศรี (2544) อ้างถึงจุลทรรศน์ พยาฆรานนท์ (2536) ได้กล่าวถึง ปัจจัยการผลิตข้าวให้ทำนองเดียวกับ เอี่ยม ทองดี (2538: 68) ว่าด้วยที่ข้าวเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อชีวิตและสังคม ดังกล่าว การผลิตข้าว หรือ เกษตรกรรมให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพ เป็นผลดีสำหรับการบริโภค นั้นย่อมจะต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ เข้าร่วมในกระบวนการผลิตข้าว เป็นต้นว่า พื้นที่สำหรับการทำนา น้ำท่า น้ำฝน พันธุ์ข้าว การปลูกข้าว การดูแลรักษาต้นข้าว การเก็บเกี่ยว ฯลฯ ตามขนาดและกำลังในการผลิต

ปัจจัยการผลิตข้าวที่จะส่งผลให้ได้ผลผลิตทั้งปริมาณและคุณภาพนั้น จึงต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ประกอบกัน ซึ่งมีข้อแตกต่างกับปัจจัยการผลิตสินค้าประเภทอื่น ๆ เช่น ผู้ประกอบการในการผลิตข้าว นั้น หมายถึง ชาวนาจะเป็นผู้ประกอบการและใช้แรงงานเพื่อการผลิตซึ่งไม่ใช่ลักษณะของนายทุน นอกจากนี้สิ่งที่จำเป็นในการผลิตข้าวคือ น้ำและดินเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ขาดไม่ได้ในการผลิตข้าว

2. พัฒนาการผลิตข้าว

จากหลักฐานโบราณพบว่าประเทศไทยมีการผลิตข้าวไม่น้อยกว่า 5,500 ปีมาแล้วและได้พัฒนาการปลูกข้าวมาเป็นระยะ ๆ จนมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

สมภพ มานะรังสรรค์ (2537) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของการผลิตข้าวในช่วงปีก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 สรุปได้ว่า ในช่วงปลายทศวรรษที่ 2463 ได้มีแนวคิดในการพัฒนาการผลิตข้าวของไทย 2 แนวทางใหญ่ ๆ ได้แก่

2.1 แนวคิดของพระยาพลเทพ เสนาบดีของกระทรวงเกษตร เป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาการผลิตภาคเกษตรกรรมของไทย ในขณะนั้นว่า การส่งเสริมการเพาะปลูกของไทยยังไม่เป็นเรื่องเร่งด่วนหรือจำเป็นเพราะยังมีพลเมืองน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนพื้นที่เพาะปลูกที่มีอยู่ เพราะขณะนั้นไทยยังมีพื้นที่ที่รกร้างว่างเปล่าอีกมาก ดังนั้นการขยายพื้นที่เจ้าพระยาพลเทพเห็นว่าควรส่งเสริมให้ขยายพื้นที่เพาะปลูกออกไปคือข้าว ซึ่งเป็นผลผลิตเกษตรที่สำคัญที่สุดของไทยในขณะนั้น

2.2 แนวคิดของฝ่ายที่เห็นควรเร่งด่วนให้มีการทำนุบำรุงการเพาะปลูก ผู้นำความคิดนี้คือ หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ได้เสนอแนะว่ารัฐบาลควรเร่งปรับปรุงการผลิตในภาคเกษตรโดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์ ตัวอย่างเช่น การใช้ปุ๋ย การกำจัดศัตรูพืช การส่งเสริมให้ใช้เครื่องจักรในการทำนา ฯลฯ รัฐบาลควรเป็นผู้นำในการทดลองใช้วิทยาศาสตร์แผนใหม่ดังกล่าวแล้วเผยแพร่สู่เกษตรกรและเป็นสิ่งที่รัฐบาลควรเร่งดำเนินการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การทำนุบำรุงภาคเกษตรที่หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร เสนอแนะคือวิธีการเพิ่มผลิตภาพของดิน (Land Productivity) โดยการใช้เทคโนโลยีเชิงชีวภาพ (Biotechnology) ต่างๆ เช่น ใช้ปุ๋ยเมล็ดพันธุ์สมัยใหม่ และยากำจัดศัตรูพืช ฯลฯ อันจะส่งผลให้ที่ดินมีประสิทธิภาพทางการผลิตเพิ่มมากขึ้น

การทำนาสมัยนั้นมีปัญหาด้านแรงงาน เนื่องจากมีแรงงานน้อยกว่าขนาดของที่ดินฉะนั้น ชาวนาในภาคกลางได้ปรับตัวเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว โดยการเพิ่มผลิตภาพของแรงงานด้วยการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิคจากการทำนาดำมาเป็นนาหว่าน จนกระทั่งถึงปี 2473 การขยายตัวของทำนาหว่านเพื่อทดแทนนาดำก็เป็นไปอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าชาวนายังใช้เทคนิคดั้งเดิมในการทำนาและตอบสนองโอกาสทางการตลาดของการผลิตข้าว โดยการเปลี่ยนแปลงจากการทำนาดำเป็นนาหว่านเท่านั้น ซึ่งการใช้เทคโนโลยีทางชีวภาพน้อยมากแต่แรงงานของชาวนาไทยก็ยิ่งสูงกว่าชาวนาในประเทศที่มีการใช้เทคโนโลยีเชิงชีวภาพสูงกว่าไม่ว่าจะเป็นญี่ปุ่นหรือชวา สังเกตได้จากชาวนาไทยในภาคกลางสามารถผลิตข้าวได้ 3.41 กิโลกรัม และ 2.90 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ในปี พ.ศ. 2433 และ พ.ศ. 2495 ตามลำดับ สำหรับชาวตะวันออกนั้นสามารถผลิตข้าวได้ 2.40 กิโลกรัมต่อชั่วโมง

ระยะเวลาต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น พื้นที่เพาะปลูกไม่สามารถขยายไปต่ออีกได้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาการผลิตข้าว เพื่อให้ได้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น พันธุ์ข้าวดีจากท้องถิ่นต่างๆ ทั่วประเทศ แล้วนำมาทดลองปลูกที่สถานีทดลองรังสิต ทำให้ได้ข้าวบริสุทธิ์มากกว่า 20 พันธุ์แล้วส่งเสริมให้ชาวนาเอาไปปลูก ต่อมาในปี พ.ศ. 2497 มีการใช้เทคนิคผสมข้ามระหว่างสายพันธุ์และการใช้กัมมันตภาพรังสีช่วยกระตุ้น ทำให้ข้าวพันธุ์ดีซึ่งรู้จักกันในนาม ข้าวพันธุ์ ก ข. มากกว่า 10 ชนิด ผลของการปรับปรุงพันธุ์ข้าว ก ข. สามารถยกระดับของผลผลิตข้าว 300-400 กิโลกรัมต่อไร่ขึ้นเป็น 600-700 กิโลกรัมต่อไร่

จากข้อมูลที่แสดงการพัฒนาการการผลิตข้าวของไทยดังกล่าวแล้ว แสดงให้เห็นว่าการผลิตข้าวจะพัฒนาในลักษณะโตขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีการผลิต และลักษณะสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นสำคัญ เมื่อเทคโนโลยีก้าวหน้าขึ้นมนุษย์ก็ย่อมมีศักยภาพในการปรับเปลี่ยนการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและสภาพแวดล้อมก็จะลดความสำคัญลง

10. สภาพทั่วไปของจังหวัดพัทลุง

สำนักงานเกษตรจังหวัดพัทลุง (2538) ได้รายงานเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของจังหวัดพัทลุง ไว้ดังนี้

10.1. ที่ตั้งและอาณาเขต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จังหวัดพัทลุงตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งตะวันออกของแหลมมลายู หรือ แหลมทอง (Golden Khersonese) ซึ่งตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทยหรือฝั่งตะวันตกของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (Songkhla Lake Basin) โดยตั้งอยู่บริเวณเส้นรุ้ง (latitude) ที่ 7 องศา 5 ลิปดา ถึง 7 องศา 55 ลิปดา เหนือ และเส้นแวง (longtitude) ที่ 99 องศา 44 ลิปดา ถึง 100 องศา 25 ลิปดา ตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครตามเส้นทางรถไฟ สายใต้ประมาณ 846 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 41 ประมาณ 856 กิโลเมตร หรือตามทางหลวง แผ่นดินหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) ประมาณ 1,200 กิโลเมตร มีรูปร่างลักษณะคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้า โดยมีส่วนกว้างที่สุดตามแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก ประมาณ 56 กิโลเมตร และส่วนยาวที่สุดตามแนวทิศเหนือ-ใต้ ประมาณ 83 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 3,424.473 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,140,295.60 ไร่ เป็นพื้นดิน 1,919,446 ไร่ และเป็นพื้นน้ำ 220,850 ไร่ (กรมแผนที่ทหาร 2534 ; กรมการปกครอง, 2541) นับเป็นจังหวัด ที่มีเนื้อที่มากเป็นอันดับที่ 10 ของภาคใต้และเป็น

มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอชะอวด อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
- ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอควนเนียง อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลาและอำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอสิงหนคร อำเภอสทิงพระ อำเภอกะแสสินธุ์ และอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอควนกาหลง และกิ่งอำเภอมะนัง จังหวัดสตูล อำเภอปะเหลียน อำเภอย่านตาขาว อำเภอนาโยง อำเภอเมืองตรัง อำเภอห้วยยอด และอำเภอรัษฎา จังหวัดตรัง

10.2. สภาพภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่มีลักษณะเป็นภูเขาและที่ราบสูง ทางด้านตะวันตกอันประกอบด้วยเทือกเขามบรรทัด มีระดับสูงจากน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 50 - 1,000 เมตร ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ เช่น สวนยางพารา สวนไม้ผลและไม้ยืนต้น ถัดลงมาทางด้านตะวันออกเป็นที่ราบสลับที่ดอน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางเฉลี่ย 0 - 15 เมตร บริเวณนี้ส่วนใหญ่ปลูกข้าว ยางพารา มะพร้าว พืชผัก และพืชไร่ชนิดต่างๆ โดยมีอัตราความลาดชัน 1: 1,000 จากทิศตะวันตกมาสู่ทิศตะวันออกของจังหวัด

ภูมิประเทศของจังหวัดพัทลุงสามารถจำแนกออกเป็นสี่ลักษณะคือพื้นที่ภูเขา พื้นที่ลูกคลื่นลอนชัน พื้นที่ราบและพื้นที่เกาะ

- พื้นที่ภูเขา เป็นพื้นที่ส่วนสำคัญของจังหวัดพัทลุง เนื่องจากเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่ส่งน้ำหล่อเลี้ยงพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด มีลักษณะเป็นเทือกเขา มีความสูงเฉลี่ยประมาณ 800 เมตร และลาดไปทางด้านทิศตะวันออก ลงสู่ทะเลสาบสงขลา มีความลาดชันประมาณร้อยละ 25-30 เทือกเขาเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขานครศรีธรรมราชเรียกกันทั่วไปว่าเขาบรรทัด ประกอบด้วยภูเขาที่สำคัญได้แก่ เขาเขี้ยว เขาคลองโหนด เขานกรำ เขาช่องกระจก เขาเจ็ดยอด เขา ยางแตกและเขาหินแท่น ยอดเขาสูงสุดคือ เขาลูกหลัก (เขาร้อน) สูง 1,322 เมตร จากระดับน้ำทะเล อยู่ในเขตกิ่งอำเภอศรีนครินทร์ คลองสายสำคัญในพื้นที่นี้ได้แก่ คลองพรุ้อ คลอง ป่าบอนและคลองป่าพะยอม เป็นต้น พื้นที่ภูเขามีพื้นที่ประมาณ 836 ตารางกิโลเมตร ประมาณร้อยละ 25 ของพื้นที่ทั้งหมด

-พื้นที่ลูกคลื่นลอนชัน เป็นพื้นที่ส่วนที่อยู่ถัดจากภูเขาบรรทัด หรือเป็นพื้นที่เชิงเขา มีลักษณะเป็นเนินเตี้ย ๆ เรียกกันว่า ควน สลับด้วยที่ราบ ที่มีความลาดชัน ประมาณร้อยละ 5-10 ความสูงเฉลี่ยประมาณ 150 เมตร จากระดับน้ำทะเล มีพื้นที่ประมาณ 540 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 16 ของพื้นที่ทั้งหมด อยู่ในเขตอำเภอป่าบอน อำเภอตะโหมด อำเภอศรีนครินทร์ อำเภอกงหรา อำเภอศรีบรรพตและอำเภอป่าพะยอม

-พื้นที่ราบ มีพื้นที่ประมาณ 1,486 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 43 ของพื้นที่ทั้งหมด มีลักษณะเป็นที่ราบ มีเนินเขาอยู่บ้างเนื่องจากอยู่ติดกับพื้นที่ภูเขา มีความลาดชันร้อยละ 2-5 ความสูงเฉลี่ยประมาณ 6 เมตร จากระดับน้ำทะเล เป็นพื้นที่เหมาะแก่การกสิกรรม ประชากรส่วนใหญ่ นิยมตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้ อยู่ในเขตอำเภอป่าพะยอม อำเภอควนขนุน อำเภอเมือง ฯ อำเภอเขาชัยสน อำเภอบางแก้ว และอำเภอปากพะยูน

- พื้นที่เกาะ เป็นเกาะที่อยู่ในทะเลสาบสงขลา ได้แก่ เกาะราบ (เกาะปราบ) เกาะกระ เกาะหมาก เกาะเสือ เกาะโคม เกาะท่าเหี้ยก เกาะแพ เกาะนางคำ เกาะแกง เกาะยวน ตลอดจน เกาะในหมู่เกาะสี่เกาะห้า ซึ่งประกอบด้วย เกาะยายไส เกาะตาไส เกาะน้อย เกาะกันตัง เกาะเข็ม เกาะหน้าเทวดา เกาะรูสมิ เกาะท้ายถ้ำดำ เกาะรอก และเกาะร้านไก่ เกาะดังกล่าวอยู่ในเขตอำเภอปากพะยูน มีพื้นที่รวมประมาณ 219 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณร้อยละ 6 ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นเขตพื้นที่การตั้งถิ่นฐานของประชากร ได้แก่ เกาะราบ เกาะหมาก เกาะเสือ เกาะโคม เกาะนางคำ เกาะแกงและเกาะยวน ส่วนเกาะที่เป็นถิ่นที่อยู่ของนกนางแอ่น กินรังมีพื้นที่ประมาณ 700 ไร่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พื้นที่ที่เป็นพื้นน้ำประกอบด้วย ทะเลน้อย และทะเลหลวง หรือทะเลสาบสงขลาตอนใน (ทะเลลำปำ ทะเลจงแก ทะเลปากพะยูน) อยู่ในเขตอำเภอควนขนุน อำเภอเมือง ๙ อำเภอเขาชัยสน อำเภอบางแก้วและอำเภอปากพะยูน มีพื้นที่ประมาณ 344 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งหมด

10.3. สภาพภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศมี 2 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อนและฤดูฝนได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ย 1,853.5 มิลลิเมตรต่อปี จำนวนวันฝนตกเฉลี่ย 154 วันต่อปี อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 29.3 องศาเซลเซียส ในเดือนเมษายน และอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 26.7 องศาเซลเซียส ในเดือนธันวาคม อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 28.14 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์อยู่ระหว่าง 75 – 83 เปอร์เซ็นต์ โดยเฉลี่ย 78.7 เปอร์เซ็นต์ และความเร็วลมประมาณ 1-2 เมตรต่อวินาที ปริมาณการระเหยของน้ำประมาณ 3.3- 5.5 มิลลิเมตรต่อวัน

ลมมรสุม จังหวัดพัทลุงได้รับอิทธิพลจากลมต่าง ๆ ดังนี้

- ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ หรือลมมรสุมฤดูร้อน จังหวัดพัทลุงนิยมเรียกว่า ลมพัดหรือลมพญา เพราะลมได้หอบเอาฝนพัดเข้ามาด้วย โดยข้ามเทือกเขาบรรทัด มาตกในเขตจังหวัดพัทลุงประปรายตลอดฤดูกาล ระหว่างกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม

- ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ หรือลมมรสุมหนาว พัดปกคลุมระหว่างกลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนมกราคม จังหวัดพัทลุงเรียกว่า ลมตะเภา หรือลมเภา เพราะเรือสำเภาในสมัยก่อนได้อาศัยทิศทางพัดของลมนั้นแล่นไปเดินเรือติดต่อกันในดินแดนต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มาแต่โบราณ ลมตะเภาพัดเอามวลอากาศเย็นและแห้งแล้งมาปกคลุมประเทศไทย เมื่อมาถึงภาคใต้ จะเปลี่ยนเป็นมวลอากาศอบอุ่นและชุ่มชื้น

- แนวปะทะอากาศเขตร้อนหรือร่องมรสุมเป็นแนวปะทะของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือกับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ บริเวณแนวปะทะนี้เกิดการก่อตัวของเมฆหนาที่บ มีฝนตกกระจายทั่วไปตามแนวปะทะ จังหวัดพัทลุงได้รับอิทธิพลจากปรากฏการณ์นี้ในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม

- พายุหมุนเขตร้อน เป็นปรากฏการณ์เกี่ยวกับการหมุนเวียนของอากาศ เข้าสู่ศูนย์กลางอย่างรุนแรงเหนือ่านน้ำแล้วพัดเข้าสู่ฝั่ง ในซีกโลกเหนือ จะหมุนแบบทวนเข็มนาฬิกา แหล่งพายุ

หมุนเขตร้อนที่มีอิทธิพลต่อจังหวัดพัทลุงได้แก่ ทะเลจีนใต้ เกิดในช่วงเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม เฉลี่ยปีละ 1-2 ลูก ทำให้เกิดฝนตกหนักเป็นบริเวณกว้าง

ฤดูกาล จังหวัดพัทลุง มีสองฤดูคือ ฤดูร้อนและฤดูฝน

- ฤดูร้อน เริ่มกลางเดือนกุมภาพันธ์ ถึงกลางเดือนกรกฎาคม รวมห้าเดือน ระยะเวลาที่มีปริมาณฝนน้อยมักเกิดภาวะแห้งแล้ง

- ฤดูฝน เริ่มต้นกลางเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมกราคม เป็นระยะประมาณเก้าเดือน ระยะเวลาฝนน้อย ตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน ระยะเวลาฝนชุกตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม เป็นช่วงที่อากาศเย็นและชื้นเหนือน้ำแล้วพัดเข้าสู่ฝั่งในซีกโลกเหนืออากาศจะหมุนแบบทวน เข็มนาฬิกา แหล่งพายุหมุนเขตร้อนที่มีอิทธิพลต่อจังหวัดพัทลุงได้แก่ ทะเลจีนใต้ เกิดในช่วงเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม เฉลี่ยปีละ 1-2 ลูก ทำให้เกิดฝนตกหนักเป็นบริเวณกว้าง

10.4.ทรัพยากร

ป่าไม้ ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ในเขตจังหวัดพัทลุง ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ยังคงเหลืออยู่ในเขตอนุรักษ์ได้แก่ พื้นที่ส่วนใหญ่ของอุทยานแห่งชาติเขาปู่ - เขาย่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่าวบางเตง ตลอดจนป่าสงวนแห่งชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะป่าสงวนแห่งชาติคลองยวน (สวนพฤกษศาสตร์พัทลุง) ส่วนใหญ่เป็นป่าดิบชื้นหรือป่าดงดิบชื้น นอกจากนั้นเป็นป่าดงดิบแล้ง ป่าตามสันเขาหินปูน ป่าพรุ เสม็ด ป่าชายหาด และป่าชายเลน

11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คำนวน นวลสนอง (2538) ศึกษาวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรมภาคใต้ ศึกษากรณีจังหวัดสงขลา พบว่าการเปลี่ยนแปลงในระบบการทำมาหากินมีปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วยปัจจัยจากนโยบายของรัฐกับการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศและปัจจัยจากการประกอบอาชีพทางการเกษตรมีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าครองชีพ มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงคือ (1) การเปลี่ยนแปลงในระบบการทำมาหากินมีปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วยปัจจัยจากนโยบายของรัฐบาลกับการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ และปัจจัยจากการประกอบอาชีพทางการเกษตรมีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าครองชีพ มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในระบบการทำมาหากิน คือ โรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นจำนวนมากในจังหวัดสงขลา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา สมาชิกในชุมชนจะเข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรงกับปัจจัยการผลิตด้านแรงงาน และมีการค้าไม่จำกัดทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เคลื่อนย้ายแรงงาน ทั้งในพื้นที่อำเภอและต่างอำเภอออกไป และผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในระบบการทำมาหากินที่สำคัญ ได้แก่ รายได้ ค่าครองชีพและผลทางด้านสุขภาพอนามัย (2) การเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ มีปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วยปัจจัยจากการเปลี่ยนแปลงในระบบการทำมาหากิน ปัจจัยจากนโยบายของรัฐบาลเพื่อการพัฒนาชนบท และปัจจัยจากการขยายตัวด้านการตลาด มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์คือ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์กับสถาบันหลักในชุมชนและความสัมพันธ์กับสถาบันภายนอกชุมชน และผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ที่สำคัญ ได้แก่ บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไป สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์กับบุคลากรและสถาบันอื่นภายนอกชุมชนมากขึ้น และความสัมพันธ์ที่เป็นไปตาม ระเบียบแบบแผนของตำแหน่งการปฏิบัติงาน และกฎหมายจะมีมากขึ้น (3) การเปลี่ยนแปลงในระบบความเชื่อมีปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพปัจจัยที่เกี่ยวข้องจากการศึกษาแผนใหม่ และปัจจัยจากการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้ มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในระบบความเชื่อ คือ การเปลี่ยนแปลงในความเชื่อดั้งเดิม และการเปลี่ยนแปลงความเชื่อที่เกี่ยวข้องจากศาสนาและผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในระบบความเชื่อที่สำคัญ ได้แก่ การให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่เดิมลดน้อยลง และการได้เข้าร่วมพิธีกรรมตามความเชื่อมีอยู่ในชุมชนน้อยลง การเปลี่ยนแปลงชีวิต ได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชน ทั้งที่เกิดโดยตรงและโดยอ้อมหลายประการ ผลกระทบในด้านบวก ได้แก่ การมีรายได้เพิ่มขึ้น และแก้ไขปัญหาการว่างงานของประชาชนในจังหวัด และผลกระทบในด้านลบ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เกิดความสับสนทางสังคม ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มชนภายในจังหวัดมีแนวโน้มสูงขึ้น และมีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น

สุริรา ชัยรักษา (2547) ศึกษาพลวัตวัฒนธรรมชาวสวนยางพารา : ศึกษากรณีตำบลท่าช้าง อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพลวัตของชาวสวนยางพาราในด้านครัวเรือนและชุมชน ด้านการเกษตรและการทำสวนยางพารา และด้านความเป็นอยู่ ของชาวสวนยางพารา โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ช่วงคือ ช่วงก่อนปี 2515 และช่วงปี 2515 ถึงปัจจุบัน ในช่วงก่อนปี 2515 ในช่วงนี้ เป็นช่วงของการดำรงชีวิตแบบพึ่งพิงธรรมชาติ เนื่องจากระบบนิเวศน์ยังมีความอุดมสมบูรณ์ ลักษณะครัวเรือนมักเป็นครัวเรือนขนาดใหญ่นิยมการมีบุตรมาก ซึ่งมีผลต่อการเพิ่มผลผลิตทางเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การเกษตร สำหรับบทบาทและหน้าที่รับผิดชอบจะแบ่งตามเพศอย่างชัดเจน ด้านการประกอบอาชีพการเกษตรยังเป็นระบบการเกษตรแบบดั้งเดิม มีการทำนาในที่ราบหรือที่ลุ่ม มีการทำไร่เลื่อนลอยในพื้นที่ดอนหรือที่สูง นอกจากนั้นยังมีการเลี้ยงสัตว์จำพวก วัวควาย เพื่อใช้แรงงาน พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ใกล้แหล่งน้ำ การผลิตทางการเกษตรในช่วงนี้นิยมทำเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลักโดยเฉพาะการทำนา การหาของป่า ต่อมาในช่วงหลังพื้นที่ที่เคยทำไร่เลื่อนลอยถูกเปลี่ยนมาปลูกยางพารา การปลูกยางพาราในช่วงแรกนิยมปลูกพันธุ์พื้นเมืองหรือที่เรียกว่า “ยางน้ำ” ซึ่งทำการปลูกกันด้วยเมล็ดแล้วปล่อยให้เจริญเติบโตเองตามธรรมชาติ หลังจากนั้นเมื่อต้นโตได้ขนาดจึงทำการกรีดเพื่อทำเป็นก้อนยางออกจำหน่าย ด้านความเป็นอยู่ เมื่อมีการเจ็บป่วยขึ้นในครัวเรือนนิยมรักษาด้วยสมุนไพรและหมอแผนโบราณ รวมถึงการรักษาโดยความเชื่อทางไสยศาสตร์ ในด้านการศึกษาในช่วงแรกมีโรงเรียนระดับประถมศึกษาเพียงโรงเดียว ภายหลังมีการสร้างเพิ่มขึ้นอีก 2 โรง การศึกษาของชาวบ้านในช่วงนั้นส่วนใหญ่จบชั้น ป.4 ส่วนเส้นทางคมนาคมค่อนข้างลำบากเป็นร่องทางเดินเท้า ภายหลังประมาณปี 2512 มีการพัฒนาเป็นถนนดิน และถนนลูกรังในเวลาต่อมา การติดต่อในถิ่นไกล ๆ มักจะใช้ทางน้ำและทางรถไฟ ด้านตลาดมีการจับจ่ายซื้อที่ตลาดจันดีและตลาดทุ่งสง ส่วนตลาดนัดนั้นอยู่บริเวณใกล้ที่ว่าการอำเภอทุ่งใหญ่ ด้านประเพณีวัฒนธรรมชาวบ้านส่วนใหญ่มีการรักษาประเพณีวัฒนธรรมอย่างเคร่งครัด เชื่อและให้ความสำคัญในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ขณะเดียวกันมีความเชื่อทางไสยศาสตร์ค่อนข้างสูง ช่วงปี 2515 - ปัจจุบัน การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ปี 2515-2519 มุ่งเน้นการกระจายความเจริญเข้าสู่ส่วนภูมิภาค การเปลี่ยนแปลงซึ่งเกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลท่ายาง ครัวเรือนเดี่ยวมีมากขึ้นขนาดของครัวเรือนเล็กลงมีสมาชิก ประมาณ 4-5 คน บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครัวเรือนระหว่างชายหญิงค่อนข้างจะเท่าเทียม ภรรยาต้องช่วยงานภายนอกบ้านมากขึ้น สำหรับความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์แนบแน่นเฉพาะกับญาติสนิทเท่านั้น การช่วยเหลือในชุมชนเริ่มเปลี่ยนเป็นการให้ค่าตอบแทนมากขึ้น ด้านการประกอบอาชีพการเกษตรและการทำสวนยางพารา มีการปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบการเกษตรยุคใหม่ ยางพาราเข้ามามีบทบาทมากต่อชีวิตผู้คนในชุมชน ชาวบ้านเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับการปลูกยางพารา ละทิ้งการทำนาและพื้นที่นาบางแห่งถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่ปลูกยางพารา การปลูกยางพาราถูกเปลี่ยนจากการปลูกด้วยเมล็ดเป็นการใช้ต้นกล้าที่ผ่านการติดตามและพันธุ์ที่นิยมนำมาปลูกคือพันธุ์ RRIM 600 และ BPM 25 แทนยางพันธุ์พื้นเมือง ตลอดจนมีการบำรุงรักษาใส่ปุ๋ยเคมี กำจัดวัชพืช และนำเครื่องทุ่นแรงเข้ามาช่วยทำให้ในปัจจุบันการลงทุนค่อนข้างสูง ส่วนการจำหน่ายยางพาราส่วนใหญ่จะจำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นายในรูปร่างผอม ด้านความเป็นอยู่ ยามเจ็บป่วยมักจะไปรักษาที่โรงพยาบาลทุ่งใหญ่และสถานีนามัย รวมถึงคลินิกเอกชน ส่วนการรักษาด้วยสมุนไพรและหมอแผนโบราณลดลงไปมาก ด้านการศึกษามีโรงเรียนเปิดสอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ทั้งของภาครัฐและเอกชน ทำให้บุตรหลานสามารถเข้ารับการศึกษาละเอียดอย่างทั่วถึง ด้านการคมนาคมในพื้นที่มีความสะดวกสบาย มีถนนลาดยางที่สามารถติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงได้อย่างรวดเร็ว ส่วนการซื้อขายแลกเปลี่ยนมีตลาด ทำขายเป็นแหล่งรวมสินค้ามากมาย ในด้านประเพณีวัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญมีน้อยลง ชาวบ้านส่วนใหญ่มักจะทำให้ความสำคัญเฉพาะช่วงเทศกาลสำคัญ เช่น วันสารทเดือนสิบ วันออกพรรษา ส่วนความเชื่อทางไสยศาสตร์ปัจจุบันพบเห็นน้อยมาก ในด้านปัญหาและอุปสรรคของชาวสวนยางพาราในปัจจุบัน ที่พบได้แก่ (1) ปัญหาราคายางที่ไม่แน่นอน (2) คุณภาพยางแผ่นที่ยังต่ำทำให้ขายได้ราคาต่ำไปด้วย (3) ปัญหาราคาวัสดุ เครื่องมืออุปกรณ์การเกษตร มีราคาสูงขึ้นโดยเฉพาะปุ๋ยเคมี (4) ปัญหาโรคและแมลงศัตรูยางพารา (5) ปัญหาความเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ เช่น ฝนตกติดต่อกันยาวนาน (6) ปัญหาการเอารัศมีเอาเปรียบของพ่อค้าคนกลาง

พระพิมลธรรม แดงทอง (2548) ศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของตำบลบางไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบางไผ่มีประวัติความเป็นมายาวนาน โดยมีวัดเป็นหลักฐานสำคัญซึ่งอยู่คู่กับชุมชนมายาวนานถึง 200 ปีเศษ แต่เดิมชุมชนมีครัวเรือนน้อย เริ่มขยายตัวเพิ่มขึ้นตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และขยายตัวเป็นครอบครัวเดี่ยว มากขึ้น สภาพบ้านเรือนเปลี่ยนแปลงจากบ้านเรือนแบบเดิมมาเป็นลักษณะบ้านเรือนใหม่ การตัดสินใจและการจัดการในครัวเรือนเปลี่ยนจากเดิมซึ่งผู้อาวุโสมีบทบาทมาเป็นลูกหลานเข้ามามีบทบาทแทนแทบทุกด้าน ยกเว้นการแบ่งมรดกเท่านั้นที่ยังคงเป็นแบบเดิมอยู่ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนมีความห่างเหินกันมากขึ้น เช่นเดียวกับระหว่างสมาชิกในชุมชน สำหรับชนชั้นทางสังคมซึ่งแต่เดิมผู้อาวุโส พระภิกษุ และผู้มีความรู้ในชุมชนได้รับการยอมรับนับถืออย่างสูง แต่ปัจจุบันได้รับการยอมรับน้อยลง ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนซึ่งแต่เดิมมีน้อย ปัจจุบันมีเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดขึ้น ในด้านการศึกษาชุมชนนี้ตื่นตัวและเปลี่ยนแปลงมากขึ้น- ด้านการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับวัดตามแบบเดิมมีน้อยลงเรื่อย ๆ แต่งานพิธีกรรมต่าง ๆ ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังนิมนต์พระไปมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีอยู่เช่นเดิม ความร่วมมือจากประชาชนในกิจกรรมของวัดลดน้อยลงกว่าเดิมเป็นอันมาก วัฒนธรรมการแต่งกายและการใช้เครื่องประดับได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นแบบสมัยใหม่ เช่นเดียวกับความเชื่อและประเพณีเดิมได้เปลี่ยนแปลงเป็นแบบสังคมเมืองมากขึ้น ส่วนการเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เปลี่ยนแปลงด้านการพักผ่อนหย่อนใจได้เปลี่ยนแปลงจากเดิมซึ่งเรียบง่ายมาเป็นการพักผ่อนด้วยการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยมากขึ้น -ด้านการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลักและอาชีพรองเป็นอาชีพอื่น ๆ ที่หลากหลายมากขึ้นตามแบบสังคมเมือง ชาวบ้านออกไปประกอบอาชีพนอกชุมชนมากขึ้น รายได้จากอาชีพหลักและอาชีพรองในชุมชนได้รับน้อยลง ในขณะที่รายได้จากการประกอบอาชีพใหม่สูงขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้การประกอบอาชีพได้นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้มากขึ้น ซึ่งต้องอาศัยทุนรอนมากขึ้นตามไปด้วยในส่วนของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของตำบลบางไผ่ ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบใน 3 ระดับ คือ ระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว และระดับชุมชน ผลกระทบระดับปัจเจกบุคคลในเชิงบวก ช่วยให้เด็กมีความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง ทำให้ผู้ใหญ่มีโอกาสศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ส่วนผู้สูงอายุไม่ต้องรับผิดชอบต่อครอบครัวมากเช่นแต่เดิม ส่วนผลกระทบในเชิงลบ กลุ่มเด็กมีความใกล้ชิดกับผู้ใหญ่ในครอบครัวน้อยลง ผู้ใหญ่มีเวลาร่วมให้กับครอบครัวน้อย ครอบครัวจึงขาดความอบอุ่น ส่วนผู้อาวุโสลดบทบาทจากผู้เป็นที่สำคัญต่อครอบครัวและชุมชนมาเป็นผู้ที่พึ่งพิงคนอื่นมากขึ้น สำหรับผลกระทบเชิงบวกระดับครอบครัว ความเป็นครอบครัวเดียวทำให้มีอิสระในการคิด การตัดสินใจต่อการพัฒนาตนเองและครอบครัวได้มากขึ้น ส่วนผลกระทบเชิงลบทำให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวน้อยลง สภาพครอบครัวเป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ เกี่ยวกับผลกระทบในเชิงบวกระดับชุมชนเห็นได้ชัดว่าชุมชนมีโอกาสติดต่อกับสังคมภายนอกมากขึ้น แต่ส่งผลกระทบเชิงลบคือทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญของวัตถุ ปล่อยให้ความคิดเชิงวัตถุนิยมเข้ามาครอบงำชุมชนจนทำให้ชุมชนขาดความเป็นเอกภาพ -ด้านผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ในเชิงบวกทำให้กลุ่มเด็กกลุ่มผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ ครอบครัว และชุมชน ได้ปะทะเรียนรู้วัฒนธรรมและค่านิยมใหม่ ๆ ทำให้มีทางเลือกหลากหลายมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการปรับตัวให้อยู่รอดในสังคมปัจจุบัน แต่กลุ่มผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงในส่วนนี้น้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ สำหรับในเชิงลบการเรียนรู้วัฒนธรรมและค่านิยมใหม่ ทำให้กลุ่มเด็กและกลุ่มผู้ใหญ่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม และค่านิยมเดิมน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด จึงมีใช้สิ่งยึดเหนี่ยวกลุ่มคนในสังคมให้มีเอกภาพได้อีกต่อไป สิ่งที่เห็นได้ชัด คือ หน่วยของความเป็นครอบครัวอ่อนแอลง ความสุขตามแบบเดิมของครอบครัวสูญหายไป และแม้ชุมชนจะขยายใหญ่จนเป็นที่รวมของกลุ่มชนต่าง ๆ หลากหลายขึ้น แต่ชุมชนถูกครอบงำจากภายนอกมากขึ้นจนชุมชนเกิดความสับสนและขาดเอกภาพ-ด้านผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบ คือ ทำให้ผู้ใหญ่ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านมากขึ้น และประกอบอาชีพหลากหลายขึ้นกว่าเดิม กลุ่มเด็กที่อยู่กับคนเฒ่าคนแก่ที่ได้รับความอบอุ่นมีเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โอกาสซึ่มซั้ววัฒนธรรมเก่า ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่กลุ่มเด็กที่พ่อแม่ทอดทิ้งให้อยู่กับคน
 เฒ่าคนแก่ขาดความอบอุ่นก็จะมีโอกาสซึ่มซั้ววัฒนธรรมเก่า ผู้สูงอายุมีความใกล้ชิดกับคนใน
 ครอบครัวทุกกลุ่มน้อยลง มีรายได้จากที่ตนเองทำน้อยลง ต้องพึ่งพาคนอื่นมากขึ้น แม้ว่าจะมี
 อาชีพหลากหลายขึ้น แต่บางครอบครัวมีอาชีพและรายได้ไม่แน่นอน สำหรับชุมชนแม้จะขยาย
 ใหญ่ขึ้น และมีทุกสิ่งทุกอย่างแบบสังคมเมือง มีกลไกตลาดเป็นของตนเอง แต่ชุมชนมีค่านิยม
 ใหม่ที่เน้นวัตถุและเงินว่า มีความสำคัญต่อความอยู่รอดมากขึ้น จึงทำให้วิถีชีวิตของชุมชนแบบ
 ดั้งเดิมที่สงบสุขเสื่อมหายไป อีกทั้งสภาพแวดล้อมก็เสื่อมโทรมลง และชุมชนมีปัญหาต่าง ๆ มาก

พอลตา แก่นแก้ว (2528) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนปาก
 พนัง พ.ศ. 2439-2525 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ในระหว่างปี พ.ศ. 2481 ข้าวเป็นสินค้าออกที่สำคัญ
 ที่สุดของปากพนัง การส่งข้าวเป็นสินค้าออกรุ่งเรืองสูงสุดในปี พ.ศ. 2480 มีพ่อค้าอังกฤษ จีน ละ
 สิงคโปร์เข้ามาซื้อข้าวที่ปากพนังและมักนำเอาสินค้าเข้ามาขายด้วย ระหว่าง พ.ศ. 2482-2515 มี
 บัณฑิตสองประการคือ สงครามโลกครั้งที่สอง และมหาวัตภัย ทำให้มีผลกระทบต่อการผลิต
 ข้าวเปลือกที่ป้อนโรงสีและมีโรงสีขนาดเล็กเรียกว่าโรงสีหีบอบ ทำให้โรงสีขนาดใหญ่ลดบทบาทลง
 ระหว่าง พ.ศ. 2516-2525 เกิดปัญหาน้ำมันขึ้นราคายังส่งผลให้ภาวการณ์ผลิตข้าวและกิจการ
 โรงสีลดบทบาทลงไปอีก

วุฒิ ประภาวดี (2521) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสภาพการถือครองที่ดินกับ
 ประสิทธิภาพในการผลิตข้าว ตำบลเชียรเขา อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช สรุปได้ว่า
 ชาวนาในตำบลเชียรเขา มักตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพ่อค้าข้าว ราคาข้าวที่ชาวนาได้รับจะเป็น
 ราคาที่พ่อค้ากำหนดให้ทั้งสิ้น ยิ่งเป็นข้าวหน้าลาน คือ ข้าวที่เพิ่งเก็บเกี่ยวใหม่ ๆ ราคาจะยิ่งต่ำลง
 มากเพราะเป็นระยะที่ชาวนาต้องการใช้เงินและชาวนาไม่มีทางเลือกอื่นที่จะเอาข้าวไปขายให้
 ราคาดีนอกจากให้พ่อค้าที่มารับซื้อถึงที่ นอกจากนี้ยังพบว่า ระบบการตลาด การซื้อขายเป็น
 สาเหตุจูงใจให้ชาวนาเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

รุ่งทิพย์ ลิ้มปานินทร์ (2535) ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการทำ
 ฟาร์มของเกษตรกรในเขตการปฏิรูปที่ดิน อำเภอลาดบัวทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรณีศึกษา
 การเปลี่ยนแปลงจากการทำนาเป็นสวนผลไม้ ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาส
 ในหารเปลี่ยนไปทำสวนของเกษตรกรที่ทำนาอยู่เดิม ได้แก่ การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน
 ประสบการณ์ในการทำสวน มูลค่าของสินทรัพย์ ความสามารถในการกู้ยืมเงินเชื่อจากสถาบัน
 การเงิน ส่วนอายุของหัวหน้าครัวเรือน ขนาดและจำนวนแปลงที่ดินที่ถือครอง รายได้ที่ได้จากการ
 ไปรับจ้างนงฟาร์มและรายได้จากฟาร์มนอกเหนือจากพืชหลัก ถ้ามีมากขึ้นจะเป็นกาลดโอกาสใน
 เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การเปลี่ยนไปทำสวน ทั้งนี้พบว่าเกษตรกรที่เปลี่ยนไปทำสวนจะมีกำไรจากการปลูกพืชสูงกว่าเกษตรกรที่ไม่เปลี่ยน

สมพงษ์ จินคำ (2538) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินทางการเกษตร โดยทำการศึกษาในเขตพื้นที่หมู่บ้านเด่นนาทราย ตำบลทุ่งปี่ กิ่งอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าภายหลังมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติรูปแบบการที่ดินมีการเปลี่ยนแปลง คือ มีการปลูกพืชหลายชนิดมากขึ้น ในส่วนการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบเกษตรในพื้นที่ พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านตลาดและเงินลงทุนมีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยทางกายภาพ และปัจจัยทางสังคม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

วิธีการวิจัย (Research Methodologies)

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนเกษตร กรณีศึกษา บ้านหนองเสม็ด ตำบลชุมพล อำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

รูปแบบการวิจัย

เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นหลักและศึกษาจากเอกสารทางราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและจากการสัมภาษณ์ผู้รู้ (Key informants) ที่รู้เรื่องราวของเหตุการณ์อย่างละเอียด

การเลือกพื้นที่วิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาวิจัยแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือก บ้านหนองเสม็ด หมู่ที่ 3 ตำบลชุมพล กิ่งอำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านเคยมีการประกอบอาชีพทำนาและปัจจุบันพื้นที่นาได้เปลี่ยนแปลงไปทำ สวนยางพารา สวนผลไม้ และอื่นๆ จนสังเกตเห็นได้ชัด

การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่มีการศึกษาหรือเก็บรวบรวมไว้ก่อนแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเอกสารสิ่งพิมพ์ทางราชการ บทความทางวิชาการ หนังสือ ตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทำให้เห็นภาพของปัญหาที่ศึกษา ว่ามีข้อมูลอะไรบ้างที่สัมพันธ์กับประเด็นปัญหาของการศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนการเก็บข้อมูลจากภาคสนามหรือแหล่งปฐมภูมิ และทำความเข้าใจในการเลือกวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่เหมาะสม และตอบสนองคำถามของการวิจัยได้

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

2.1 การเตรียมพื้นที่ศึกษา โดยผู้วิจัยเข้าไปแนะนำตัวกับผู้นำท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายเป็นอย่างดี

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย สมุดบันทึก ปากกา เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป แนวนคำถาม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

2.3.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เป็นการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งต้องการเก็บข้อมูลอย่างละเอียดลึกซึ้ง โดยการตั้งคำถามอย่างกว้าง ๆ ตามวัตถุประสงค์เพื่อทราบการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต โดยการสัมภาษณ์ผู้รู้ (Key informants) ที่รู้เรื่องราวของเหตุการณ์อย่างละเอียดลึกซึ้งเพียงพอ ได้แก่ ผู้นำหมู่บ้าน ผู้สูงอายุ แกนนำหรือเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้านที่ทำการวิจัย โดยเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ 6 คน

การจัดหมวดหมู่ การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจึงเป็นการพรรณนา และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Induction) คือ การศึกษารวบรวมประเด็นต่าง ๆ แล้วนำมาประมวลเป็นกรณีทั่วไปของสิ่งที่ศึกษาโดยสังเกตจากสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ นำมาสร้างเป็นข้อสรุปแบบอุปนัย คือ การนำเอาข้อมูลที่เป็นรูปธรรมย่อย ๆ หลาย ๆ กรณีมาสรุปเป็นข้อสรุปเชิงนามธรรม โดยพิจารณาจากลักษณะร่วมที่พบ วิธีการอุปนัยเป็นวิธีการที่เริ่มต้นจากข้อเท็จจริงหรือตามข้อมูลที่มีอยู่ก่อน หลังจากนั้นจึงรวบรวมข้อเท็จจริงจนเพียงพอและวิเคราะห์ประมวลผลเป็นข้อสรุป

ระยะเวลาที่ทำการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาการวิจัยศึกษา รวบรวมข้อมูล รวมทั้งการแก้ไข และจัดทำรูปเล่มรวมระยะเวลาทั้งสิ้น 7 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม 2550- เดือนเมษายน 2551 ในส่วนของข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้วิธีการลงพื้นที่เพื่อศึกษา ในระหว่างเดือน มกราคม- กุมภาพันธ์ 2551

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล (Findings and Results)

การวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนเกษตร กรณีศึกษา บ้านหนองเสม็ด ตำบลชุมพล อำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

ตอนที่ 2 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

1.1 ประวัติความเป็นมา

พื้นที่ดั้งเดิมของชาวบ้าน เดิมหมู่บ้านหนองเสม็ด เป็นหมู่ที่ 10 ตำบลโคกชะงาย อำเภอมือทอง จังหวัดพัทลุง ต่อมาเกิดการแยกตำบลคือตำบลโคกชะงายแยกเป็นตำบลชุมพล อำเภอสรีนครินทร์ หมู่ที่ 3 บ้านหนองเสม็ด จึงเป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลชุมพล อำเภอสรีนครินทร์

ความเป็นมาของชื่อบ้านหนองเสม็ดนั้น ที่ได้เรียกว่าบ้านหนองเสม็ดก็คือ ในอดีตก่อนที่จะมีคนเข้ามาบุกเบิกตั้งรกราก บ้านหนองเสม็ดเคยเป็นทุ่งเลี้ยงสัตว์ บริเวณพื้นที่ของทุ่งลาดยาวไปทางทิศตะวันตกไปถึงสันควน(ภูเขาหิน) ที่ตรงบริเวณตรงกลางของทุ่งจะมีหนองน้ำไม่ใหญ่มากนัก ชาวบ้านที่พาสัตว์เลี้ยงมาปล่อยทุ่ง เช่นวัว ควาย จะมากินน้ำที่หนองน้ำแห่งนี้ซึ่งมีดินเสม็ดล้อมรอบ ชาวบ้านหรือคนที่ผ่านทางสัญจรไปมาและคนที่นำสัตว์มาปล่อยทุ่งได้เรียกชื่อของทุ่งนี้ว่า ทุ่งหนองเสม็ด ต่อมาเมื่อมีคนเข้ามาตั้งรกรากก็ตั้งชื่อใหม่ว่า บ้านหนองเสม็ดมาจนถึงปัจจุบัน

1.2 ลักษณะทางกายภาพ

1.2.1 ที่ตั้ง อาณาเขต

บ้านหนองเสม็ด ตำบลชุมพล อำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ของอำเภอสรีนครินทร์ ซึ่งเป็นที่ราบสูงติดกับอุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า มีเนื้อที่ทั้งหมด 3,500 ไร่ เป็นพื้นที่เหมาะสำหรับการทำเกษตรกรรม บ้านหนองเสม็ดเป็นที่ตั้งของค่ายทหารซึ่งมีจำนวน 2 กองพัน คือ กองพัน 401 และ 402 มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 323 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 764 คน เป็นชาย 430 คน เป็นหญิง 334 คน มีลำคลองไหลจิ่งกระไหล ผ่านมาจากสันควนบ้านนา บ้านหนองเสม็ด ตำบลชุมพลอำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง มีสภาพ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อากาศร้อนขึ้น ในฤดูแล้งไม่มีน้ำใช้ น้ำที่ใช้ในปัจจุบันมาจากประปาภูเขาเรียดต้นเดียว(เป็นชื่อเรียกของสถานที่) มีอาณาเขต ดังนี้ คือ

อาณาเขต

ทิศเหนือ จด หมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 19 ตำบลชุมพล อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัด

พัทลุง

ทิศใต้ จด หมู่ที่ 7 ตำบลชุมพล อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

ทิศตะวันออก จด หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 11 และหมู่ที่ 6 ตำบลชุมพล อำเภอศรีนครินทร์

จังหวัดพัทลุง

ทิศตะวันตก จด หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านนา อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

ภาพที่ 1 แสดงแผนที่ บ้านหนองเสม็ด หมู่ที่ 3 ตำบลชุมพล อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

ที่มา : แผนชุมชนของหมู่ที่ 3 บ้านหนองเสม็ด ตำบลชุมพล อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

(2550) เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.2.2 สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

การเดินทางไปยังหมู่บ้านหนองเสม็ด ในปัจจุบันเป็นไปได้อย่างสะดวก มีถนนตัดผ่านคือ ถนนสาย ตรัง-พัทลุง และสายควรรดินสอ-เขาปู่ ภายในหมู่บ้าน และบริเวณรอบๆ มีถนนตัดทะลุผ่านโดยรอบและมีถนนลูกรังใช้สัญจรภายในหมู่บ้าน

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนจะตั้งกระจายเป็นหย่อมๆ ทั่วพื้นที่ จะอยู่หนาแน่นบริเวณที่มีถนนตัดผ่านภายในหมู่บ้าน หลังจากมีการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมสะดวกมากขึ้นก็มีประชากรเพิ่มขึ้น บ้านเรือนจึงกระจายทั่วทั้งหมู่บ้านแต่ส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณที่ทำกินของตนเอง

การประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนยางพาราและอาชีพเสริมเช่น เลี้ยงสัตว์ เช่น วัว หมู เป็ด ไก่, ปลูกผัก ถั่วฝักยาว ผักกาด แตงกวา มะระ สภาพพื้นที่ของหมู่บ้าน เป็นพื้นที่ราบติดกับสันควน พื้นที่ที่เป็นที่ราบเป็นพื้นที่ประชากรใช้ในการทำนา ปัจจุบันประชากร เปลี่ยนพื้นที่นาเป็นสวนยางพาราแทน แต่ยังมีบางรายที่ยังมีการทำนาไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน

สาธารณูปโภคในหมู่บ้าน แหล่งน้ำเพื่ออุปโภคบริโภคของชาวบ้านหนองเสม็ด จะใช้น้ำประปาภูเขา ซึ่งได้มาจากภูเขาเรียนต้นเดียว นอกจากนี้ประชากรยังขุดบ่อน้ำบาดาลใช้เอง สำหรับเครื่องอุปโภคบริโภค อาหารสิ่งจำเป็นต่างๆ จะได้มาจากการซื้อหาที่ร้านขายของชำ ตลาดนัดภายในตำบลและตลาดในตัวเมืองของจังหวัดพัทลุง เนื่องจากมีระยะทางที่ใกล้ และการคมนาคมสะดวก

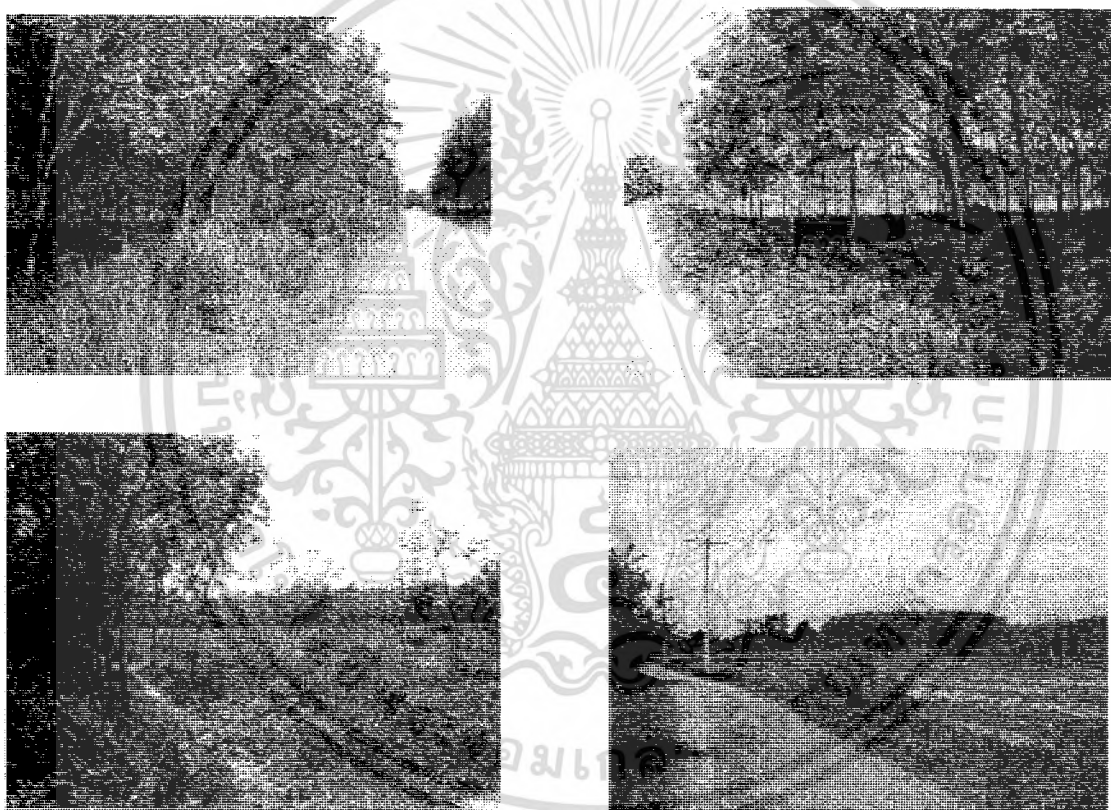
บ้านหนองเสม็ดไม่มีโรงเรียนตั้งอยู่ในหมู่บ้าน แต่มีโรงเรียนที่อยู่หมู่บ้านใกล้ๆ คือ โรงเรียนบ้านขัน เปิดสอนตั้งแต่อนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีหน่วยงานราชการที่ทำการอยู่ในหมู่บ้าน คือ ค่ายอภัยบริรักษ์ (ค่ายโคกสูง)

สภาพบ้านหนองเสม็ด เป็นพื้นที่ราบสูง มีหน้าดินลึก การระบายน้ำดี หน้าดินจะมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย ความสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ แต่สามารถทำนาและปลูกยางพาราได้ดี

แหล่งน้ำธรรมชาติมี 3 สาย คือ ห้วยยวน, ห้วยหนองเสม็ด, คลองโหล๊ะจังกระ แต่แหล่งน้ำไม่สามารถใช้น้ำในแหล่งน้ำทำการเกษตรได้ เพราะไม่มีน้ำและไม่มีคลองชลประทานตัดผ่านทุ่งหนองเสม็ด จนทุ่งหนองเสม็ดจากที่เคยเป็นทุ่งนา เปลี่ยนเป็นสวนยางพาราเกือบหมด แต่ก็ยังมีการทำนาปลูกข้าวเพื่อไว้บริโภคในครัวเรือน (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 แปลงนาร้างริมแปลงปลูกพาราที่เพิ่งปลูกใหม่

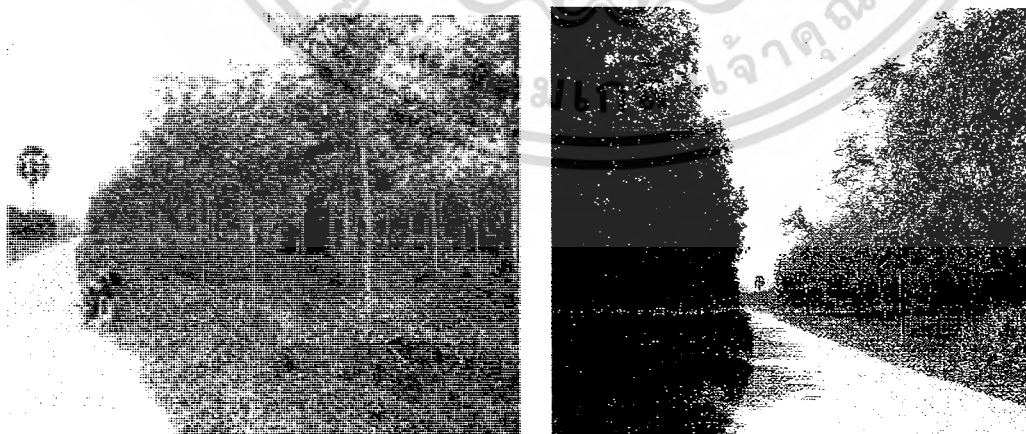
ภาพที่ 3 สวนยางพาราที่กรีดได้แล้ว กำลังรกรีด และเริ่มปลูก แต่อดีตพื้นที่ตรงนี้เคยเป็นทุ่งนาทั้งสองฝั่งถนน

จากการสัมภาษณ์คำบอกเล่าของนาย ช้วย ธรรมเพชร อดีตผู้ใหญ่บ้าน บ้านหนองเสม็ด (ภาพที่ 4) กล่าวว่า ในอดีตที่เริ่มเข้ามาบุกเบิกใหม่ในพื้นที่ของทุ่งหนองเสม็ดเป็นทุ่งหญ้า และป่าไผ่ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง สภาพพื้นที่จึงเหมาะแก่การทำนา จึงได้เปลี่ยนทุ่งหญ้า และป่าเสม็ดเป็นทุ่งนา เพื่อปลูกข้าว และจับจองที่ดินเพื่อทำการเกษตรและตั้งบ้านเรือน ลักษณะของเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การเพาะปลูกจะปลูกไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนให้พอก่อนแล้วค่อยขาย เพื่อนำเงินไปใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น และเพื่อการลงทุนในฤดูถัดไป ผลผลิตต่อไร่ถือว่ามีกินมีใช้ แต่พอเวลาผ่านไปไม่กี่ปี คนหลายครัวเรือนในหมู่บ้านหนองเสม็ดก็ได้เปลี่ยนอาชีพ ไปทำสวนยางพารา เพราะเห็นว่าการทำนาในปัจจุบันรายได้ไม่พอจ่าย การใช้จ่ายในการลงทุนก็สูง ผลผลิตต่อไร่จะอยู่ในอัตราต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น ปัจจุบันเกษตรกรที่เคยประกอบอาชีพทำนาได้เปลี่ยนไปทำสวนยางพาราแทน เพราะเห็นว่ารายได้ดีกว่า ซึ่งสังเกตเห็นได้ว่าตลอดริมถนนสองข้างทางถนนสายห้วยบง-วังซีโก่จะมีแต่สวนยางพาราที่กรี๊ดได้แล้ว รอกรี๊ด และกำลังปลูก (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 4 นาย ชัย ธรรมเพชร อดีตผู้ใหญ่บ้าน

ภาพที่ 5 สภาพพื้นที่ที่เปลี่ยนมาเป็นสวนยางพาราตลอดสองข้างทาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.3 ระบบเครือญาติ

1.3.1 เครือข่ายทางสังคม

สัมพันธ์กันแบบพี่น้องทางสายเลือด เพราะประชากรในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีบรรพบุรุษคนเดียวกันแต่จะแตกสายนามสกุลไปเป็นของเขยบ้างสะใภ้บ้าง

1.3.2 ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์แบบพี่น้องทางสายเลือด แต่ปัจจุบันขาดการติดต่อ ไม่มีธุระอะไรก็ไม่ค่อยไปมาหาสู่กันเพราะต่างคนต่างมีภาระของตนเอง

1.3.3 กลุ่มนามสกุลใหญ่ที่มี ทั้งหมด 6 ตระกูล ได้แก่

1.3.3.1 นามสกุล ธรรมเพชร

1.3.3.2 นามสกุล ลายทิพย์

1.3.3.3 นามสกุล ฤทธิเนียม

1.3.3.4 นามสกุล ชูสังข์

1.3.3.5 นามสกุล รุ่งเรือง

1.3.3.6 นามสกุล ช้างแก้ว

1.4 สภาพทางเศรษฐกิจ

1.4.1 การประกอบอาชีพทำสวนยางพารา เกษตรกรในหมู่บ้านหนองเสม็ดในปัจจุบันมีพื้นที่ปลูกยางพารากันทุกครัวเรือน และรายได้หลักที่ได้รับก็คือการทำสวนยางพารา

1.4.2 รายจ่าย ของคนในหมู่บ้าน ส่วนหนึ่งจะใช้จ่ายในเรื่องของปัจจัยการดำรงชีพ เช่น เครื่องอุปโภคและบริโภค ส่วนหนึ่งก็ใช้จ่ายในเรื่องของปัจจัยการลงทุน เช่น ปุ๋ย เครื่องมือเครื่องใช้ ในการประกอบอาชีพ และส่วนหนึ่งก็ส่งเสียบุตรหลานเข้าเรียนกับภาชีสังคม

1.4.3 ทรัพย์สิน จากการสำรวจข้อมูลปี พ.ศ. 2550 พบว่าหมู่บ้านหนองเสม็ดมีพื้นที่ทำการเกษตรจำนวน 3,500 ไร่ เป็นที่นา ประมาณ 30 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกยางพารา 950 ไร่ พื้นที่ของค้ายทหาร 2,350 ไร่ และมีพื้นที่ของการตั้งบ้านเรือน 200 ไร่ ประชากรในหมู่บ้านมีทั้งหมด 323 ครัวเรือน และมีที่ทำกินกันทุกเป็นของตนเอง โดยไม่ต้องเช่าทุกครอบครัว มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 119 ครัวเรือน ไม่มีไฟฟ้าใช้จำนวน 10 ครัวเรือน มีน้ำประปาใช้ จำนวน 323 ครัวเรือน มีโทรศัพท์สาธารณะ 2 แห่ง มีโทรศัพท์มือถือ จำนวน 650 คน

1.4.4 ฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน ประชากรในหมู่บ้านหนองเสม็ดพอมีกินมีใช้ไม่ค่อยมีเก็บ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.4.5 การรับจ้างแรงงาน ประชากรในหมู่บ้านหนองเสม็ดส่วนใหญ่จะทำงานของตนเอง ไม่มีใครออกไปทำงานข้างนอก นอกจากหมดฤดูเก็บเกี่ยวจะมีประชากรบางรายออกไปทำงานรับจ้างข้างนอกเช่น ก่อสร้าง รับจ้างทั่วไป

1.4.6 ภาวะหนี้สิน พบว่าประชากรในหมู่บ้านมีหนี้สินกันเกือบทุกครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 90 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด เนื่องจากปัจจุบันปัจจัยในการดำรงชีพมีราคาสูงขึ้น ฝนฟ้าก็ตกไม่ตามฤดูกาลทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัวได้

1.5 วิถีชีวิตของคนในหมู่บ้าน

ชาวบ้านในหมู่บ้านหนองเสม็ดในอดีตเคยทำนา ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นอาชีพทำสวนยางพาราแทน และนับถือศาสนาพุทธ แม้ว่าวันเวลาจะเปลี่ยนไปแต่ความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาของคนในหมู่บ้านหนองเสม็ดยังคงมั่นคง นอกเหนือเวลาที่ต้องจะทำงานในสวนยางพาราแล้ว ชาวบ้านบางส่วนก็ตื่นแต่เช้าหุงหาอาหารเพื่อไปทำบุญตักบาตรที่วัดใกล้บ้านในช่วงฤดูเข้าพรรษา ถึงแม้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ แต่ด้วยข้อจำกัดเรื่องเวลาจะต้องตื่นตั้งแต่ 01.00 น. – 02.00 น. ของวันไปประกอบอาชีพจึงไม่ค่อยมีเวลามาทำบุญตักบาตร ได้แต่ทำบุญตามวาระที่สำคัญเช่นวันพระ 8 ค่ำ 15 ค่ำ หรือวันสำคัญทางศาสนาเช่น วันสารทเดือนสิบ เป็นต้น

ในด้านการใช้ชีวิตประจำวันของคนในหมู่บ้านหนองเสม็ดพบว่า ชาวบ้านจะต้องตื่นนอนกันตั้งแต่ 01.00 น. – 02.00 น. เพื่อไปกรีดยางพารา และกว่าจะเสร็จจากการกรีดยางและแปรรูปเป็นผลผลิต กลับถึงบ้านก็ 13.00 น. -14.00 น. ทำให้ไม่ค่อยมีเวลาอยู่ร่วมกันในครอบครัว พ่อแม่ต้องตื่นตั้งแต่ตี 1 ตี 2 เพื่อไปกรีดยาง ลูกต้องจัดการอาบน้ำ แต่งตัว หุงหาอาหารกินเองก่อนไปโรงเรียน ส่วนพ่อแม่กว่าจะเสร็จจากการกรีดยางก็บ่ายสองบ่ายสาม กลับถึงบ้านก็ต้องจัดการหุงหาอาหารให้ลูกๆ ที่กลับจากโรงเรียนได้กินและต้องเตรียมอุปกรณ์เพื่อใช้งานในวันต่อไป เวลาที่เหลือก็พักผ่อนกว่าจะพร้อมหน้าอีกครั้งก็มีดค่า

“แต่ก่อนคนในหมู่บ้านหนองเสม็ด ใช้ชีวิตตามปกติ คือ ฤดูฝนทำนา ดำนา ปลูกข้าว พอว่างเว้นจากการทำนาก็ ปลูกผัก ทำสวนทำไร่ พอถึงฤดูเกี่ยวข้าวก็เกี่ยวข้าว ทำให้แต่ก่อนคนในหมู่บ้านได้มีเวลาว่างกันมาก ที่จะได้นั่งพูดคุย หรือไปทำบุญตักบาตรตามประเพณีต่างๆ แต่ในปัจจุบันพอมีความเจริญเข้ามาคนในหมู่บ้านเปลี่ยนอาชีพไปทำสวนยางพารา วงจรชีวิตเลยเปลี่ยนแปลง คนในหมู่บ้านต้องตื่นแต่เช้าไปกรีดยาง กว่าเสร็จ

ก็ป้ายสองป้ายสาม วงจรชีวิตจึงเป็นแบบนี้ทั้งเดือน ทั้งปี ทำให้การเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือพบปะพูดคุยกันของคนในหมู่บ้านเริ่มลดน้อยลง ”

ชู ขุนปราบ, สัมภาษณ์ (9 กุมภาพันธ์ 2551)

1.6 ระบบการเรียนรู้

ปัจจุบันคนในหมู่บ้านหนองเสม็ดอ่านออกเขียนได้เกือบทุกคน ปัจจุบันประชากรในหมู่บ้านหนองเสม็ดโดยเฉลี่ยแล้วจบมัธยมศึกษาปีที่3

ตอนที่ 2 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต

2.1 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในมิติด้านการทำมาหากิน

2.1.1 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิต

การใช้น้ำของคนในหมู่บ้านหนองเสม็ดในอดีตได้จากการการขุดเจาะบ่อน้ำตื้นเอาไว้กินไว้ใช้ในครัวเรือน ได้น้ำจากลำห้วยและน้ำฝนในช่วงฤดูฝนไปใช้ในการเพาะปลูก ทำนาปลูกผัก แต่อย่างไรก็ตามน้ำในลำห้วยก็ไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้ตลอดปี พอหมดช่วงฤดูฝนน้ำในลำห้วยก็หมด เพราะลำห้วยที่ผ่านหมู่บ้านหนองเสม็ดไม่มีการกั้นฝายพอถึงฤดูแล้งก็ไม่มีน้ำใช้ในการเพาะปลูก ทำให้คนในหมู่บ้านต้องประสบปัญหาเรื่องของน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร ต่อมาจึงเริ่มเปลี่ยนอาชีพทำนามาเป็นทำสวนปลูกยางพารา พอเวลาผ่านไปจนถึงปัจจุบันการใช้น้ำจากแหล่งน้ำของคนในหมู่บ้านก็เปลี่ยนแปลง จากอดีตเคยใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้นมากิน มาใช้ ปัจจุบันต้องซื้อน้ำกินเป็นขวด น้ำใช้ได้จากน้ำประปาภูเขา กันทุกครัวเรือน เพราะน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติหรือบ่อน้ำตื้นที่ขุดไว้ใช้ไม่สามารถเอามากิน เอามาใช้ได้ เหมือนอดีต เนื่องจากปัจจุบันมีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการเกษตรทำให้มีสารปนเปื้อน ส่วนน้ำที่ใช้ในการเกษตรปัจจุบันชาวบ้านในหมู่บ้านได้ขุดสระน้ำเอาไว้ใช้ เพราะปัจจุบันชาวบ้านในหมู่บ้านหนองเสม็ดได้เลิกอาชีพทำนามาเป็นทำอาชีพทำสวนปลูกยางพารากันหมดจึงไม่จำเป็นต้องใช้น้ำมากในการเพาะปลูก แต่ปัจจุบันปัญหาเรื่องน้ำกินน้ำใช้ก็ถือว่าเป็นปัญหาของคนในหมู่บ้าน

การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของดินฟ้าอากาศ จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ทั้งห้าคนพอสรุปได้ว่า ในเรื่องของความอุดมสมบูรณ์ของดินในอดีตชาวบ้านในหมู่บ้านไม่มีการใช้สารเคมี ไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมี จะมีก็แต่ ใช้มูลสัตว์ เช่น มูลวัว มูลควาย และมูลค้างคาวนำ มาหว่านในแปลงนา และแปลงผัก ผลผลิตที่ออกมา ก็ถือว่าเป็นที่น่าพอใจ พอเวลาผ่านไปจนถึงปัจจุบันความอุดมสมบูรณ์ของดินได้เปลี่ยนแปลงจากการใช้ประโยชน์ของที่ดินติดต่อกันหลายปี และภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพปัจจัยต่างที่ใช้ในการประกอบอาชีพก็เปลี่ยน จากอดีตทำนาใช้มูลสัตว์ทำปุ๋ย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ทางการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พอเปลี่ยนอาชีพทำสวนยางมีการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมี เช่นยาปราบวัชพืช และยาฆ่าแมลง ทำให้ดินเสื่อม ความอุดมสมบูรณ์จึงลดลงมีในปัจจุบัน อีกทั้งปัจจุบันสภาพภูมิอากาศก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำนา เนื่องจากฝนตกไม่ถูกต้องตามฤดูกาลเหมือนดังเช่นในอดีต ดินขาดความชุ่มชื้น ไม่มีน้ำที่ใช้ในการเกษตรเช่นทำนาเหมือนเมื่อก่อน

แรงงาน เดิมทีเดียวระบบแรงงานของคนในหมู่บ้านหนองเสม็ดมี 2 ระบบ คือ แรงงานคน, และแรงงานสัตว์ แรงงานคนจะแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ แรงงานภายในครัวเรือน และแรงงานภายนอกครัวเรือน

ส่วนแรงงานสัตว์ได้แก่ วัว, ควาย เอาไว้ใช้ในการทำนา ปัจจุบันแรงงานทั้ง 2 ระบบได้เปลี่ยนแปลงไปมาก แรงงานสัตว์ เช่น วัว ควาย ปัจจุบันหมู่บ้านหนองเสม็ดไม่มีการใช้แรงงานสัตว์อีกเลย โดยการใช้แรงงานสัตว์พวกวัว, ควาย ได้สิ้นสุดลงเมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา เหตุที่แรงงานสัตว์ได้ลดลง เพราะชาวบ้านในหมู่บ้านหนองเสม็ดได้หันมายอมรับนวัตกรรมสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการทำนาแต่ประสบกับปัญหาขาดทุนจึงเลิกทำนา และหันมาทำสวนยางพาราแทน ทำให้แรงงานสัตว์จำพวกวัว, ควายหมดความสำคัญลงไป

ส่วนเรื่องแรงงานคน ที่ใช้ในการเกษตร ปัจจุบันมี 2 ประเภทคือ แรงงานภายในครัวเรือน และแรงงานภายนอกครัวเรือน ปัจจุบันคนในหมู่บ้านหนองเสม็ดได้เปลี่ยนอาชีพจากเคยทำนามาเป็นอาชีพทำสวนยางพารา ระบบของแรงงานคนที่เคยใช้มาแต่ดั้งเดิมก็เลยเปลี่ยนแปลงไปบ้างบางส่วน จากอดีตที่คนในหมู่บ้านเคยทำนา ทุกขั้นตอนส่วนใหญ่ ในการผลิตต้องใช้แรงงานคนเป็นการร่วมแรงร่วมใจกันของคนในครอบครัว และคนในหมู่บ้าน เช่นการขุดนา บักดำ เก็บเกี่ยวผลผลิต และกระบวนการขนย้ายไปเก็บ แต่ปัจจุบันระบบของแรงงานภายในครัวเรือนได้เปลี่ยนแปลงไป จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ได้ข้อมูลว่า หลังจากที่คนในหมู่บ้านได้เปลี่ยนอาชีพมาทำสวนยางพารา ระบบแรงงานในครัวเรือน อดีตการใช้แรงงานคนในการทำนาต้องใช้กันหลายคน แรงงานที่ใช้ก็ได้จากครัวเรือนช่วยกันทำงาน เช่น การขุดนา เพื่อเตรียมพื้นที่ปลูกข้าว และการขุดนาเพื่อเตรียมพื้นที่ปลูกก็ไม่ใช้ว่าจะขุดกันวันสองวัน แต่จะแปลงต้องใช้เวลาเป็นสัปดาห์หรือสองสัปดาห์ถึงเสร็จต้องใช้การร่วมมือของคนในครอบครัว ภายหลังคนในหมู่บ้านหันมาใช้แรงงานจากเครื่องจักรทำให้บทบาทและหน้าที่ของคนในครอบครัวเลยหมดไป แต่ต่อมากคนในหมู่บ้านได้เปลี่ยนอาชีพ จากการทำนาและหันมาทำอาชีพทำสวนยางพาราแทน และแรงงานที่ใช้ในการทำสวนก็จะใช้แรงงานจากครัวเรือนเป็นหลัก

แรงงานภายนอกซึ่งไม่ใช่คนในครอบครัว มีทั้งที่มาจากภายในหมู่บ้านหนองเสม็ด และภายนอกหมู่บ้าน การทำการเกษตรของคนในหมู่บ้านหนองเสม็ดในปัจจุบัน เกือบทุกขั้นตอน เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จะต้องมีการจ้างแรงงาน โดยถ้างานน้อยก็จะจ้างกับคนกันเองที่รู้จัก แต่ถ้ามีงานมากโดยเฉพาะ คนที่มีพื้นที่มาก ก็จะจ้างนายหน้า ซึ่งนายหน้าแต่ละคนมีแรงงานอยู่ในสังกัดแล้ว ส่วนแรงงานที่อยู่ภายนอกหมู่บ้าน มาจากหมู่บ้านใกล้เคียง และตำบลใกล้เคียง แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าหมู่บ้านหนองเสม็ดจะเปลี่ยนรูปแบบแรงงานไปมาก จากอดีตที่เคยแลกเปลี่ยนแรงงานด้วยวิธีการลงแขก มาแบบนี้จ้างกับลูกจ้าง แต่ก็ยังมีการแลกเปลี่ยนแรงงานในบางงาน เช่น การออกปาก ถางสวนยางพารา คือไม่มีการจ่ายค่าแรง แต่จะตอบแทนด้วยแรงตน คนที่ได้รับการช่วยเหลือ จะต้องไปช่วยเหลือกลับกับคนที่มาช่วย การออกปากเอาแรงแบบนี้ยังพอมิให้เห็นในหมู่บ้านหนองเสม็ด

ทุน การทำนาของคนในหมู่บ้านหนองเสม็ดในอดีตไม่มีต้นทุนที่ใช้ในการทำนาโดยตรง แต่มีบ้างเวลาที่มีการออกปาก ต้องซื้อเหล้า ยา ปลา บั้ง มาเลี้ยงแขก ดังนั้นการทำนาของคนในหมู่บ้าน ถ้าพูดถึงต้นทุนที่เป็นเงิน อาจเรียกได้ว่า ต้นทุนเป็นศูนย์ ดังนั้นผลผลิตทั้งหมดที่ได้จากการทำนาจึงเป็นกำไรที่ได้มาจากการลงแรงทำนา ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำนาทุกๆ กระบวนการทำนาจำเป็นต้องมีการใช้เงินเป็นต้นทุนในการผลิต ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนอาชีพของคนในหมู่บ้าน ปัจจัยการผลิต และกระบวนการการผลิตส่วนใหญ่ต้องเปลี่ยนมาด้วยเงิน เช่น ค่าไถเตรียมดิน ค่าพันธุ์ยางพารา ค่าปุ๋ย ค่ายาปราบวัชพืช ค่าน้ำมัน ค่ายาฆ่าแมลง และค่าเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำสวนเช่น เครื่องตัดหญ้า มีด พร้า จอบ ขวาน เป็นต้น ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูล เกี่ยวกับแหล่งทุนที่ใช้ในการทำสวนยางในปัจจุบันว่า ต้นทุนในการทำสวนยางพาราของคนในหมู่บ้านได้มาจาก กู้เงินจากแหล่งทุนต่างๆโดยกู้จาก ธกส. และคนที่มีเงินในหมู่บ้านหรือบริเวณหมู่บ้านใกล้เคียงที่พอจะหยิบยืมกันได้ แหล่งทุนอีกส่วนได้มาจากแหล่งทุนส่วนตัวที่เก็บเอาไว้ใช้ในการเพาะปลูก

เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต อดีตชาวบ้านในหมู่บ้านหนองเสม็ดทำนาโดยใช้อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่นในการเตรียมดินต้องใช้วัว ควาย ไถ ต่อมาภายหลังก็มีการเปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรกล เช่นรถแทรกเตอร์ รถไถเดินตาม เพราะสะดวกสบายกว่า แต่ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพของคนในหมู่บ้าน ทุกขั้นตอนในการผลิตแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ต้องใช้เงินมากขึ้น และการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ก็ลดน้อยลงเพราะปัจจุบันคนในหมู่บ้านจะ จัดหานายหน้ามาทำงานแทน ซึ่งนายหน้าจะจัดการจนเสร็จของขั้นตอนการเตรียมพื้นที่เพาะปลูก

เครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในการเก็บเกี่ยว อดีตชาวบ้านในหมู่บ้านหนองเสม็ดใช้เครื่องมือเก็บเกี่ยวที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่น แกะ ต่อมาภายหลังได้มีนวัตกรรมสมัยใหม่ เช่น เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งมอบไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รถเกี่ยวข้าว เข้ามาแทนที่ เครื่องมือเครื่องใช้ในการเก็บเกี่ยวก็เปลี่ยนโดยสิ้นเชิง เพราะการทำสวนยางพาราใช้ มีดกรีดยาง เป็นอุปกรณ์การเก็บเกี่ยว ทำให้เครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเลยหมดไป

เครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในการขนย้าย ในอดีตคนในหมู่บ้านหนองเสม็ดไม่มีอุปกรณ์ที่ทันสมัย แต่จะใช้อุปกรณ์ที่ทำขึ้นเองจากภูมิปัญญาชาวบ้านเช่นเครื่องมือที่ใช้ในการขนย้ายข้าวออกจากนาที่เกี่ยวเสร็จแล้ว อุปกรณ์ที่ใช้ในการขนย้ายใช้ แสก ที่ทำขึ้นมาจากวัสดุในท้องถิ่นเช่น หวาย เถาวัลย์ เป็นต้น โดย นำเรียงข้าวที่ใช้แคะ เก็บเสร็จแล้วมัดเป็นกำ เอาข้าวที่มัดเป็นกำมาใส่ในแสกจนครบทั้งสองข้าง จากนั้นก็ใช้ไม้คานหอบสอดทั้งสองข้าง แล้วก็ขนย้ายข้าวไปไว้ที่บ้าน ต่อมาภายหลังพอเริ่มมีถนนหนทางและความเจริญเข้ามาในหมู่บ้านคนก็หันมาสนใจกับนวัตกรรมสมัยใหม่กันมากขึ้น เช่นใช้รถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ ขับเข้าไปบรรทุกถึงแปลงนา แทนการขนหอบด้วยคน ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพของคนในหมู่บ้านหนองเสม็ด เครื่องมือเครื่องใช้การขนย้ายผลผลิตก็เปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการผลิต เพราะการขนย้ายน้ำยางพาราไม่สามารถใช้อุปกรณ์แบบเดียวกับการทำนาได้ การขนย้ายน้ำยางพาราออกจากสวนต้องใช้อุปกรณ์ที่สามารถบรรจุของเหลวได้ เช่น แกลลอน หรือถังน้ำ เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการแปรรูป เดิมทีก่อนการเปลี่ยนแปลงอาชีพของคนในหมู่บ้านหนองเสม็ด การทำนาในอดีตคนในหมู่บ้านหนองเสม็ดใช้เครื่องมือการแปรรูป ที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษเช่น ครกสีข้าว ครกตำข้าว ส่วนขบวนการนวดในอดีตชาวนาได้ใช้คนนวด โดยใช้เท้าเหยียบแล้วนวดด้วยเท้าเพื่อให้เมล็ดข้าวหลุดออกจากรวง ต่อมาหลังจากที่มีนวัตกรรมสมัยใหม่เข้ามาคนในหมู่บ้านเลยหันมานวดข้าวด้วยเครื่องนวดข้าว และสีข้าวที่โรงสี ทำให้เครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในการแปรรูปที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษได้สูญหายไป ส่วนปัจจุบันเครื่องมือแปรรูปที่ใช้สำหรับการทำสวนยางมี จักรกรีดยาง กระบะใส่น้ำยาง ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้ล้วนเป็นนวัตกรรมสมัยใหม่ทั้งสิ้น

ปุ๋ย วิธีการผลิตแบบดั้งเดิมของชาวนาในหมู่บ้านหนองเสม็ด จะนิยมใช้ปุ๋ยคอกและขี้ค่างควา เอามาใส่ในนาข้าว จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ได้ข้อมูลว่า การทำนาในหมู่บ้านหนองเสม็ดในอดีตได้นำเอามูลสัตว์มาทำเป็นปุ๋ยที่ใช้หว่านในนาข้าว เช่น มูลวัว และขี้ค่างควา เพราะเป็นวัตถุดิบที่หาง่ายในท้องถิ่นและไม่ต้องซื้อ อีกทั้งผลผลิตที่ออกมาก็เป็นที่น่าพอใจ ต่อมาประมาณปี พ.ศ.2528-2530 ชาวนาในหมู่บ้านก็เริ่มมีการใช้ปุ๋ยเคมีกันมากขึ้น เพราะต้องการเพิ่มผลผลิต ต่อมาภายหลังราคาปุ๋ยเคมีสูงขึ้นและผลผลิตก็ตกต่ำเพราะใช้ปุ๋ยเคมีติดต่อกันหลายปีจนทำให้คุณภาพของดินเสื่อมลงจนทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านต้องเปลี่ยนอาชีพมาทำสวนยางพารา เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปัจจุบันได้ใช้ปุ๋ยเคมี ไม่มีการนำมูลสัตว์มาใช้ในสวนยาพารา และปัจจุบันปุ๋ยเคมีที่ใช้ในสวนยาพาราก็ราคาสูง ถ้าเทียบกับอดีต จึงเป็นปัญหาหลักของชาวสวนยางในหมู่บ้านหนองเสม็ด

2.1.2 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการครองชีพ

อาชีพหลัก เดิมที่ชาวบ้านหนองเสม็ดยึดการทำนาเป็นอาชีพหลัก แต่ต่อมาเมื่อการทำนาประสบกับภาวะขาดทุน เพราะสภาพดินฟ้าอากาศไม่เอื้ออำนวยฝนตกไม่ถูกต้องตามฤดูกาล ปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิตสูง ผลผลิตราคาตกต่ำ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ชาวบ้านหันมาประกอบอาชีพทำสวนยางพาราจนถึงปัจจุบัน

อาชีพเสริม การประกอบอาชีพเสริมของคนในหมู่บ้านคือการปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ จำพวก วัว, ไก่, เป็ด, เพื่อเอาไว้ขายเพื่อเอาเงินมาใช้จ่ายเมื่อคราวที่จำเป็น ปัจจุบันอาชีพเสริมของคนในหมู่บ้านก็ยังยึดถือรูปแบบเดิมๆ ที่สืบเนื่องมาจากอดีต แต่ก็มีบางอาชีพที่เพิ่งจะเข้ามาในหมู่บ้านเช่น ตู้ซ่อมรถ ร้านรับซื้อยางแผ่น ร้านขายของชำ เป็นต้น อาชีพที่เข้ามาใหม่ได้เข้ามาพร้อมกับความเจริญที่เข้ามาในหมู่บ้าน

รายรับ รายจ่าย อดีตรายรับที่ได้จากการทำนาของคนในหมู่บ้านมีน้อย แต่รายจ่ายก็น้อย เพราะในอดีตไม่ค่อยได้ใช้จ่ายเงิน นอกจากซื้อของใช้ที่จำเป็นในครัวเรือน ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับสภาพของค่าของเงินด้วย แต่พอเมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไปค่าของเงินก็เปลี่ยน ข้าวของเครื่องใช้ต่างก็มีราคาสูงขึ้น ทำให้รายจ่ายของคนในหมู่บ้านสูงขึ้นตามไปด้วย อีกทั้งการทำนาของคนในหมู่บ้านก็เริ่มลดน้อยถอยลงจากสาเหตุที่ว่า ลงทุนสูง แต่ได้ผลผลิตต่ำ อีกทั้งสภาพลมฟ้าอากาศไม่เอื้ออำนวย อีกทั้งต้องใช้จ่ายในเรื่องของปุ๋ย ยาปราบวัชพืช และยาปราบศัตรูพืช ค่าใช้จ่ายเหล่านี้เมื่อเทียบกับการลงทุนแล้วถือว่าขาดทุน ทำให้ชาวบ้านต้องพบกับปัญหารายรับไม่พอกับรายจ่าย ทำให้บางรายได้เริ่มเปลี่ยนอาชีพ จากการทำนาเปลี่ยนมาเป็นทำสวนยางพารา แต่พอเริ่มมีการปลูกยางพาราในนาข้าวเกิดขึ้นไม่กี่ราย ชาวบ้านที่เหลือที่เคยประกอบอาชีพทำนา ก็ได้เริ่มหันมาปลูกยางพาราเรื่อยมาจนพื้นที่ที่เคยเป็นพื้นที่นาในอดีตได้กลายเป็นสวนยางพาราจนไม่ค่อยเหลือพื้นที่นาในปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์ผู้รู้สาเหตุที่คนในหมู่บ้านเปลี่ยนอาชีพเพราะรายได้ที่ได้จากการทำนาในปัจจุบันไม่พอกับรายจ่ายที่ต้องใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของคนในครอบครัว แต่ปัจจุบันเมื่อเปลี่ยนมาทำสวนยางพารารายรับถือว่าพอกินไม่เดือดร้อนเหมือนที่เคยทำนา รายรับของคนในหมู่บ้านในปัจจุบันส่วนใหญ่เลยได้มาจากการทำสวนยางพารา ส่วนรายจ่ายของคนในหมู่บ้านในปัจจุบันถือสูงเมื่อเทียบกับอดีต ในอดีตมีเงิน 7 บาทไปตลาดไปซื้อของมาทำกับข้าว กินได้ทั้งครอบครัวและกินได้ 2-3 วัน แต่ปัจจุบันมีเงิน 500 บาท ออกไปซื้อของในตลาดได้ไม่กี่อย่างเมื่อเทียบกับอดีต ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับค่าของเงินด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สุขภาพ ปัจจุบันสุขภาพของคนในหมู่บ้านยังถือว่าสุขภาพดี แต่ถ้าเทียบกับอดีตแตกต่างกันมาก จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ได้ข้อมูลว่า ปัจจุบันอัตราการเจ็บไข้ของคนในหมู่บ้านถือว่าสูงขึ้นถ้าเทียบกับอดีต ชาวบ้านในอดีตคนอายุ 50-60 ปี ยังทำงานไหว แต่ปัจจุบันคนอายุประมาณ 40-50 ปี ทำงานไม่ค่อยจะไหวแล้ว ทั้งนี้สาเหตุมาจากอาหารการกินที่ปนเปื้อนด้วยสารเคมีและการพักผ่อนไม่เพียงพอ จากอดีตชาวบ้านในหมู่บ้านปลูกผักกินเอง โดยไม่ได้ใช้สารเคมี หรือว่า ปุ๋ยเคมีแต่อย่างใด ผักที่กินไม่ได้ปนเปื้อนสารเคมี โรคภัยเลยไม่ค่อยมี แต่ปัจจุบันอาหารการกินทุกอย่างต้องซื้อ เลยไม่รู้เลยว่าผักที่นำมาใช้รับประทานนั้นมีสารพิษหรือไม่ ที่มาเป็นอย่างไร ผักที่ปลูกไว้กินเองของคนในหมู่บ้านในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีกันทั้งนั้น จากคำบอกเล่าของคุณตา ชู ขุนปราบ ที่ทำไมชาวบ้านต้องใช้สารเคมีในแปลงผัก

“เพราะถ้าไม่ใช้สารเคมีก็ไม่รู้จะปลูกทำไม เนื่องจากปัจจุบันดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ปลูกอะไรไม่ค่อยขึ้นอีกทั้งปัญหาเรื่องการระบาดของแมลงทำให้จำเป็นต้องใช้สารเคมีในการจัดการและกำจัด ผักที่ชาวบ้านปลูกเพื่อเอามากินในครัวเรือนเลยต้องปนเปื้อนด้วยสารเคมี ปัจจุบันคนในหมู่บ้านมีอัตราการเจ็บไข้ ถือว่าถี่มาก เมื่อเทียบกับอดีต แต่เชื่อว่าอดีตจะไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ อัตราการเจ็บไข้ของคนอดีตถือว่าน้อย โรคภัยที่มีในอดีตก็มี โรคไข้หวัดธรรมดา, โรคไข้หวัดใหญ่ เป็นต้น ซึ่งเป็นโรคที่ไม่ค่อยร้ายแรงนัก แต่ต่อมาเมื่อคนเริ่มใช้สารเคมีก็เริ่มมีโรคใหม่เข้ามาเช่น โรคมะเร็ง, ความดันโลหิตสูง เบาหวาน, เป็นต้น และอีกอย่างปัจจุบันคนในหมู่บ้านมีเวลาการพักผ่อนไม่เพียงพอ เพราะต้องตื่นไปกรีดยางตั้งแต่ตีหนึ่งตีสองกว่าจะเสร็จก็ เที่ยง หรือบ่าย จากนั้นก็ต้องมาจัดการเรื่องที่บ้านอีก ผู้หญิงต้องเตรียมข้าวปลาอาหารไว้รับประทาน ผู้ชายต้องเตรียมลัมมัดกรีดยางเพื่อไว้ใช้ในวันต่อไป และให้วัวกินหญ้ากินน้ำ กว่าจะได้พักผ่อนก็เกือบค่ำ ทำให้ร่างกายทรุดโทรมเร็วเพราะพักผ่อนไม่เต็มที่ ปัจจุบันอัตราการเจ็บป่วยของคนในหมู่บ้านค่อนข้างสูงและเพิ่มปริมาณทุกปี ”

ชู ขุนปราบ, สัมภาษณ์ (9 กุมภาพันธ์ 2551)

เรื่องของอนามัยและการรักษาความสะอาด จากการสัมภาษณ์ผู้รู้พบว่า ปัจจุบันคนในหมู่บ้านได้ให้ความใส่ใจในเรื่องของการรักษาความสะอาดต่างจากอดีต เช่น การรักษาความสะอาดของร่างกาย ความสะอาดของบ้านเรือน และข้าวของเครื่องใช้ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน สะอาดกว่าอดีต แต่อดีตก็ไม่ใช่ว่าคนในหมู่บ้านจะไม่รักษาความสะอาด แต่ไม่ค่อยจะพิถีพิถันในเรื่องของความสะอาดกันสักเท่าไร อย่างไรก็ตามแต่เรื่องของสุขภาพของคนในอดีตยังถือว่าร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ไม่ค่อยมีโรคภัยไข้เจ็บ ถ้าเทียบกับปัจจุบันกับคนอายุ 50 -60 ปี ทำงานหนักกันแทบไม่ไหวกันทุกคน อีกทั้งส่วนมากก็จะมีโรคประจำตัวกันเกือบทุกคนที่มีอายุดังกล่าว ปัจจุบันการดูแลสุขภาพไม่ทั่วถึงกันทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การรักษาความสะอาดแต่ร่างกาย และบ้านเรือน ไม่ทำให้สุขภาพดีเท่าที่ควร เพราะปัจจุบันสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลง มีมลพิษมากขึ้น อากาศร้อนขึ้น มีโรคภัยมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ส่งผลให้คนที่อยู่ในระดับรากหญ้าและผู้นับถือเหมือนคนในหมู่บ้านหนองเสม็ด และประชากรอีกมากมายทั่วโลกต้องรับกับปัญหานี้ไปตามๆ กัน

2.2 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในมิติด้านระบบความสัมพันธ์

ความสัมพันธ์ในครอบครัว ปัจจุบันความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของคนในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงจากอดีต จากการสัมภาษณ์ พบว่า ปัจจุบันความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของคนในหมู่บ้านค่อนข้างจะห่างเหิน เพราะพ่อแม่ต้องตื่นไปกรีดยางแต่เช้า ครอบครัวไหนมีบุตรหลาน ถ้าบุตรหลานช่วยเหลือตนเองได้ในการแต่งตัวเตรียมไปโรงเรียนพ่อแม่ก็จะไม่กลับมาเตรียมให้ แต่ถ้าครอบครัวไหนมีบุตรหลานที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ก็ต้องกลับมาจัดการเตรียมให้แล้วส่งที่โรงเรียน จากนั้นพ่อแม่ก็ไปทำงานต่อ กว่าพ่อแม่จะเสร็จก็บ่าย จากนั้นพ่อแม่ต้องมาจัดการเรื่องที่บ้านต่ออีก แม่ต้องหุงหาอาหารให้พ่อ และลูกๆ ที่จะกลับมาจากโรงเรียน พ่อต้องเตรียมลัมมีดกรีดยางเพื่อใช้ในวันต่อไป ครอบครัวไหนที่เลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ไก่ หมู ก็ต้องจัดการดูแล กว่าจะได้พักผ่อนเกือบค่ำ พ่อลูกจะกลับจากโรงเรียนก็ห้าโมงเย็นมาถึงก็ไม่ค่อยได้พูดคุยกับพ่อแม่ เพราะพ่อแม่ต้องพักผ่อนเก็บแรงไว้ในวันต่อไป จะพบกันก็ตอนรับประทานอาหารเช้า จากนั้นก็แยกย้ายไปพักผ่อน ทำให้การพูดคุยแบบเปิดอก หรือร่วมวงปรึกษากันภายในครอบครัวลดน้อยลง ซึ่งอดีตความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของคนในหมู่บ้านถือว่าอบอุ่น พ่อแม่ลูกได้อยู่พร้อมหน้าในการทำกิจกรรม เพราะในอดีตการทำนาต้องพึ่งแรงงานคนเป็นสำคัญ ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวต้องช่วยกันทำนา ทำให้เวลาในการอยู่ร่วมกันมีมากขึ้น พ่อแม่ตื่นเข้ามา แม่ต้องเตรียมหุงหาอาหารให้กับคนในครอบครัว พ่อต้องไปปล่อยวัวให้กินหญ้าที่ทุ่ง แล้วกลับมากินข้าวเช้าพร้อมกัน จากนั้นก็แยกย้ายกันไปนา เพื่อทำกิจกรรมตามฤดูเพาะปลูก มีเวลาทั้งวันในการทำกิจกรรมร่วมกัน ครอบครัวไหนบุตรหลานต้องเล่าเรียนก็ต้องไปส่งบุตรหลานก่อน ส่วนครอบครัวไหนที่บุตรหลานยังไม่เข้าเรียนก็จะพาไปช่วยงานในแปลงนาด้วย เมื่อบุตรหลานที่เข้าเรียนต้องมีอายุ 8 ปีขึ้นไปถึงจะเข้าเรียนได้ ทำให้การได้อยู่ร่วมกันมีมากขึ้น เมื่อเทียบกับปัจจุบัน

ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ปัจจุบันการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในหมู่บ้านยังถือว่าค่อนข้างให้ความร่วมมือ แต่รูปแบบของการทำกิจกรรมเปลี่ยนไปเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพ ทำให้มีความแตกต่างไปจากอดีตอย่างสิ้นเชิง จากการสัมภาษณ์คุณตาช่วยธรรมเพชร ได้ข้อมูลว่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

“ในอดีตชาวบ้านในหมู่บ้านหนองเสม็ดประกอบอาชีพทำนา ลักษณะความสัมพันธ์จึงเป็นแบบพึ่งพา ช่วยเหลือกันและกันในการทำนา เช่น การไถหว่าน การปักดำ และการเก็บเกี่ยวผลผลิต แต่ภายหลังพอเริ่มมีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ ทำให้บทบาทของความร่วมมือและความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านลดน้อยลง เนื่องจากเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่แรงงานคน ปัจจุบันการช่วยเหลือกันระหว่างเพื่อนบ้านได้ลดน้อยลงเนื่องจากชาวบ้านได้เลิกทำนา แล้วเปลี่ยนอาชีพไปทำสวนยางพารา ทำให้ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนยิ่งลดน้อยลง เพราะปัจจุบันในการทำสวนยางพาราแทบทุกขั้นตอนจะใช้เครื่องจักรกลซึ่งเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาทำหน้าที่แทนคน อีกอย่างที่บ้านในหมู่บ้านไม่ค่อยมีเวลาที่จะมาทำกิจกรรมร่วมกัน เพราะต่างคนต่างมีภาระเป็นของตนเอง แต่รูปของความร่วมมือจะเน้นไปทางด้านปัจจัย เช่น การให้เงินแทน การให้แรงและเวลา เสียมากกว่า”

ช่วย ธรรมเพชร. สัมภาษณ์ (8 กุมภาพันธ์ 2551)

ความสัมพันธ์กับสถาบันหลักนอกชุมชน ปัจจุบันคนในหมู่บ้านยังให้ความสำคัญกับสถาบันหลัก เช่นการไปทำบุญตักบาตรในวันสำคัญต่างๆ ที่วัด ที่อยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียง มีจำนวน 2 วัด คือวัดบ้านขัน และวัดทุ่งยาว ซึ่งทั้งสองวัดนี้ชาวบ้านในหมู่บ้านให้ความเคารพสืบทอดกันมาอย่างช้านาน แต่รูปแบบของความสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงจากอดีต จากข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า ในอดีตคนในหมู่บ้านให้ความสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยการตื่นแต่เช้าเพื่อหุงหาอาหารไปทำบุญตักบาตรที่วัด ในวันสำคัญต่างๆ เช่น งานบุญวันสารทเดือนสิบ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และวันสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา ความผูกพันในอดีตถือว่ามีลึกซึ้ง ต่อมาเมื่อความเจริญเข้ามาในหมู่บ้านทำให้วิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านเปลี่ยนไป จากอดีตที่เคยอยู่อย่างพอเพียง ปัจจุบันต้องอยู่อย่างดิ้นรน เพื่อเลี้ยงชีพ และเพื่อให้ทันกับความเจริญ คนในหมู่บ้านเลยต้องเร่งรีบกับงาน จนไม่ค่อยมีเวลาร่วมงานบุญงานกุศลสักเท่าไร ปัจจุบันชาวบ้านที่ยังให้ความสำคัญกับวัด ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุที่ทำงานไม่ไหวแล้วยังหิ้วปืนโตไปวัดไปทำบุญตักบาตร แต่ถึงอย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าคนในหมู่บ้านจะไม่ค่อยมีเวลาในการเข้าร่วมงานวัด หรือวันสำคัญต่างๆ แต่จะช่วยเหลือทางด้านปัจจัย เช่นเงิน สิ่งของ ที่สามารถช่วยเหลือได้

2.3 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในระบบความเชื่อ

การเข้าร่วมพิธีกรรมตามความเชื่อของคนในหมู่บ้าน ปัจจุบันพิธีกรรมของชาวบ้านในหมู่บ้านหนองเสม็ดได้สูญหายไปเกือบหมดแล้ว จากการสัมภาษณ์คุณยายแจ่ม ศรีสมโภชน์. ได้ข้อมูลว่า

เอ็กสาร์ทเป็นเชื้อสายที่ส่งมอบไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

“ในอดีตการทำพิธีกรรมตามความเชื่อของคนในหมู่บ้าน พิธีกรรมจะเกี่ยวกับการทำนา เช่น การทำพิธีกรรมกราบไหว้เจ้าที่เจ้าทาง หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกปักรักษาตามความเชื่อของคนในหมู่บ้าน เช่น ทวดนพ ตาสีหมาน และการกราบไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ช่วยดลบันดาลให้ ชีวิต อยู่เย็นเป็นสุข และให้ได้รับผลผลิตตามความคาดหมาย ต่อมาภายหลังเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการครองชีพของคนในหมู่บ้าน ทำให้การทำพิธีกรรมหรือการเข้าร่วมพิธีกรรมลดน้อยลง เนื่องจากผู้คนในหมู่บ้านไม่ค่อยมีเวลาในการทำพิธีกรรม อีกทั้งช่วงหลัง ๆ การเปลี่ยนอาชีพพิธีกรรมที่เคยทำมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่เกี่ยวกับการทำนาก็ได้เริ่มหมดไป กับการเปลี่ยนอาชีพ ”

แจ่ม ศรีสมโภชน์. สัมภาษณ์ (10 กุมภาพันธ์ 2551)

ส่วนในด้านความเชื่อ ยังมีชาวบ้านไม่มากนักที่ยังแสดงออกทางความเชื่อในเรื่องแม่โพสพ อยู่บ้าง เช่นสอนลูกสอนหลานให้เคารพแม่โพสพ สอนให้กินข้าวให้หมดจาน สอนไม่ให้พูดเวลากินข้าว เพราะข้าวคือแม่โพสพที่มีบุญคุณกับเรา เป็นต้น (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความแตกต่างด้านคติความเชื่อ และพิธีกรรมต่างๆ

การทำนา	การทำสวนยางพารา
เชื่อเรื่องต่างๆ เหล่านี้คือ	ยังมีการเชื่อเรื่องแม่โพสพอยู่บ้าง แต่ไม่
1. เชื่อเรื่องแม่โพสพ	มีการปฏิบัติทางความเชื่อผ่านพิธีกรรม
2. เชื่อเรื่องเจ้าที่เจ้าทาง	นอกจากนี้ก็จะเชื่ออิทธิฤทธิ์หลวงปู่ขุน
3. เชื่อเรื่องพระธรณี	วัดทุ่งยาว

เครื่องมืออุปกรณ์จากภูมิปัญญาชาวบ้านที่ใช้ในการประกอบอาชีพของคนในหมู่บ้านหนองเสม็ดที่ยังมีการใช้จากอดีตถึงปัจจุบันก็มี ขวาน พร้า จอบ เสียม จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ได้ข้อมูลว่า ยังพอมีบางครอบครัวที่ยังมีการใช้งานเครื่องมืออุปกรณ์จากภูมิปัญญาชาวบ้านให้เห็นอยู่ แต่ไม่ได้ใช้งานเหมือนในอดีต ลักษณะการใช้งานจะใช้แบบไม่เป็นการเป็นงาน แต่จะใช้เมื่อยามจำเป็น เพราะปัจจุบันเครื่องมือเหล่านี้ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพในการทำงาน ไม่ทันกับเครื่องจักรหรือนวัตกรรมใหม่ๆ ที่คนในหมู่บ้านกำลังให้ความสนใจในปัจจุบัน ทำให้เครื่องมือเครื่องใช้ที่ตกทอดมาจากภูมิปัญญาชาวบ้านต้องสูญหายไปกับอดีตจนหมดสิ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การวิจารณ์ผลการวิจัย

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนเกษตร ของบ้านหนองเสม็ด ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงระบบการทำมาหากิน ผลกระทบด้านบวกคือ จากการประกอบอาชีพของคนในหมู่บ้านชาวบ้านมีรายได้สูงขึ้น การแก้ไขปัญหาการว่างงานของคนในหมู่บ้าน ส่วนผลกระทบในด้านลบ รายจ่ายในชีวิตประจำวันสูงขึ้น ทำให้การใช้จ่ายในระบบผลิตสูงขึ้นแต่ราคาผลิตไม่คงที่ ทำให้ระบบนิเวศน์ถูกทำลายจากการใช้สารเคมีในการผลิต ทำให้ความสัมพันธ์ และการช่วยเหลือการทำงานของคนในครอบครัวและแรงงานภายนอกครอบครัวขาดหายไป สุขภาพของคนในชุมชนก็เสื่อมโทรมเร็วจากการไม่ค่อยได้พักผ่อน

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ ทำให้คนในหมู่บ้านมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น ห่างเหินกันมากขึ้น เกิดความเหลื่อมล้ำของคนในหมู่บ้าน ไม่ค่อยมีความเคารพกันและกัน ส่วนความสัมพันธ์ในครอบครัว ปัจจุบันบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวได้เปลี่ยนไป ไม่ค่อยมีเวลาอยู่ด้วยกัน จนทำให้เกิดปัญหาสังคม

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงระบบความเชื่อ ทำให้คนขาดคุณธรรมและจริยธรรมในการประกอบอาชีพมากขึ้น เนื่องจากขาดสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ (Conclusions and Recommendations)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชุมชนเกษตร กรณีศึกษา บ้านหนองเสม็ด ตำบลชุมพล อำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้นำชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่ ประชาชนชาวบ้าน และผู้เกี่ยวข้องที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

5.1 สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต พบว่าบริเวณบ้านหนองเสม็ด ตำบลชุมพล อำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ในอดีตเคยเป็นทุ่งเลี้ยงสัตว์และต่อมาได้เปลี่ยนมาเป็นบ้านเรือน และพื้นที่ที่ใช้ในการเกษตร ปัจจุบันมีจำนวนครอบครัว 323 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 764 คน การเดินทางไปยังหมู่บ้านหนองเสม็ดเป็นไปอย่างสะดวกมีถนนตัดผ่านคือ ถนนสายห้วยบวง-วังซีโก้ และถนนสาย ห้วยบวง-หลังค่าย หลังจากที่ได้มีการสร้างถนนตัดผ่านหมู่บ้านการคมนาคมก็สะดวกขึ้น มีประชากรเพิ่มมากขึ้น บ้านเรือนจะตั้งอยู่กระจายทั่วทั้งหมู่บ้าน แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณที่ทำกินของตนเอง บ้านหนองเสม็ดไม่มีสถานที่หน่วยงานราชการที่อยู่ในหมู่บ้านมีถนนลูกรังใช้ในการสัญจรในหมู่บ้าน สำหรับแหล่งน้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคของชาวบ้านหนองเสม็ด จะใช้น้ำประปาภูเขาซึ่งสร้างมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2543 และมีการใช้น้ำบาดาล เครื่องอุปโภคบริโภค อาหารสิ่งจำเป็นต่างๆ จะได้มาจากตลาดในตัวเมืองพัทลุงและตลาดนัดที่อยู่บริเวณหมู่บ้านใกล้เคียง สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงติดอุทยานเขาปู่-เขาย่า หน้าดินลึก การระบายน้ำไม่ค่อยดี ดินชั้นบนจะมีลักษณะดินร่วนปนทราย ความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ แต่สามารถทำนาและปลูกยางได้ดี แหล่งน้ำธรรมชาติมี 3 สาย คือ ห้วยยวน, ห้วยหนองเสม็ด, คลองโหล๊ะจังกระ แต่แหล่งน้ำไม่สามารถใช้น้ำเพื่อการเกษตรได้ เพราะไม่มีน้ำและไม่มีคลองชลประทานตัดผ่าน ประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านประกอบอาชีพทำสวนยางพาราเป็นส่วนใหญ่ และจะมีพ่อค้ามารับซื้อถึงบ้าน ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติทางสายเลือด มีกลุ่มนามสกุลใหญ่ด้วยกัน 6 สาย ชาวบ้านส่วนใหญ่มีพื้นที่ปลูกยางพารากันทุกครัวเรือน และรายได้หลักที่ได้รับก็คือการทำสวนยางพารา รายจ่าย ของคนในหมู่บ้าน ส่วนหนึ่งจะใช้จ่ายในเรื่องของเอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งมอบไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปัจจัยการดำรงชีพ เช่น เครื่องอุปโภคและบริโภค ส่วนหนึ่งก็ใช้จ่ายในเรื่องของปัจจัยการลงทุน เช่น ปุ๋ย เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ และส่วนหนึ่งก็ส่งเสียบุตรหลานเข้าเรียนและภาษีสังคม ทรัพย์สิน จากการสำรวจข้อมูลปี พ.ศ. 2550 พบว่าหมู่บ้านหนองเสม็ดมีพื้นที่ทำการเกษตรจำนวน 3,500 ไร่ มีที่ทำกินกันทุกครัวเรือนเป็นของตนเอง โดยไม่ต้องเช่า ฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน พอมีกินมีใช้ ไม่ค่อยมีเก็บ การรับจ้างแรงงาน ประชากรในหมู่บ้านหนองเสม็ดส่วนใหญ่จะทำงานของตนเอง ไม่มีใครออกไปทำงานข้างนอก นอกจากหมดฤดูเก็บเกี่ยวจะมีประชากรบางรายออกไปทำงานรับจ้างข้างนอกเช่น ก่อสร้าง รับจ้างทั่วไป ภาวะหนี้สิน พบว่าประชากรในหมู่บ้านมีหนี้สินกันเกือบทุกครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 90 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด เนื่องจากปัจจุบันปัจจัยในการดำรงชีพมีราคาสูงขึ้น ฝนฟ้าก็ตกไม่ตามฤดูกาลทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัวได้

ชาวบ้านในหมู่บ้านหนองเสม็ดในอดีตเคยทำนา ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นอาชีพทำสวนยางพาราแทน และนับถือศาสนาพุทธ แต่ด้วยข้อจำกัดเรื่องเวลาจะต้องตื่นตั้งแต่ ตี 1 ตี 2 ของวัน ไปประกอบอาชีพจึงไม่ค่อยมีเวลามาร่วมกิจกรรม ทำบุญตักบาตร ได้แต่ทำบุญตามวาระที่สำคัญ เช่น วันพระ 8 ค่ำ 15 ค่ำ หรือวันสำคัญทางศาสนาเช่น วันสารทเดือนสิบ เป็นต้น

ในด้านการใช้ชีวิตประจำวันของคนในหมู่บ้านหนองเสม็ดพบว่า ชาวบ้านจะต้องตื่นนอนกันตั้งแต่ 01.00 น.-02.00 น. เพื่อไปกรีดยางพารา และกว่าจะเสร็จจากการกรีด กลับถึงบ้านก็บ่ายสอง บ่ายสาม ไม่ค่อยมีเวลาอยู่ร่วมกันในครอบครัว พ่อแม่ต้องตื่นตั้งแต่ 01.00 น.- 02.00 น. เพื่อไปกรีดยาง ลูกต้องจัดการอาบน้ำ แต่งตัว หาอาหารกินเองก่อนไปโรงเรียน ส่วนพ่อแม่กว่าจะเสร็จจากการกรีดยางก็บ่ายสองบ่ายสาม กลับถึงบ้านก็ต้องจัดการหุงหาอาหารให้ลูกๆ ที่กลับจากโรงเรียน ได้กินและต้องเตรียมอุปกรณ์เพื่อใช้งานในวันต่อไป เวลาที่เหลือก็พักผ่อน กว่าพร้อมหน้าอีกครั้งก็มีดค่า ทำให้การได้อยู่กันของคนในหมู่บ้าน และการได้อยู่พร้อมหน้าของคนในครอบครัวเริ่มลดน้อยลง ในเรื่องของการศึกษาคนในหมู่บ้านหนองเสม็ดอ่านออกเขียนได้เกือบทุกคน ปัจจุบันประชากรในหมู่บ้านหนองเสม็ดโดยเฉลี่ยแล้วจบมัธยมศึกษาปีที่ 3

5.2 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต

5.2.1 การเปลี่ยนแปลงในระบบการทำมาหากิน

5.2.1.1 การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการผลิต การใช้น้ำของคนในหมู่บ้านหนองเสม็ดในอดีตได้จากการการขุดเจาะบ่อน้ำตื้นเอาไว้กินไว้ใช้ในครัวเรือน ได้น้ำจากลำห้วยและน้ำฝนในช่วงฤดูฝนไปใช้ในการเพาะปลูก ปัจจุบันต้องซื้อน้ำกินเป็นขวด น้ำใช้ได้จากน้ำประปาภูเขา กันทุกครัวเรือน เพราะน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติหรือบ่อน้ำตื้นที่ขุดไว้ใช้ไม่สามารถเอามากิน เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งงานไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอามาใช้ได้ เหมือนอดีต เนื่องจากปัจจุบันมีการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีในการเกษตรทำให้น้ำเป็นพิษ หรือมีสารปนเปื้อน ส่วนน้ำที่ใช้ในการเกษตรปัจจุบันชาวบ้านในหมู่บ้านได้ขุดสระน้ำเอาไว้ใช้

การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของดินฟ้าอากาศ พบว่าสภาพพื้นที่ในการทำนาในอดีตกับสภาพพื้นที่การทำสวนยางพาราในปัจจุบันแตกต่างกันมาก ในอดีตดินยังมีความสมบูรณ์ เวลาชาวนาปลูกข้าวจึงไม่ต้องใช้ปุ๋ย ก็สามารถเจริญเติบโต และให้ผลผลิตที่ดีได้ ต่อมาภายหลังเมื่อ คนในหมู่บ้านได้เริ่มใช้ปุ๋ยเคมีทำให้ดินเสื่อมคุณภาพจนปลูกข้าวไม่ได้ผลผลิตเท่าที่ควรชาวบ้านเลยเปลี่ยนอาชีพ แต่สภาพดินในปัจจุบันพบว่า ชาวบ้านที่เปลี่ยนอาชีพมาทำสวนยางพารา เนื่องจาก เพราะยางพาราสามารถปลูกได้ในดิน ที่ขาดความอุดมสมบูรณ์

แรงงาน ในอดีตกับปัจจุบันแตกต่างกันมาก ในอดีตการทำนาชาวบ้านในหมู่บ้านจะใช้แรงงานคนและแรงงานสัตว์ในการทำนา ซึ่งแรงงานคนจะมาจากร่างกายในครอบครัวและแรงงานภายนอกโดยการลงแขก ในขั้นตอนต่างๆ ของการทำนา แต่ปัจจุบันระบบของแรงงานภายในครัวเรือนได้เปลี่ยนแปลงไป หลังจากที่ดินในหมู่บ้านได้เปลี่ยนอาชีพมาทำสวนยางพารา คนในหมู่บ้านหันมาใช้แรงงานจากเครื่องจักรทำให้บทบาทและหน้าที่ของคนในครอบครัวเลยหมด และอีกทั้งปัจจุบันการทำการเกษตรของคนในหมู่บ้านหนองเสม็ดในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะเป็นการจ้างแรงงาน โดยถ้างานน้อยก็จะจ้างกับคนกันเองที่รู้จัก ส่วนถ้างานมากโดยเฉพาะคนที่ไม่มีพื้นที่มาก ก็จะไปจ้างนายหน้า ซึ่งนายหน้าแต่ละคนมีแรงงานอยู่ในสังกัดแล้ว ทำให้บทบาทของแรงงานคน และแรงงานสัตว์ค่อยหมดความสำคัญลงไปในปัจจุบัน

ทุน การทำนาของคนในหมู่บ้านหนองเสม็ดในอดีต มีการออกปาก ขอแรง ต้องซื้อเหล่ายาปลาบั้ง มาเลี้ยงแขกนา ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำนาทุกๆ กระบวนการทำนาจำเป็นต้องมีการใช้เงินเป็นต้นทุนในการผลิตแต่เมื่อผลผลิตไม่ได้ตามความคาดหวังทำให้ต่อมามีการเปลี่ยนอาชีพของคนในหมู่บ้าน ปัจจัยการผลิต และกระบวนการผลิตส่วนใหญ่ต้องเปลี่ยนมาด้วยเงิน

เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต อดีตชาวบ้านในหมู่บ้านหนองเสม็ดทำนาโดยใช้อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากภูมิปัญญาชาวบ้านผลิต ต่อมาเมื่อมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการทำนาทำให้เครื่องมือเครื่องใช้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษต้องหยุดการใช้งาน แต่ก็ยังมีชาวบ้านบางครอบครัวที่ยังพอมิให้เห็นว่าใช้อยู่ แต่เมื่อการทำนาไม่ได้ผลชาวบ้านในหมู่บ้านเลยต้องเปลี่ยนอาชีพมาทำสวนยางพารา ทำให้เครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวกับการทำนา และเครื่องมือเครื่องใช้จากภูมิปัญญาชาวบ้านแทบจะไม่มีให้เห็นในปัจจุบัน เพราะการทำสวนยางพาราต้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลงทุนสร้างเครื่องมือ และอุปกรณ์ ใหม่หมด ทำให้เครื่องมือที่ใช้ในการทำงานและเครื่องมือจากภูมิปัญญาชาวบ้านจึงสูญหายไปกับอดีต

ปุ๋ย การใช้ปุ๋ยในการเกษตรในอดีตแตกต่างกับปัจจุบันมาก ดั้งเดิมแล้วชาวนาในหมู่บ้านหนองเสม็ด จะนิยมใช้ปุ๋ยคอก และขี้ค่างควา เอามาใส่ในนาข้าว เนื่องจากสามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่นไม่ต้องซื้อ ต่อมาภายหลังประมาณปี พ.ศ.2528-2530 ชาวนาในหมู่บ้านก็เริ่มมีการใช้ปุ๋ยเคมีกันมากขึ้นเพราะต้องการเพิ่มผลผลิต ต่อมาเมื่อมีการใช้ปุ๋ยเคมีติดต่อกันหลายปีจนทำให้ดินเสื่อม ทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ จนชาวบ้านทนต่อการทำนาไม่ได้เพราะขาดทุน ทำให้ชาวบ้านหลายรายต้องเปลี่ยนอาชีพมาทำสวนยางพารา ต่อมาชาวบ้านที่เหลือเห็นว่าปลูกยางพาราให้ผลผลิตดีจึงเริ่มปลูกตามๆ กันจนพื้นที่ที่เคยเป็นที่นา กลายเป็นสวนยางพาราหมดทั้งทุ่ง ปัจจุบันการทำสวนยางพาราในหมู่บ้านหนองเสม็ดไม่มีการใช้ปุ๋ย แต่จะใช้ปุ๋ยเคมีซึ่งได้จากการซื้อหา และมีค่าใช้จ่ายสูง

5.2.1.2 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการครองชีพ

เดิมที่ชาวบ้านในหมู่บ้านหนองเสม็ดยึดการทำงานเป็นอาชีพหลัก แต่ต่อมาชาวบ้านหันมาประกอบอาชีพทำสวนยางพารากันหมด

อาชีพเสริม ในอดีตการประกอบอาชีพเสริมของคนในหมู่บ้านคือการปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ จำพวก วัว, ไก่, เป็ด, เพื่อเอาไว้ขายเพื่อเอาเงินมาใช้จ่ายเมื่อคราวที่จำเป็น ปัจจุบันอาชีพเสริมของคนในหมู่บ้านก็ยังยึดถือรูปแบบเดิมๆ ที่สืบเนื่องมาจากอดีต

รายรับ รายจ่าย อดีตรายรับที่ได้ของคนในหมู่บ้านได้จากการทำนาและ เลี้ยงสัตว์เป็นส่วนใหญ่ ส่วนรายรับของคนในหมู่บ้านในปัจจุบันส่วนใหญ่ได้มาจากการทำสวนยางพารา ส่วนเรื่องรายจ่ายของคนในหมู่บ้านถือว่าน้อย เพราะในอดีตไม่ค่อยได้ใช้จ่ายเงิน นอกจากซื้อของใช้ที่จำเป็นที่ใช้ในครัวเรือนปัจจุบันถือว่าใช้จ่ายสูงเมื่อเทียบกับอดีต ในอดีตทุกอย่างที่ใช้ในชีวิตประจำวันต้องแลกมาด้วยเงิน

สุขภาพ แต่ถ้าเทียบกับอดีตแตกต่างกันมาก ปัจจุบันอัตราการเจ็บไข้ของคนในหมู่บ้านถือว่าสูงขึ้นถ้าเทียบกับอดีต

เรื่องของอนามัยและการรักษาความสะอาด ปัจจุบันคนในหมู่บ้านได้ให้ความใส่ใจในเรื่องของการรักษาความสะอาดดีกว่าในอดีต เช่นเรื่อง ความสะอาดของบ้านเรือน ความสะอาดของร่างกาย และเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ ปัจจุบันการรักษาความสะอาดแต่ร่างกาย และบ้านเรือน ไม่ทำให้สุขภาพดีเท่าที่ควร เพราะปัจจุบัน สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลง มีมลพิษมากขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.2.2 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในมิติด้านระบบความสัมพันธ์

ความสัมพันธ์ในครอบครัว ปัจจุบันพบว่าความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของคนในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงจากอดีต ปัจจุบันความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของคนในหมู่บ้านค่อนข้างจะห่างเหิน ไม่ค่อยมีเวลาที่จะได้อยู่ด้วยกันกับสมาชิกในครอบครัว เพราะต่างคนต่างมีภาระและหน้าที่เป็นของตนเอง จนทำให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวค่อนข้างจะห่างเหิน ซึ่งแต่อดีตไม่เคยปรากฏให้เห็น

ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ปัจจุบันพบว่าการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในหมู่บ้านยังถือว่าค่อนข้างให้ความร่วมมือกันอยู่ แต่รูปแบบของการทำกิจกรรมเปลี่ยนไปเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพ ทำให้มีความแตกต่างไปจากอดีตอย่างสิ้นเชิง ปัจจุบันการทำกิจกรรมหรือความร่วมมือของคนในหมู่บ้านจะเป็นไปในรูปแบบของช่วยเหลือกัน เช่น การช่วยเหลือกันในเรื่องของความสัมพันธ์ระดับที่ไปมาหาสู่กันได้นั่งพูดคุยกันนั้น ปัจจุบันพบว่าชาวบ้านในหมู่บ้านหนองเสม็ดไม่ค่อยมีเวลาได้ไปนั่งพูดคุยกัน เพราะต่างคนต่างทำงานของตนเอง

ความสัมพันธ์กับสถาบันหลักนอกชุมชน ปัจจุบันพบว่า ชาวบ้านในหมู่บ้านไม่ค่อยมีเวลาได้ติดต่อกับสถาบันหลักเช่นวัด ซึ่งอดีตชาวในหมู่บ้านได้ไปทำบุญตักบาตรที่วัดอยู่บ้าง แต่ปัจจุบันถ้าไม่ใช่เทศกาลไม่ค่อยมีใครไป เพราะต่างคนต่างทำงานของตนเอง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับสถาบันหลัก เริ่มจางหาย

5.2.3 การเปลี่ยนแปลงในระบบความเชื่อ

5.2.3.1 การเข้าร่วมพิธีกรรมตามความเชื่อของคนในหมู่บ้าน ปัจจุบันพบว่าพิธีกรรมของชาวบ้านในหมู่บ้านหนองเสม็ดได้สูญหายไปหมดแล้ว จากการที่ชาวบ้านในหมู่บ้านได้เอาความเป็นวิทยาศาสตร์มาใช้ในการเกษตรมากขึ้นจนทำให้ชาวบ้านเริ่มหันมาพึ่งพาเทคโนโลยีแทนการพึ่งพาสังคสิทธิ์ แล้วหยุดการทำพิธี และไม่ยอมถ่ายทอดวัฒนธรรมเหล่านั้นให้ลูกหลานอีกด้วย ซึ่งในอดีตการทำพิธีกรรมตามความเชื่อของคนในหมู่บ้าน พิธีกรรมจะเกี่ยวกับการทำนา เช่น การทำพิธีกรรมกราบไหว้เจ้าที่เจ้าทาง หรือสังคสิทธิ์ที่ปกป้องรักษาตามความเชื่อของคนในหมู่บ้าน จะมีหลงเหลือให้เห็นบ้างก็เชื่อเรื่องแม่โพสพ

เครื่องมืออุปกรณ์จากภูมิปัญญาชาวบ้านที่ใช้ในการประกอบอาชีพของคนในหมู่บ้านหนองเสม็ด พบว่ายังมีการใช้อยู่ไม่ก็อย่าง เช่น ขวาน พร้า จอบ เสียม ส่วนเครื่องมือที่

เกี่ยวกับการทำนาได้สูญหายหมดจนไม่มีเห็นในปัจจุบัน จากการที่คนในหมู่บ้านได้หันมาพึ่งเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการประกอบอาชีพซึ่งทำงานเร็วกว่า และสะดวกกว่า

ปี พ.ศ.2535 – ปัจจุบัน ในช่วงระยะนี้มีเงื่อนไขหรือปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนเกษตร พอสรุปได้ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย
2. ขาดแคลนแรงงาน
3. ต้นทุนการผลิตสูงและปริมาณผลผลิตต่อไร่ต่ำ
4. ราคาผลผลิตต่ำ
5. การเพิ่มขึ้นของประชากร

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากการศึกษพบว่าเกษตรกรมีการใช้สารเคมีกันอย่างเข้มข้น และมีการปนเปื้อนในสภาพแวดล้อมทั้งดินและน้ำ โดยเฉพาะน้ำภายในชุมชนไม่สามารถใช้บริโภคได้ เกษตรกรต้องซื้อน้ำดื่มจากร้านขายของชำ ดังนั้นควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรลดการใช้สารเคมีทางการเกษตรลง โดยให้มาใช้สารทดแทน เช่น ปุ๋ยชีวภาพ มูลสัตว์ หรือปุ๋ยอินทรีย์แทน ซึ่งนอกจากจะลดการปนเปื้อนจากสารเคมีที่มีอันตรายแล้ว ยังเป็นการลดต้นทุนการผลิต อีกด้วย

2. จากการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และชุมชน ลดน้อยถอยลง จนทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา มากมาย นอกจากนี้เกษตรกรยังขาดสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจ ทำให้คนในชุมชนขาดคุณธรรมและจริยธรรมในมากขึ้น ดังนั้นผู้นำชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการสนับสนุนให้มีกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน เช่น กิจกรรมด้านกีฬา กิจกรรมทางด้านศาสนา หรือกิจกรรมตามประเพณีหรือเทศกาล เช่น ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ควรสนับสนุนให้มีการรดน้ำดำหัว ขอพรจากผู้ใหญ่ หรือพ่อแม่ รวมทั้งการทำกิจกรรมร่วมกันของโรงเรียนกับชุมชน เพื่อสนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ลูกกับพ่อแม่ หรือผู้ปกครองของนักเรียนด้วยกัน เช่น งานวันเด็ก งานวันพ่อ หรืองานวันแม่ เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารอ้างอิง

- ไกรสร คือประโคน. 2531. เศรษฐศาสตร์ที่ดิน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- คำนวน นวลสนอง. 2538. วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรมในภาคใต้: กรณีศึกษาจังหวัดสงขลา. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
- แจ่ม ศรีสมโภชน์. 2551. เกษตรกร. สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2551.
- ชู ชูนปราบ. 2551. ประชาชนชาวบ้าน. สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2551.
- ช่วย ธรรมเพชร. 2551. ประชาชนชาวบ้าน. สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2551.
- ดุสิต มานะจติ. 2530. การสำรวจและการประเมินทรัพยากรที่ดิน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดำรง สุานะดี. 2532. สังคมพัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธเนตร ศรีสุข. 2538. การใช้ที่ดินของเกษตรกร อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร.
- บุญสิทธิ์ พรหมปาน. เกษตรกร. สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2551.
- ปรีชา วัทธัญญ. 2535. "การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร". วารสารพัฒนาที่ดิน. (กันยายน 2535) : 38
- พอดตา แก่นแก้ว. 2528. ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนปากพนัง พ.ศ. 2439- 2525. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. 2549. วงจรปัญหาการเกษตรในชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มิตรนราการพิมพ์.
- พระพิมลธรรม แดงทอง. 2548. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของตำบลบาง ไบไม้ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2529. มนุษย์สัมพันธ์และจิตวิทยาที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- รายการ คนค้นคน. 2550. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก: <http://www.tvburabha.cm> [17 สิงหาคม 2550].

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รุ่งทิพย์ ลิ้มปานานนท์. 2535. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการทำ
ฟาร์มของเกษตรกรในเขตการปฏิรูปที่ดิน อำเภอลาดบัวทอง จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา กรณีศึกษาการเปลี่ยนแปลงจากการทำนาเป็นสวนผลไม้.
วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร.

วาริญา ภาวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม. 2550. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ไอดีเอ็นเอสไตร์.

วิมล ดำศรี. 2544. วัฒนธรรมข้าวและพลังอำนาจชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพมหานคร. :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

วุฒิ ประภาวดี. 2521. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพการถือครองที่ดินกับประสิทธิภาพในการ
ผลิตข้าว ตำบลเชียรเขมา อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ระดับ
ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร กรุงเทพมหานคร.

สมพงษ์ จินคำ. 2538. ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินทางการเกษตร
กรณีศึกษาหมู่บ้านเด่นนาทราย ตำบลทุ่งปี่ กิ่งอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่.
วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่.

สมภพ มานะรังสรรค์. 2537. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเรื่องสังคมไทยในสมัย
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

สมยศ หุ่นหัว. 2541. การวิเคราะห์ระบบสังคมเกษตร. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตหาดใหญ่.

สงบ ส่งเมือง. 2546. เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคใต้ในรอบห้าทศวรรษที่ผ่านมา.
กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี.

สนิท สมัครการ. 2525. การเปลี่ยนแปลงสังคมกับการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ไอดีเอ็นเอสไตร์.

สง่า บุญแต่ง. 2545. การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคม : ศึกษากรณีบ้านนาขามเมืองนา
ทรายทอง กำแพงนครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.
วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา.

สวน ธรรมเพชร. 2551. เกษตรกร. สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2551.

เสรี พงศ์พิศ. 2550. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการติดตามประเมินผลภายในและถอด
บทเรียนกระบวนการจัดการความรู้ เรื่องการทำนา. ม.ป.ท.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

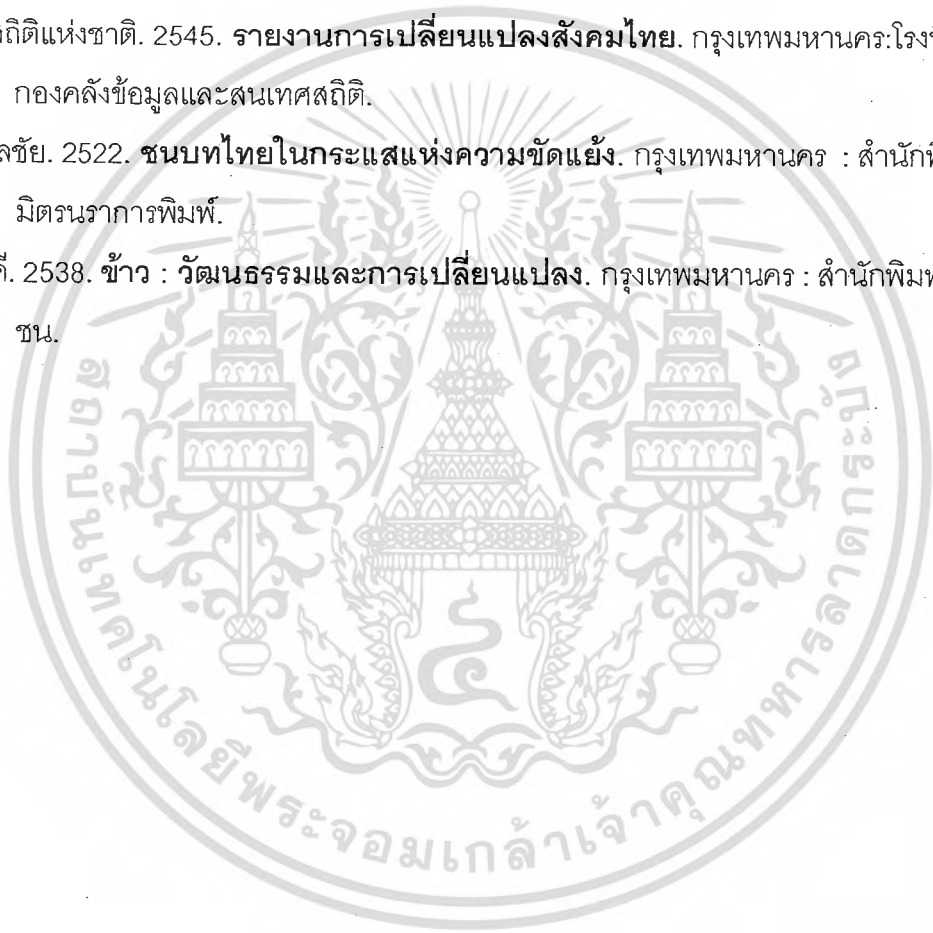
เสาวนีย์ แก้วประดิษฐ์. 2547. การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทำนาข้าว: กรณีศึกษาบ้านทุ่งโพธิ์
ตำบลพุนพิน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ปัญหาพิเศษระดับปริญญาตรี
สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอม
เกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

สำนักงานเกษตรจังหวัดพัทลุง. 2538. รายงานเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของจังหวัดพัทลุง.
(เอกสารอัดสำเนา).

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2545. รายงานการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
กองคลังข้อมูลและสนเทศสถิติ.

โสภา ชูพิกุลชัย. 2522. ชนบทไทยในกระแสแห่งความขัดแย้ง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มิตรนราการพิมพ์.

เอี่ยม ทองดี. 2538. ข้าว : วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติ
ชน.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสัมภาษณ์เจาะลึก

เรื่อง การศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชาวนา กรณีศึกษา : ตำบลชุมพล กิ่งอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

ส่วนที่ 1. ประเด็นสัมภาษณ์สภาพปัจจุบันของตำบลชุมพล

1.1 ประวัติชุมชนของตำบลชุมพล

ชื่อชุมพลมีความหมายอย่างไร / ที่มาของชื่อ/กลุ่มคนในตำบลชุมพลเป็นเผ่าพันธุ์ใด หรือเชื้อชาติดั้งเดิมอะไร / ตั้งถิ่นฐานที่นี้ตั้งแต่เดิม หรือย้ายมาจากไหน / ใครเป็นผู้นำตั้งแต่เดิม / แต่เริ่มแรกที่ตั้งหมู่บ้าน

1.2 สภาพหมู่บ้าน / ที่ตั้ง / และทรัพยากร

สภาพแวดล้อมเป็นอย่างไร (สภาพป่าไม้/แหล่งน้ำ/แหล่งที่ทำกิน) / ลักษณะภูมิประเทศ (ที่ราบ/ที่ลุ่ม/ที่ดอนฯลฯ) / ลักษณะพื้นดิน / ขนาดพื้นที่ / เขตติดต่อ/ สภาพพื้นที่แบ่งเป็นที่ทำกิน ที่อยู่อาศัย ที่สาธารณะ / ลักษณะการตั้งบ้านเรือน (กระจาย/กระจุก/หย่อม/คุ่มฯลฯ) / ลักษณะบ้านเรือน / สภาพความอุดมสมบูรณ์ทางระบบนิเวศ (ดินดำ น้ำชุ่ม ในน้ำมีปลาในนามีข้าว) / การคมนาคม / การติดต่อสื่อสาร ที่สาธารณะประโยชน์ต่างๆ เช่นโรงเรียน วัด สถานีตำรวจ สถานีอนามัย ตลาด

1.3 ระบบเครือญาติ

เครือข่ายทางสังคมเป็นอย่างไร / ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน / กลุ่มนามสกุลใหญ่

1.4 ระบบการทำมาหากินหรือระบบเศรษฐกิจ

อาชีพ / รายได้ / รายจ่าย/ ทรัพย์สิน / ฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน / ระบบแรงงาน / ภาวะหนี้สิน

1.5 วิถีชีวิตของคนในหมู่บ้าน

วงจรชีวิตประจำเดือน / ประจำปี (มีพิธีการ/ประเพณีอะไรบ้าง) การนับถือศาสนา

1.6 ระบบการเรียนรู้

ในระบบ(โรงเรียน/กศน.) นอกกระบวน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่ 2. การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต

2.1 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในมิติด้านการทำมาหากินจากอดีตถึงปัจจุบัน

2.1.1 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการผลิต

ที่ดิน แหล่งน้ำ และดินฟ้าอากาศ / แรงงาน / เงินทุน / และเครื่องมือ
เครื่องใช้ในการผลิต ประกอบด้วย (เครื่องมือเครื่องใช้ในการเตรียมดิน / เครื่องมือเครื่องใช้ในการ
ทำน้ำเข้านา / เครื่องมือเครื่องใช้ในการเก็บเกี่ยวและขนย้าย / เครื่องมือเครื่องใช้ในการนวดข้าว /
เครื่องมือเครื่องใช้ในการแปรรูป) / พันธุ์ที่ใช้ในการเพาะปลูก / ปุ๋ย

2.1.2 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการครองชีพ

อาชีพหลัก / อาชีพเสริม / รายรับ / รายจ่าย / สุขภาพอนามัย

2.2 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในมิติด้านระบบความสัมพันธ์จากอดีตถึงปัจจุบัน

2.2.1 การทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน / ในหมู่บ้าน / ในครอบครัว

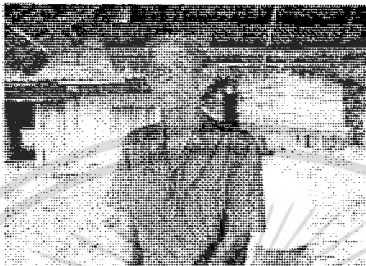
ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว / ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน /
ความสัมพันธ์กับสถาบันหลักในชุมชน / และความสัมพันธ์กับสถาบันภายนอกชุมชน

2.3 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในมิติด้านระบบความเชื่อจากอดีตถึงปัจจุบัน

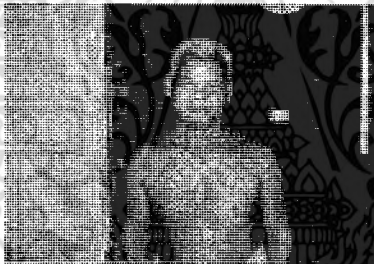
2.3.1 การเข้าร่วมพิธีกรรมตามความเชื่อของคนในชุมชน / เครื่องมืออุปกรณ์จาก
ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ยังมีการใช้อยู่

รายชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนเกษตร กรณีศึกษา บ้านหนองเสม็ด ตำบลชุมพล อำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์กับผู้รู้ทั้งหมด 6 คนดังนี้

1. นาย ช่วย ธรรมเพชร (ปราชญ์ชาวบ้าน) อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 177 หมู่ที่ 3 ตำบลชุมพล อำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

2. นาย ชู ชุนปราบ (ปราชญ์ชาวบ้าน) อายุ 66 ปี บ้านเลขที่ 203/1 หมู่ที่ 3 ตำบลชุมพล อำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

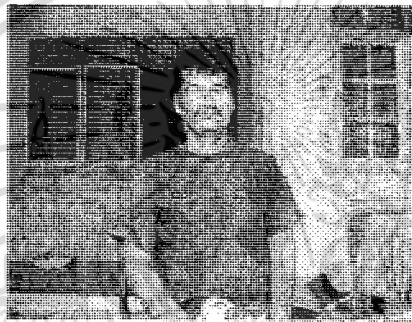

3. นาง แจ้ม ศรีสมโภชน์. (เกษตรกร) อายุ 71 ปี บ้านเลขที่ 175 หมู่ที่ 3 ตำบลชุมพล อำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4. นางสาว ธรรมเพชร (เกษตรกร) อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 81 หมู่ที่ 3 ตำบลชุมพล อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

5. นาย บุญสิทธิ์ พรหมปาน (ผู้ใหญ่บ้าน) อายุ 47 ปี บ้านเลขที่ 4 หมู่ที่ 3 ตำบลชุมพล อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

6. นาง เพียร ยกสุด (เกษตรกร) อายุ 67 ปี บ้านเลขที่ 180 หมู่ที่ 3 ตำบลชุมพล อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง